

elki-

evangélikus
Lelkészi
szakfolyóirat

pásztor

LII. ÉVFOLYAM 5. SZÁM

1977. MÁJUS

D. dr. Káldy Zoltán püspök-elnök a romániai Egyetemi Fokú Egységes Protestáns Teológiai Intézet tiszteletbeli doktora

**(D. Dr. Káldy Zoltán püspök-elnök köszöntése
az Evangélikus Teológiai Akadémián)**

Igen tisztelt akadémiai ülés!

A Magyarországi Evangélikus Egyház Teológiai Akadémiájának nevében tisztelettel és szeretettel köszöntöm egyházunk püspök-elnökét, egyben Akadémiánk felügyelő püspökét, dr. Káldy Zoltánt.

Dékáni tisztemnél fogva nekem jutott az a megtisztelő feladat, hogy — akarva-akaratlanul is az egyháztörténész szemszögéből nézve — méltassam és értékeljem két évtized bátor magvetésének és gazdag aratásának a munkáját.

Evangélikus egyházunk, a keresztyén ökumené és a világ népei községének a földjébe hullott Káldy Zoltán magvetése.

Magyar evangélikus sionunk talaján egyetlen nemzedék életében világháborúk, forradalmak és ellenforradalmak viharai száguldottak végig az elmúlt fél évszázadban. A fergetegek levertek sok régi vetést és szárbá szökkenő kalászt. Ekkor ajándékozta meg Isten a hazai lutheranizmust Káldy Zoltán egyházkormányzó személyiségével.

A már soproni teológus korában kiemelkedő szerepet vivő dinamikus egyéniséget, a fiatalon Tolna-Baranyai esperessé választott pécsi lelkészt és evangélizátort 1958. november 4-én iktatta be egyházunk a Déli Egyházkerület főpásztorává az ország templomában. Ez a nap új korszakot nyitott a Magyarországi Evangélikus Egyház életében.

A püspöki székfoglaló beszéd három pillérre helyezte egyházunk eljövendő útját. Isten igéjének jelenidejűvé tétele, az igeszolgálathoz „egy lélegzetre” hozzátartozó szeretet diakóniai alapállása, valamint a politikai és társadalmi kérdésekben a józan észre való hallgatás követelménye lett az új szántás első barázdáinak az irányává. Ettől kezdve a korábban sok belső harcon átment egyházunk lassan a konszolidáció útjára lépett. Világos teológiai, politikai és egyházpolitikai döntései egyre jobban áthatották lelkészi karunk és egyházi közvéleményünk széles rétegeit. Akadémiánk külön is köszöni Káldy Zoltán püspöknek, hogy egyházkormányzó munkája és karizmatikus igehirdetői szolgálata mellett ezt a folyamatot olyan kiváló teológiai könyvek publikálásával is elősegítette, mint az „Újszövetségi bevezetés” (1957), az „Új úton” (1970) és az éppen napjainkban megjelent „... Hanem hogy ő szolgáljon” (1977) című prédikációs-kötetek. Ezek mellett sorolhatnám a mintegy 700 általa megjelent cikket és

tanulmányt, az Agenda kiadását (1963), az Egyházi Törvénykönyv megserkesztését (1966), az egyházi sajtószolgálat bővítését, kommentárok kiadását, a Teológiai Akadémia és Teológus Otthon felépítését (1974), öszsegezve: egy magas színvonalú, jól tájékozódó egyházi élet kiépítését.

Igy vált csaknem két évtized alatt egyházunk a Magyar Népköztársasággal való rendezett, sőt példamutatóan jó viszony tudatos és felelős munkálójává. Az új út ismét az Egyezmény jól bevált ösvényén vezetett tovább. A mag jó talajba hullott, kikelt, sőt szárba szökken. Köszönjük Istennek, hogy Káldy Zoltán püspök e nagy munkának egy személyben lehet magvetője és aratója is.

Az *ökumenikus kapcsolatok* ápolása, elmélyítése és továbbfejlesztése terén ugyancsak hervadhatatlanok püspökelnökünk érdemei. A két világháború közötti évek nacionalista, irredenta jelszavai nemcsak szomszédos népek, hanem testvéregyházak között is megrontották a béke és barátság légkörét. Az ötvenes évek hidegháborús légkörében is sokszor és sokfelé fagytak be az egyházak testvéri kapcsolatai. Az egyházi világszervezetek és a tagegyházak is nem egyszer bizalmatlanul, előítéletekkel néztek egymásra. Ebben a légkörben mégis testvéri lépésekre és testvéri kézfogásokra került sor az ökumené számos jelentős területén — éspedig Káldy Zoltán kezdeményezésére. A bizalom visszhangja nem maradt el. 1964-ben a Szlovákiai Evangélikus Egyház kezdeményezésére a Pozsonyi Evangélikus Teológiai Fakultás tiszteletbeli doktorátust adományozott püspökünknek. A doktori székfoglaló újabb mérföldkövet jelentett egyházunk teológiai és egyházpolitikai fejlődésének az útján. „Az egyház életformája: a diakónia” című, nagy igényű tanulmány világos újszövetségi alapvetéssel állította az egyházak elé Jézus Krisztust, a diakonost, aki „lelki” és „testi” dolgokban egyaránt szolgálatra hívja övéit. A nem önmagának és önmagáért, hanem az emberiségért élő és magát odaszánó egyház képlete világos elhatárolás volt a korábban vallott „uralkodó egyház” elgondolásával szemben.

A doktori disszertáció a világ keresztyénségét azzal az újonnan megfogalmazott mondanivalóval ajándékozta meg, hogy a diakóniát az egyházaknak nemcsak „befelé”, hanem világtávlatú, széles horizonton is gyakorolnia kell. A krisztocentrikus tájékozódású, szenvedélyesen képviselt diakóniai teológia jelentőségére eközben külföldön is egyre többen felfigyeltek. A nagyrabecsülés és a bizalom légköre lépett a korábbi hidegháborús légkör helyébe a Lutheránus Világszövetség, az Egyházak Világtanácsa, vagy az Európai Egyházak Konferenciája mértékadó köreiből. Így nyíltak meg sorra az ajtók az egyházi világszervezetek tisztségei felé. Káldy Zoltán püspök alelnöke lett a Lutheránus Világszövetség Egyházi Együttműködési Bizottságának, s tagja az Egyházközi Dialógusokat Koordináló Bizottságnak, valamint a Keresztyén Békekonferencia Folytatótagos Bizottságának.

Az ökumenikus kapcsolatok belső, hazai elmélyítésének elismeréséül kapta meg püspökünk azután a második tiszteletbeli doktorátusát 1972-ben, a debreceni Református Teológiai Akadémia „honoris causa” doktori címét.

Végül, de nem utolsósorban a *világ népei s köztük magyar népünk* közösségének a földjébe hullott Káldy Zoltán eddigi magvetése. A Béke Világtanács tagjaként számos „jószerológati” küldetést végzett közeli és távoli országok vezetői és népei körében, s a finn—magyar kapcsolatok gyümölcsöző ápolásáért 1968-ban a Finn Oroszlán Lovagrend I. osztályú Parancsnoki Jelvényét kapta meg Kekkonen elnöktől.

Idehaza végzett társadalmi és politikai munkája közismerten rendkívül sokoldalú. Tagja a Hazafias Népfront Országos Tanácsának, az Or-

számos Béketanács elnökségének, a Magyarok Világszövetsége elnökségének, és választott tagja a Magyar Népköztársaság országgyűlésének. Közéleti munkásságának elismeréseként államunk 1969-ben a Munka Érdemrend arany fokozatával, 1970-ben az Országos Béketanács kitüntető jelvényével, 1974-ben pedig a Magyar Népköztársaság Zászlórendje I. fokozatával tüntette ki.

Ilyen előzmények után érkeztünk el a jelenhez, a mai akadémiai ülés alapjául szolgáló újabb kitüntetéséhez: a romániai Egyetemi Fokú Egyeséges Protestáns Teológiai Intézet Kolozsvárott, 1977. január 21-én ünnepléses külsőségek között tiszteletbeli doktori címet adományozott egyházunk püspökelnökének.

Egyházunk történetében eddig nem akadt példa arra, hogy valamilyen vezetője három honoris causa doktori címmel rendelkezett volna. A magas megtiszteltetés újabb megnyilvánulása, tudjuk, nemcsak Káldy Zoltán népszerű személyének szól, hanem annak a krisztocentrikus teológiának és szilárd elvi politikának is, amely példamutatóan össze tudja egyeztetni Jézus Krisztus hűséges szolgálatát egy szocialista társadalomban az egész emberiség jövőjét és békés, boldog fejlődését célzó világméretű szolgálat hűséges végzésével.

Igen tisztelt akadémiai ülés!

Egyházunk püspökelnöke iránti tiszteletünket és hálánkat — harmadik tiszteletbeli doktorátusával összefüggésben — kétféle módon szeretnénk kifejezésre juttatni.

Egyfelől áldáskívánatunkkal: Isten oltalmába ajánlva személyét, szívből kívánjuk, hogy az egyház Ura továbbra is kísérje áldásával és megtartó kegyelmével. Egyházkormányzó, igehirdető és tudományos munkásságával, valamint közéleti tevékenységével gazdagítsa továbbra az evangélikus egyház, az ökumené és az emberiség nagy családját.

Tiszteletünk kifejezésének másik jele jogi jellegű formulázásnak tűnik, valójában azonban egy tényleges helyzet közegyházi ratifikálásaként minősíthető. Az 1977. január 18-i kari ülésünk egyhangú határozataként az Országos Elnökséghez, a tiszteletbeli doktori cím szabályrendeleti kiegészítéseként felterjesztett beadványunkra megérkezett elnökségi jóváhagyás alapján egyházunkban ezentúl „a tiszteletbeli teológiai doktori cím jelölése dr., hivatalos okmányokon pedig dr. th. h. c. — Két vagy több rite, illetve tiszteletbeli teológiai doktori fokozatnak, valamint mindkettőnek a birtoklása esetén — első tagként — használható az eddig szokásos D. megjelölés is.”

Akadémiánk tanári karának nevében szívből kívánom, hogy D. dr. Káldy Zoltán püspökelnökünk még hosszú éveken át végezhesse Istentől kapott felelősségteljes szolgálatát az egyház, a haza és az emberiség javára.

Újabb feladataink szórványainkban

Tizenhat Lelkeszi Munkaközösségünkben a fenti címmel készültek dolgozatok 1975. évben és folytak megbeszélések erről a témáról, mely egyházunk egész közösségét érinti, foglalkoztatja. Kell is, hogy így legyen, mert egész egyházunk közössége számára nem lehet közömbös egyetlen szórványban élő család, vagy egyetlen ember, aki magát egyházunk közösségéhez tartozónak vallja. A téma országos szintű felvetésének és megbeszélésének éppen az ad nyomatékot, hogy felébreszti újra felelősségünket az „egy” iránt.

A legtöbb egyházmegyében ketten is kidolgozták a témát. Így huszonkét dolgozatot kaptam kézhez és olvastam el. Sajnálatos, hogy négy egyházmegyében vagy nem dolgozták ki, vagy nem küldték be dolgozatukat s ezzel a Lelkeszi Munkaközösség országos plénumát is megkárosították, nem adták bele a közös gondolkodásba a maguk erőfeszítését.

Legelső és legnagyobb élményemről teszek bizonyosságot mindenkéinek előtt. *A dolgozatokból a szolgálat öröme és nagy reménység csendül ki.* Különösen így van ez olyanoknál, akik maguk is, most is benne állnak a szórványmunkában. A szórvány-lelkészek hangja sokkal inkább örömmel és reménységgel teljes, mint a nem szórványban dolgozóké. Ez biztató és örvendetes egyik oldalon, de feltétlen önvizsgálatot igényel a másik oldalon. Azt gondolom, hogy sok lelkésztestvérünknek kell megtérnie peszsimizmusából és reménytelenségéből Krisztusban való öröme és reménységre. Úgy is mondhatnám: jobban ráállnia diakóniai teológiánkra, mint alapra és ebből az alapállásból kell vezetni a lelkeszi szolgálatát. Kétségtelen, hogy arra felé megyünk, hogy minden anyagyülekezethez fog tartozni kisebb-nagyobb szórványterület, vagy egy társgyülekezet. Valóban mindnyájunk kérdése lesz a szórvány-kérdés. És akkor? Nem mindegy, hogy milyen lelkülettel, milyen alapállással, milyen hittel indul neki valaki az új munkaterületnek. Kell, hogy segítsük, biztassuk, erősítsük egymást ebben a kérdésben és ennek az összefoglaló értékelésnek is ez az egyik főcélja.

Az „újabb feladataink” talán nem mindenütt újak, de ez a felmérés feltétlenül hozzásegíthet bennünket szórványhelyzetünk új arculatának megismeréséhez és ahhoz is, hogy már régen meglevő feladatokat újabb megvilágításban, új oldalról állítson elének.

*

1. *A szórvány-állapot az egyház normális állapota.* Több dolgozatból csendül ki ez, amit ebben a mondatban foglalok össze. „A diaspora az egyház normális létállapota, akárcsak a sóé az ételben.” (Pestmegyei Egyházmegye) „A szórványhelyzetnek — Isten ígéje felől nézve — megvan az áldásai, értékei is. Ha arra gondolunk, hogy Jézus tanítványainak, az újszövetségi Isten-népének természetes (és nem rendkívüli) élethelyzete a szórványszituáció (vö. Lk 10,3; 12,32; Fil 2,15; Jk 1,1; 1Pt 1,1 stb.),

akkor ebben elsősorban a szolgálat egy különleges lehetőségét kell és szabad felfedeznünk. Mert éppen a szórványhelyzetben levő tanítvány, egészen benne élve a világban, lehet különleges értelemben levő Jézus példázata szerinti só és világosság (Mt, 5,13)". (Fejér—komáromi egyházmegye) Sok más, hasonló idézettel tudnám még erősíteni e tétel mondanivalóját. S ez röviden azt jelenti, hogy lelkészeink többsége gyülekezetet lát ott is, ahol nem egy tömbben élnek evangélikusok sokan, látható, érzékelhető „tömegben”. A szórványban összegyülekező néhány evangélikus is gyülekezet, része az egésznek, egy közösség azzal. Többen hivatkoznak munkájukban D. Káldy Zoltán püspökünk 1974. dec. 6-i jelentésének a „szentek közösségéről” mondott részére és idézik is: „a közösség Jézus Krisztusban fennáll azok között, akik a fővárosi vagy vidéki nagy gyülekezetekben és kicsiny szórványokban élnek. Az Alföld valamelyik tanyáján élő egyetlen evangélikus házaspár éppen úgy benne tudhatja magát a szentek közösségében, mint Budapest valamelyik új lakóterületének egyik magas emeletén élő evangélikus ember vagy család.” Hogy ebből a tételből milyen újabb feladatok következnek, azt majd egy következő tételben foglalom össze, mert kétségtelen, hogy azért, hogy ez így legyen s ezt így láthassa az a szórványhívó is, azért tenni kell valamit — sokat — a szórványban szolgálóknak. Ez a tétel azért jó, mert segítség az elkeseredés ellen, és vészharang kongatása helyett rámutat az egyház diakóniai útjára, a só és a fény példájával felvillantja a szolgálat lehetőségeit.

2. *A szórvány fogalmának tisztázásánál* erősen megoszlanak a vélemények. Kétségtelen, hogy lélekszámunknál fogva adva van az a tény, hogy néhány nagyobb, tömb-gyülekezettől eltekintve az evangélikusság más felekezetek tagjai között szétszórta él. De az igazi, a klasszikus értelemben vett szórványnak mégis azt tartják, ahol az anyaggyülekezettől távol, más községben, több kilométer távolságban templomtól és lelkésztől, élnek evangélikusok. Érdemes elgondolkozni azon a három típuson, melyet mint megkülönböztetendő típust említ egyik dolgozathozó. Eszerint vannak a „klasszikus szórványok”, az előbbi meghatározás szerint, ahol havonta, vagy ennél ritkábban, esetleg egyáltalán nem vehetnek részt istentiszteleten. A második típus a „városi szórvány”, ahol van helyben lelkész és istentisztelet is, de más felekezetűek nagy tengerében élnek szétszórva az evangélikusok. Harmadikként az „agglomerációs szórványt” említi. Itt az agglomerációs mozgás törvényei érvényesek, mint pl. a fővárosi peremén levő gyülekezetekben, de ilyen helyzet alakulhat ki egy-két nagyobb vidéki város peremén is. (Pestmegyei egyházmegye) A dolgozatokból az tűnik ki, hogy leginkább az első csoporttal foglalkoznak. A „városi szórvány” kétségtelen nagy és nehéz feladatot ró a lelkészre, mert új lakótelepek területén keresi, szedi össze gyülekezete tagjait, de a szórványon mégis azt értik a lelkészek, amikor fél megyényi területen, 10—20 községben kell összegyűjteni, meglátogatni, istentiszteletre hívogatni, gyülekezetbe bekapcsolni, az egész egyház vérkeringésébe behozni evangélikus testvéreinket. Ezeknek a testvéreknek „hátrányos helyzetük” van a szétszórtság miatt. „Szórványhíveink hátrányos helyzetben vannak az anyaggyülekezetben élőkhez képest, függetlenül attól, hogy az anyaggyülekezet városos vagy falun van-e. Hadd hangsúlyozzam: híveink vannak hátrányos helyzetben, most nem a lelkészekről van szó.” (Tolna-baranyai egyházmegye) S ha így, a híveink szempontjából nézzük a kérdést, valóban érthető a talán kissé szenvedélyes hang is, ahogyan a szórvány-lelkészek írnak. Nem mindegy, hogy az istentiszteleti hely — templom vagy imaház, akár egy, akár több is —, elérhető egy villamos- vagy autóbuszjeggyel a város valamelyik pontján, vagy hajnalban felkeléssel hosszú kilométereket kell utazni az anyaggyülekezetbe és vissza s

így a templomlátogatásra rámegey az egész nap, talán éppen az ünnep egyik napja. Ez még akkor is így van, ha a szórványlelkész a lehető legtöbb helyre kimegy a szórványba istentiszteletet tartani. A magam példáját említhetem: van olyan szórványhívem, aki a havonta tartott istentiszteletre 4–5 km kerékpározás vagy gyaloglás után (az útviszonyoktól függően) érkezik meg, miközben én 30 km-t megyek feléje abba a faluba, ahol meg tudom tartani egy tanyacsoport számára az istentiszteletet. Bizonyára mások is bőven tudnak ilyen eseteket említeni. Ez a sajátos tanyarendszer szórványgondja, főként az Alföldön. S az is figyelemre méltó, hogy a gyülekezetemhez tartozó 27 község nagy részében az evangélikusok nem a belterületen, hanem a tanyákon szétszórtan laknak. Két-széresen is szórvány.

Amikor a témát kidolgozó lelkészek keresik az újabb feladatainkat, akkor legnagyobb többségük erre a szórványterületre néz, ezt a fajta szórvány-munkát igyekszik segíteni ötleteivel, munkamódszereinek átadásával. Az természetes, hogy a két fővárosi egyházmegye lelkészei viszont a „városi szórvány” és az agglomerációs területek tipikus kérdéseivel foglalkoznak.

3. *A szórványban a leghűségesebben kell végezni az igehirdetés szolgálatát.* Természetesen nemcsak ott, de ott hatványozottabb mértékben. „Nincsen olyan igehirdető, aki éveken, évtizedeken át mindig jól prédikál; de aki vasárnapról vasárnapra ugyanabban a templomban ugyanazoknak hirdeti az ígét, egy-egy rossz prédikációját az azelőtti és azutáni jókkal feledtetni tudja, de a szórványban elhangzott rossz prédikáció évekre, talán egy egész életre megerőtlenítheti a hitben azokat, akiknek éppen akkor lett volna nagy szükségük erősítésre...” (Kelet-békési egyházmegye) A legnagyobb lelkiismeretességgel kell készülnie az igehirdetés szolgálatára a szórványlelkésznek. Különösen komolyan kell venni a kazuális alkalmakat, főleg a temetési igehirdetéseket. Nagy kísértés lehet az, hogy csupán néhány lélek hallgatja prédikációinkat, de semmi okunk és jogunk nincs a kevesek lebecsülésére. „Aki hű a kevesen, a sokon is hű az és aki a kevesen hamis, a sokon is hamis az.” (Lk 16,10) Amikor az igehirdetés kérdését itt felvetem, nem tartalmilag vetem fel, de sokkal inkább azért, hogy a szórványokban elhangzó igehirdetések ne „szemellenzős”, szűk, individuális problémákkal nyüglődő, saját depresszióinkat átültető „lelkizések” legyenek. Ha valahol, hát a kevesek között van szükség igazán sodró erejű (Lélektől sodortatva!), az ige mai üzenetét, Jézus diakóniai követelését világosan megmutató, érthető, az egyház közösségébe hívó és ott megtartó idehirdetésekre. Csak így lehetséges az, hogy akik ritkábban hallanak igehirdetést, azért mégis hallgatókból cselekvőkké formálódjanak és indítást kapjanak arra, hogy ott ahol vannak és akik között élnek — ha nem is egy gyülekezet tagjai —, a szolgálat, a diakónia útját járják. Ehhez a prédikáláshoz nagyon komoly felkészülés, sok meditáció és oráció szükséges! Ezért összegezem így a dolgozatok ide vonatkozó mondanivalóit: a „leghűségesebben” kell végezni az igehirdetés szolgálatát.

4. *A lelkész diakóniai magatartása elengedhetetlen kiegészítője igehirdetésének.* Ez a tétel is igaz általánosságban, de fokozottabban így látják szórvány-lelkész esetében. „Ahol hiányzik a templom, és a nagy gyülekezet vonzó, a tradíció megtartó ereje, ott a lelkész személye és munkája az, amely — ha nem is kizárólagosan, de igen nagy mértékben —, összetarthatja a szétszórt nyáját.” (Kelet-békési egyházmegye.) „A lelkész valóban legyen pásztor a nyájnak és ne csak béres. Az a lelkész, aki hivatása magaslatán áll, már nem a megteendő kilométereket mérícskéli, nem keres folyton alibit, nem húzódik vissza a parókia négy fala és

a templom várbástyái közé, hanem megy a hívei után, keresi őket s nem csügged, ha olykor kudarcok is érik.” (Nyugat-békési egyházmegye).

„Utána kell mennünk az egyetlen báránynak is. A megtartás egyik nem jelentéktelen feltételeként hadd említsem mindenek előtt papi életünket és magatartásunkat... Istennek legyen érte hála, ma valamennyien magasabb mércét állítunk magunkkal szemben, mert tudjuk, hogy egész életünk, szavaink és tetteink együtt tárgyalának.” (Tolna-baranyai egyházmegye) Vannak, akik egészen odáig tárgyalják ezt a kérdést, hogy a lelkesízi munka- és időbeosztást veszik boncolóké alá. „Rendszerűsége kell törekedni. A rendszeresre hirdetett szórványalkalmak ne maradjanak el...” (Vasi egyházmegye) A rendszerességhez hozzátartozik a helyek és alkalmak okos és reális helyzet szerinti beosztása is. „A szórvány-lelkész... ne szórja szét magát, mert szétszórja szórványát is.” Való igaz, hogy a szervezetalenség épp olyan súlyos következményekkel jár, mint az agyonszervezettség, apró részekre osztottság. Sajnos mindkettőre vannak példáink.

A szórványlelkész „elméleti, teológiai felkészültség és gyakorlati rátermettség tudatos elsajátítása nélkül rövid idő alatt egyedül marad és széthull minden. De jó, ha mind Isten szempontjából, mind az adott gyülekezeti, társadalmi feladatok tekintetében „programozott ember” — és ezt tudják róla az emberek!” (Győr-soproni egyházmegye) Azt hiszem a dolgozat írója is arra gondolt, amire én —, csak nem jól fejezte ki magát —, hogy nem lehet mindenki minden dologra rátermett, de igenis lehet tudatosan fejleszteni, tanulással előbbre segíteni gyakorlati érzékünket és készségünket. Arról van szó, hogy személyes életünket a szolgálatunk fevelme alá tudjuk és akarjuk rendelni.

5. *Kevés, de pontos adminisztráció — jól beosztott anyagi eszközök.* Egyik sem önmagáért van. Csak eszközök ahhoz, hogy a szórványgondozó szolgálat jól folyhassék. Szinte valamennyi dolgozatban ismétlődik ez a szó: menni, menni, menni! Lelkipásztori látogatás nélkül lehetetlen a szórványgyülekezetet összetartani. Menni, de hova? Pontos nyilvántartás, címek nélkül lehetetlen. Tú keresés a szalmakazalban. Azt már szinte említeni sem érdemes, hogy jelentsük egymásnak — legalább azokat, akiről tudunk —, az elköltözéseket. Nagyon sok nehéz és fontos dologban tudunk előrelépni az elmúlt évtizedekben, ezen a téren eredménytelen minden kérés és felhívás. De arról kell szólnunk, hogy a feljegyzésekkel nem csupán magunknak segíthetünk, hanem biztosíthatjuk a szórványmunka folyamatosságát, amennyiben más valaki jön helyükbe. Remélem, hogy csupán „költői túlzás” az, amit egyik dolgozatban olvastam arról a papnéról, aki az utódnak azt mondotta: „voltak jegyzeteink, de elégettük, mert úgy gondoltuk, maga úgysis mindent másképpen csinál.” Hivatali kötelesség a pontos nyilvántartás vezetése, mely mindig napra kész kell, hogy legyen. Ebben az egész kérdésben is annak a szempontnak kell irányítani, hogy szolgálatunkat az egészben, a közegyház egészében lássuk. Ilyen átvitt értelemben vagyok köteles jelenteni az ország másik sarkába is az elköltözöttet és feljegyezni itthon minden lényegeset, hogy az egész egyházban ékesen és jó rendben folyjon a szolgálat és meg ne szakadjon a kontinuitás. Ezen a vonalon a lelkesízi felelősséget kell ébrentartanunk.

A másik vonalon a gyülekezet felelősségének kell hangsúlyt kapnia. Ez az anyagiak kérdése. A szórvány munka aránytalanul nagy anyagi ráfordítást igényel. Az „aránytalan” kifejezés itt nem azt jelenti, hogy nem érdemes, nem rentábilis. Arról van szó, hogy egyházunk vezetősége — nagyon helyesen — a nagy szórványok lelkeszeit ellátta az elmúlt évek folyamán szórványgépkocsikkal. Ez felbecsülhetetlenül nagy eredmény,

óriási segítség, igazán köszönettel tartozunk ezért szórványlelkészek. De a gépkocsik fenntartása komoly anyagi eszközöket igényel. Ezt a gyülekezeteknek kell számításba venni. Az anyagyülekezet felelőssége a szórványok iránt abban mutatkozik meg, hogy örömmel vállalják a szolgálati gépkocsi többletköltségét, megkímélve ezzel a lelkes életét, egészségét és ugyanakkor intenzívebb szórványmunkát biztosítanak. Még így is előfordulhat, hogy a teher aránytalanul nagy. De itt jöhet számításba az anyagi kérdés közegyházi szemléletének valamennyi gyülekezetre való kiterjesztése. Azok a gyülekezetek, melyek az évi 200 Ft-os hozzájárulás „nagyságát” kifogásolták és azzal érveltek, hogy „nekünk kevesebb is elég” ahhoz, hogy mindenre jusson, gondolkozzanak, vagy a lelkeszeik segítségével gondolkodásra őket. Ami az „elégen” túl „többlet”, abból pl. hozzá lehetne tenni komolyabb összeget az ősi szórványfelfertőriumhoz kiegészítésképpen és akkor az egyházvezetőség már tud is segíteni azon, hogy a teherhordozás arányosabb legyen. Az elkövetkező időben a gyülekezeteknek ezt a felelősségét a **szórványok** iránt még jobban kell erősíteniük. Így áldozatvállalásban is, tettekben is valósul majd az, amit szóban már régen vallunk, hogy ti. egy Magyarországi Evangélikus Egyház van és ennek tagjai vagyunk valamennyien, ebben az egyházban szolgál nekünk a Diakonosz-ÚR Jézus és ebben az egyházban tanuljuk, végezzük a diakóniát mi magunk is mindenki felé, közösségünk tudatában, áldozatosan, felelősséggel a kevesek iránt is! Ez valóban „újabb feladat”!

6. *A szórványgyülekezet diakóniai struktúráját, életmódját kell keresnünk és kialakítanunk.* Arra gondolok, amit így szoktunk kifejezni: mindenki szolgál mindenkinek! Ezt a kérdést több oldalról közelítik meg a lelkésztársak és nagyon sok ötlet kerül elénk a dolgozatokból. A kicsi gyülekezetekben az eddignél jobban váljanak egy családdá a gyülekezet tagjai és vállalják az áldozatot, de tegyenek meg minden szolgálatot is a nagyobb családban: társadalmunkban (Kelet-békési egyházmegye) Sok lehetőség van arra, hogy családok egymással kapcsolatot találjanak. Az anyagyülekezetbe vasárnapi istentiszteletre érkezőket ünnepi asztalukhoz meghívják az anyagyülekezet tagjai. Ugyanígy tesznek a konfirmandusokkal is. Szórványistentiszteletre, szórvány-temetésre a lelkészt elkísérik az anyagyülekezetből néhányan, szolgálatot téve ezzel a gyászoló családnak. Szeretetvendégségre, szórványnapra családostul meghívunk és be is szállítanak szórványhíveket az anyagyülekezetiek. (Tolna-baranyai egyházmegye.) A szórványnapok jelentőségét felismerték már a legtöbb egyházmegyében és gyakorolják is különféle módokon a helyi adottságoknak megfelelően. (Somogy-zalai, vasi, Bács-Kiskun egyházmegyék).

Egyik legfontosabb feladatként jelölik meg legtöbben az öntudatra való nevelést. Jó, hogy ezen nem valamiféle mellődöngető „evangélikus öntudatot” értenek, hanem a közösségtudat építését. „Öntudatosítani! Községtudatot építeni! A feladat az evangélium hirdetésével oldható meg, mert csak az evangélium tud hitet teremteni... Jól prédikálunk?” (Pesti egyházmegye) „Jogosan vallhatjuk magunkat öntudatosan evangélikusoknak, mert birtokunkban van a legtisztább ige...” (Nyugat-békési egyházmegye) Egyházunk sajtókiadványaira irányítja a figyelmet, azok felhasználását az öntudatosítás szempontjából ajánlja sőt még újabbakat is igényel egyik szolgatársunk. (Tolna-baranyai egyházmegye) Az a különös, hogy egyik dolgozat sem jut el a végső konklúzióra, mely pedig kezünkben van: diakóniai teológiánk éppen az a kiváló segítőeszköz, mely a szórványgyülekezetek közösségtudatának erősítését munkálja. Az előző pontom végén ugyanerre az eredményre jutottam, most is csak ezt ismétlem: A nekünk szolgáló Úr képessé tesz arra, hogy mi egymásnak szolgáljunk s ez azt is jelenti, hogy érezzük egymásért a felelősséget, áldoza-

tot hozunk egymásért. A szórványgyülekezet ilyen struktúrájának kialakításában kétségtelenül szükség van segítőkre, akik már meghallották a diakóniai igehirdetésből a hívó, elkötelező szót és szívesen segítenek a szórványban lelkészknek. Órállók, szórványpresbiterek, hívogatók — mindegy, hogy minek mondjuk őket. A funkciójuk a fontos. Az egyház élő test, organizmus. És a test nem csupán fej, vagy törzs, vagy kéz stb., hanem mind együtt. Mindegyiknek van funkciója. Ki hívogat, ki éneket vezet, ki autójába beültet és hoz-visz másokat, ki pedig a hétről hétre megjelenő újságot adja tovább olvasásra testvéreinek. Mint a családban: egymásra gondolva, egymáson segítve. „A nagy segítséget jelentő órállóknak még nagyobb feladat jut... szemmel tartják a néhány lelkes kis gyülekezetek híveit, tartják a kapcsolatot a lelkéssel és mindenkor segítik munkájában. Vállalják a híradást, hívogatót, a tájékoztatás szolgálatát a szórványhívek felé, ugyanakkor tájékoztatásaikkal segítik a lelkészt a szórványban történő események ismeretében... A kis közösséget vállalt felelősség természetessé válik a nagyobb közösséget való felelősség vállalásában is és — hála Istennek — sok esetben megbecsült szolgálatokat végeznek és vállalnak lakóhelyük közösségében is.” (Csongrád—szolnoki egyházmegye) „Szórványmunkát nem lehet a lelkésznek egyedül végezni. Ki kell nevelni szolgatársakat. Hangsúlyozom, nem besztottakat, hanem szolgatársakat.” (Pesti egyházmegye) „Egyik buzgó presbiterem egy napon lepett meg, hogy átadott 25 pontos címet...” (Budai egyházmegye) A lelkész felelőssége átragadt presbiterére, így nevelt magának munkatársat.

„A szórványban élőket lehetőség szerint képviselje valaki az anyagyülekezet presbitériumában... Rajtuk keresztül is erősödni kell annak a tudatnak, hogy a szórványhívek éppúgy beletartoznak az egész gyülekezet közösségébe, mint a többi tagok, sőt velük együtt beletartoznak a Magyarországi Evangélikus Egyház organizmusába.” (Pestmegyei egyházmegye)

Mi van azokkal, akik a szórványban már leszakadózóban vannak vagy le is szakadtak az egyház testéről, mert a rendszeres gyülekezeti életből kiestek? Erre vonatkozólag írja egyik — már elköltözött — szolgatársunk: „a legteljesebb tapintattal és keresztyén szeretettel kell közeledni ezen testvéreink felé. Mindenkor tiszteletben kell tartani emberi méltóságukat; nem beszélhetünk velük a „magasabb-rendűsége” tudatában, hanem úgy visszanyúlni hozzájuk, hogy a lelkész magatartásán, beszédén, hangján érezzék azt a szeretetet, melyre nekik is szükségük van.” (Csongrád—szolnoki egyházmegye) „Nem szabad lemondani senkiről sem, nincs reménytelen ember.” „Keresni kell az embert, aki hozzánk tartozik...” (Bács-Kiskun egyházmegye)

7. A gyülekezetbe való beépítés egyben az emberi, társadalmi közösségben való megtartás, abban való szolgálat is. Egyöntetű vélemény, amikor az egyházba, a gyülekezetbe hívogatunk, beépítünk, ezzel nem választjuk el híveinket, nem szakítjuk ki őket az életük adta emberi közösségből, a társadalomból. Ezért vallják a lelkészek helyesnek azt, hogy minden szórványistentisztelet után közegyházi és életük, munkájuk adta kérdésekről folytatnak beszélgetést. „Beszélgetni kell, sőt, ha lehet, beszélteni is. S mert a befejező ének szinte sehol sem indítja hazamenésre a gyülekezetet, lehet az ígéről tovább beszélni... behozni társadalmi, gazdasági, politikai vagy egyéb összefüggéseket, melyre maguk mondják: ahogy az igében, az igehirdetésben is elhangzott”. (Vasi egyházmegye) „... Segítenünk kell a szórványban élőket is abban, hogy a társadalmi közösségben megtalálják helyüket és ne legyen számukra összeegyeztethetetlen az egyházi és a társadalmi közösségben való aktív részvéte-

lük." (Pestmegyei egyházmegye) Az így meglátott diakónia „súlyos teher-tételből áldott lehetőséggé formálhatja a szórványsorsot." (Fejér—komáromi egyházmegye)

A közegyházi tájékoztatás nagy segítője a sajtókiadványok ismertetése, szórványokba való eljuttatása. Néhány helyen már megvalósították, másutt azon igyekeznek, hogy minden összetartozó szórványterületre legalább egy Evangélikus Élet eljusson, ezt egymásnak továbbadják és így olyan időszakban is, amikor ott nincs istentisztelet, tájékoztódnak egyházunk útja, szolgálata felől. „Egyházi sajtónk szolgálatát nem lehet eléggé felbecsülni a szórványmunka szempontjából." (Pestmegyei egyházmegye) Az egyik szórványlelkész köszöni az odajuttatott újság-példányokat és jelzi, hogy anyagülekezetbeli hívét ez arra indította, hogy elolvasás után saját példányát is szórványcélra adja tovább. Hetilapunkat nagyon keresik a szórványokban, jelentsen örömet, jó érzést a szerkesztőknek és buzdítást jó munkájukhoz.

A sajtókiadványok terén többen ajánlják, hogy lehetne adományokat arra is fordítani, hogy egy-egy költségesebb kiadványt ajándékképpen adhassunk a szórványhíveknek, hogy kézről kézre adhassák és tanuljanak belőle. Püspökeink, teológiai tanáraink könyvei, kommentársorozatunk kiválóan alkalmas erre a tanulásra. Megvalósítható ötlet!

A közösség-építésnek nem problémamentes területe az ökuménikus kapcsolatok helyes érvényesítése. Több helyen mutatkozik olyan nehézség, hogy a ritkább evangélikus istentisztelet helyett a gyakoribb, másik testvéregyház által tartott istentiszteletre járnak el. Bizonyos fokig érthető a „tömegvonzásnak" ilyen esete. De itt is lehet segítség az, ha a lelkész és a lelkészek tisztázott, reális elvi megalapozottsággal vallják az ökumenét, tiszteltben tartják egymás gyülekezetét és nem a „mindenáron való egységet" akarják a maguk helyén megvalósítani pro és contra. Közösen rendezett ünnepélyeken annál gyönyörködtetőbb lesz a „más szín", a sokszínűség az egy Krisztus hitének megvallásában. Lehet bizonyítani azt, hogy tudunk egymásnak szolgálni kicsinyek és nagyok, kevesek és sokak.

8. *A szórványgyülekezetek jövője.* Erről is kell beszélni, bár témánkat ebbe az irányba az 1976-os munkaév egyik témája fogja tovább vinni. De már e dolgozatokban is kitűnik, hogy nagyon nagy szükség van ilyen kérdések tudatos átgondolására: gyülekezetek arányosítása, lelkészi munkaerővel való okos gazdálkodás, tudatos jövőtervezés. Meg kell vizsgálni azt, hogy valóban szükséges-e egy-egy szórványnak olyan kiterjedésűnek lenni, mint amekkora most? Nem kellene-e valamelyik szomszédhoz csatolni a felét s ezzel kilométerben kisebbíteni a szolgálati kör sugarát. Lehet, hogy az átcsatolás gyöngítene az anyagi erőt? Akkor nagyobb segítséget kell adni a Központi Alapból. Legyen a szórvány munkában is „közteherviselés". Valamilyen szórvány- vagy társgyülekezet minden anyaggyülekezetnek legyen. Egyházmegyénkben már három éve átalakítottuk a szórványképet. Közgyűlési határozattal átcsatoltunk szórványterületet egyik anyaggyülekezettől a másikhoz. És már mutatkozik jó hatása. Olyan gyülekezet köré csoportosulnak most e szórványok, melyből való rokonság útján többen előkerültek már a szórványokból.

Településfejlesztési koncepciók, közlekedési lehetőségek is formálhatják a szórványok arculatát. Nem elég azt mondani, hogy gépkocsija van a lelkésznek, el tud érní egyik vagy másik településre. A hívek szempontjából is meg kell vizsgálni a kérdést. Lehet, hogy a tömegközlekedési eszközök irányát figyelembe véve egészen könnyedén elérhetik a szomszéd anyaggyülekezet istentiszteletét. Különösen így van ez új nagyközségek, városok kialakulása esetében.

9. *Nevelni kell szórványlelkészeket!* Senki ne ijedjen meg, nem újabb tanfolyamról beszélnek azok, akik ezt a munkát, szolgálatot hűséggel végzik. Csupán azt tanácsolják, hogy a jövődő lelkésznevezéket, a teológusokat készítsük fel a szórvány szolgálatra. Mi, akik már benne vagyunk ebben a szolgálatban, adjuk át nekik tapasztalatainkat. Többek kérését tolmácsolom Teológiai Akadémiánk, ill. az Otthon felé: Nem új stúdiumot kérünk, hanem csupán annyit, hogy Otthon-órák keretében hívjanak meg olykor egy-két szórvány-lelkészt, aki elmondhatja tapasztalatait — nem kendőzve a nehézségeket —, fárasztó szolgálatának eredményeit, a kevesen való hűség örömeit. A teológusok a szolgálatukra való felkészülésük közben lássák a lelkészi szolgálat „reális” képét, melyhez hozzátartozik a falu, a tanya, a szórvány, a vasárnaponként több istentisztelet más és más faluban. Fentebb, a 4. pontban szoltam arról, hogy a teológiai felkészültség mellett szükség van gyakorlati készség elsajátítására is. Ezt nem lehet elég korán kezdeni. Ma már nem túlzás az a kívánság, hogy aki befejezi az Akadémián tanulmányait, egyúttal tudjon gépkocsit is vezetni. Mert kerülhet azonnal olyan szolgálati helyre, ahol mozdulni sem tud jogosítvány nélkül. Jó a szórványszolgálatra tudatosan készülni!

10. *Imádságban hordozzuk egyházunk szórványhelyzetét!* Ehhez tulajdonképpen nincs mit hozzáfűzni. Majd minden dolgozatban igénylik ezt az egész egyházunktól. Ez sem új feladat, nagyon régi. De ígéret fűződik hozzá: „Kérjétek az aratás Urát...” „... aki kér, mind kap...” Imádkozunk a szórványban élőkért és a közöttük szolgálókért, vagy arra kérésülőkért. Ez az imádság nagy, közös „együttgondolkodás és felelősségvállalás” lehet az Egyház Urának színe előtt!

Tóth-Szóllós Mihály

Szolgáljunk örömmel!

— ... Mert másképp is lehet?

Egy normál, nem a magunkfajta, enervált keresztyének bizonyára ez lenne a spontán kérdése. Hiszen a szolgálat módját mindig a tartalma dönti el. Ha mi ténylegesen annak a Jézusnak a követségében járunk — főfoglalkozásban! — aki a legérthetőbb és legszemélyreszabottabb módon nyilvánítja meg szeretetét minden ember iránt, akkor tehetjük ezt másképp, mint örömmel? Ha érvényesek a logika szabályai, úgy ez az egyetlen adekvát szolgálati mód.

I. Valószínű mindenki ezt tette volna a helyemben, ha rendelkezésére áll egy ifjúsági csoport: természetesen bedobtam a témát. Mondván: elég jól ismerik gyülekezetünk hétköznapjait, a lelkeszi szolgálat sem egészen idegen számukra, időnként ők maguk is próbálgatják a diakónia életformáját, merre keresnék ők a szolgálat örömét.

Röpködtek a válaszok, pontosan azok, amelyekre előre számítottam:

— akiket meglátogattál hétközben, vasárnap mind ott ülnek a templomban

— ha feszült figyelemmel hallgatják az igehirdetést

— és a csúcs: ha odatódulnak hozzád gratulálni, mert ragyogóan prédikáltál.

Első nekifutásra tehát sikertényezőket soroltak föl a fiatalok, tán valamennyien ezt tettük volna a helyükben. Szeretjük látni a munkánk eredményét, jó, ha érzékelnünk tudjuk: érdemes volt annyi energiát befektetni. Világos, hogy olyan gyülekezetekben gondolkodunk, ahol van némi érdeklődés, van „visszajelzés”, ahol sikere van az ügynek. Mert egyikünk sem akarja örömtelenül eltengetni az életét, s ha valaki hivatást választ, nyilván azt szeretné, hogy a munkájában, szolgálatában minél több örömet találjon.

Éppen emiatt, a szolgálati öröm érdekében kell elhatárolnunk valamit és tisztáznunk, hogy a szolgálat öröme nem egyenlő a sikerrel. Nagyon kevés örömet talál a szolgálatában az az ember, aki ezt a különbséget még nem tisztázta önmagában.

Természetesen főlöleges meghirdetnünk valamiféle sikermentes, aszketikus élet- és szolgálattípust. Továbbblendítő erőként ugyanis mindig megkapjuk azt az ajándékot, hogy figyelemmel kísérhetjük szolgálattunk eredményét. De „öröm a szolgálatban”, az a sikernél sokkal tágabb, szinte beláthatatlanul széles terület.

— Mert ha Komlón egy igazi, masszív bányászcsaládnál már nem csukják be az ajtót az orrom előtt, azt nehezen lehet sikernek nevezni, de a szolgálat öröméből már felcsillan valami.

— 30—40 km autótút után egy nyomorék fiatal lánnyal elbeszélgetni, kis áhítatfélélt tartani a számára, az nem épp a karrier csúcsa, de hogy a szolgálat öröme, az biztos.

Első renden tehát, ha a szolgálat örömét keressük, egy utat sürgősen zárjunk le, a látványos sikerek, a csoda-karrier útját! Megpróbálhatja valaki, járhatja egy ideig, de nagyon hamar keserű emberré válik, hiszen mindig sikert hajszolt és egyáltalában nem tanult meg örülni.

Legyen ez az elhatárolás az első mondatunk: sikert kergetsz — sose találsz meg az örömet.

II. Nyissunk meg viszont egy másik utat! Azt, amelyen Isten terminológiája a használatos, ahol Ő tanít szolgálni és Ő ajándékozza a szolgálat örömét. Itt egészen újfajta szóhasználat uralkodik, átértékelődnek a dolgok, kezdjük egész másképpen felfogni az eseményeket. De erről mindenki csak azt mondhatja el, amit már saját maga megtanult, illetve amennyit akceptált abból, hogy Isten egészen másképp gondolkodik, mint én. Próbáljunk nyomon követni egyet-kettőt ezek közül az új terminus technicusok közül!

Tanácstermünk falán az egyik festmény alatt olvashatunk egy mondatot: Isten országában legnagyobb szám az egy. A pécsi gyülekezetben nagyon meg kell és meg lehet tanulni ennek a mondatnak az igazát. Mert nálunk nincs uniformizált gyülekezet. A világon minden megtalálható :

— több százas tömeg és egy-két idős ember

— városi „polgárság” és szintiszta bányász-família

— szociális otthon egyik zugában egyetlen öreg néni és egy falu összes lutheránusa egy kupacban

— ősi, apáról fiúra szálló tradíció és „szent érintetlenség”.

Napnál világosabban adódik a kísértés: válogatni a szolgálatok között, minősíteni a „jelentőség” szerint. Vagyis: óriási a veszély, hogy ahol várható az értelmiségi tömeg, oda bedobok mindent, elolvasok minden elérhető exegézist, napokig töprengek, hogyan tudom mindezt átdobni a mába, hogy stílusos legyen és kifejező, frappáns és fantáziadús, élvezetes és szuggesztív. De egy apró kis vidéki vagy szociális otthonban végzett szolgálata ki figyel oda?...

Pedig görcsösen, csikorogva megy a szolgálat, amíg saját magam nem fogom a titok kulcsát: Isten országában legnagyobb szám az egy.

Mi minden ünnep előtt végiglátogatjuk úrvacsorával a gyülekezet ágyhoz kötött, öreg, beteg tagjait. Fárasztóbb dolog alig képzelhető el, mint aznap negyedszer belekezdeni az úrvacsorai liturgiába egy betegágy mellett. Főleg ha ott bujkál a gondolat: no, ez nem egy súlyos ügy... Pedig a fenti mondat innen, a gyakorlat oldaláról megközelítve is igaz. Mert lehet ez az én aznapi ötödik szolgálatom, de ennek az idős embernek ez az óra jelenti a karácsonyt. S annak ugyanolyan szépnek, hangulatosnak, ünnepélyesnek kell lennie, mint az enyém lesz két nap múlva. Hiszen ugyanazt várja, valami egész hasonlóra vágyik, s most csak tőlem hallhatja meg a karácsonyi üzenetet. De hogyan lehet jóvátenni azt, ha olyan üres és hasznavehetetlen vagyok, hogy beszélék neki húsz percig, de abból egy mondatot megfogni vagy elraktározni nem tud, mert semmit nem kapott, csak szürkévé tettem az ünnepét? Nincs jogom megfosztani senkit attól, amire szüksége van s amit csak én közvetíthetek neki.

Ugyanezekben az apró szolgálatokban villan föl az öröm. Mert ezeken a helyeken kezdjük érzékelni: szociális otthonokban, betegágnál, elfekvő osztályon, egyetlen idős emberrel beszélgetve, kisgyerekek hangot találva. Jelentéktelennek tűnő, egy emberért végzett szolgálóban, hiszen Isten sohasem elméletben tanít. Örömet mindig azok öröméből tanulunk, akiket ránk bízott az Isten.

A második terminus technicusunk legyen ez a mondat: senkitől ne várjunk többet, mint amennyije van s amennyit adni tud. Ha örömtelemül és eredmény nélkül akarunk szolgálni, afelé a legcélravezetőbb út a

„szent türelmetlenségé”. Ez a veszély azokat a keresztyéneket fenyegeti elsősorban, akik túlságosan biztosak a dolgukban. Megtalálták a maguk „testre szabott” keresztyén útját, s azt lendület-vesztés nélkül, kételyek nélkül, simán végigjárják. Problémájuk alig van, ők mindig mindent jól tesznek, s csak természetes, hogy mindenkit el szeretnének vezetni erre a sima útra, s ha nem megy másként, egy kis kényszertől sem riadnak vissza. Lehet, hogy ez elvnek gyönyörű, csakhogy útközben emberekkel találkozunk, meg szituációkkal, s akik mindebből semmit nem vesznek észre, akiket elvek vezérlelnek, azok nagyon könnyen válnak kegyetlen emberekké.

Az egyik fő szolgálati területem Komló. Szocialista város, minimális azoknak a családoknak a száma, akik tartják a kapcsolatot a gyülekezettel. Jó három évtizede kerületek fel faluról s azóta jóformán minden kontaktus megszakadt. Próbáljon valaki ezen a területen „szent türelmetlenséggel” vagy szép, keresztyén elvekkel föllépni! Egyre több az ilyesfajta szekularizált terület, s meggyőződésem szerint egyet lehet az adott helyzetben megpróbálni: emberi kapcsolatot kiépíteni minél szélesebb körben. A legreálisabb megfontolás szerint pillanatnyilag annyi a cél, hogy megértessük ezekkel az emberekkel: az egyház felkínált szolgálat. Egy mindig nyitott ajtó, ahol hajlandó veled valaki együtt gondolkodni.

Az egyház mint fölkínált lehetőség — nem a legtöbb, de nem valami hasznló az egyház lényege? Egészen bizonyos, hogy adott esetben valamiféle „megtérési kampány” meghirdetése intenzívebb hitet feltételez, mintha vállaljuk az imént ismertetett szituációt azzal a meggyőződéssel, hogy ha Isten szélesebb lehetőségeket tár föl előttünk, akkor azt is örömmel vállaljuk? Egyelőre ennyi van, tesszük a legjobb tudásunk szerint, és meg vagyunk győződve arról, hogy aki az egészet kezében tartja és irányítja, tudja, mit miért tesz és mivel mit akar elérni.

Legyen az újabb mondatunk az, hogy Isten ott tartogat számunkra örömet, ahol szolgálatunk párhuzamban van az Ő terveivel. Ismert a párhuzam egyik oldala. Szédületesen tudnak az ember fejében fölbukkanni arcok, akikre rá kellene nyitni az ajtót. Kinyomozhatatlan módon „ugrik be” egy név, rég láttuk, feltétlen utána kellene néznünk. Isten sohasem villant föl egy arcot fölöslegesen, azzal mindig célja van. Mert munkája mindig két fronton indul. Egy küldő motívum az egyik oldalon (a miénken) — és egy előkészítő munka a másikon. S itt kezdődik a harc Isten között és közöttünk, az Ő tökéletes, perfekt tanítványai között...

Januári este Komlón, 6—7 lakással a hátam mögött, fáradtan, barátságatlan hidegben, még egy címmel a zsebem mélyén. Az a bizonyos harc mindig így indul: annyiszor voltál már nála, pont most jönne a kairosz? Jellemző, hogy épp ilyenkor jön. Hogy most találtam olyan helyzetben az illetőt, hogy egyáltalán elindulhatott valamiféle beszélgetés. Sok minden tárukt föl az életéből, csak az előző beszélgetésekre támaszkodva, amelyekben nem kapott többet a felkínált szolgálati lehetőségnél, de azt igen.

Nincs más mód arra, hogy derűsen és kiegyensúlyozottan álljunk a szolgálatban, mint az a meggyőződés: az enyémnél sokkal erősebb kézben van az irányítás és a döntés. Az enyémnél sokkal hűségesebb szeretet öleli körül a rámbizottakat. Annyi a dolgom, hogy a rendelkezésére állok, oda menjek, ahova küld. Iszonyú hibaszálalékkal dolgozunk a szolgálatnak ebben a vetületében. Rég elapadt örömforrások törnének újra fel, ha amolyan észaiási módon egyszerűen az Isten keze ügyében lennének.

Végül: örömforrásnak az sem utolsó, ha megpróbáljuk magunk is követni, amit hirdetünk. Ez kimeríthetetlen téma lenne, csak egyetlen

esetét! Elméletben tiszta, hogy Isten ugyanazt a megbocsátást várja, amit Ő is gyakorol, ahol bocsánat van, ott minden régi nyomtalanul eltűnt.

Körülbelül negyedévenként látogattam egy nyolcvanon fölüli néni úrvacsorával, áhitattal. Egy alkalommal hivatalos úton tudtam meg, hogy levelet írt, amely rám nézve csöppet sem hízelgő, igen furcsa dolgokat tartalmazott, lényegében letagadta az otthonában végzett szolgálatokat is. Az ügy tisztázásának eredménye az lett, hogy ajtót nyitott előttem: hozzá tzbbe ne menjek... De közeledett a karácsony s vele a dilemma: maradjon a legutóbbi találkozás hangulata vagy felejtünk el mindent. Az utóbbi mellett döntöttünk, s csak ez volt a megoldás. Megnyugodott, elrendeződött a nénivel minden, s akkor még nem tudtuk, hogy ez volt az utolsó karácsonya.

Olvasva amolyan valószínűtlenül szépnek tűnik, hogy összekuszált ügyekre nincs megoldás, csak a mindent felejtő bocsánat. De ha merjük vállalni a kockázatot és járjuk az útját, akkor derül ki, hogy ez a mondat nem légből kapott szépség, hanem mélységes igazság.

III. Ezek után tegyük fel a záró kérdést: lehetőség vagy feladat az imperatívus, hogy szolgáljunk örömmel?

Feltétlenül lehetőség. Ami eddig elhangzott, az túlnyomó többségében ezt az oldalt támasztotta alá. Így csak a végső megfogalmazás, a rögzítés lenne itt a feladatunk. Isten jele szolgálatunkban az öröm. Senkitől nem kíván kilátástalan, keserves igavonást. Nem akar feldolgozhatatlan problémák, megoldhatatlan feladatok elé állítani. S mielőtt belefáradnánk és szelmalom-harcnak tűnne minden, Isten biztosít jelet, örömet, eredményt. Megengedi, hogy érzékeljük, valahol elindult valami, az egész ügynek értelme van, öröm és élvezet tenni, s közben valósággá válik a nehémiási mondat: az Úr öröme a mi erőnk.

De mindenképpen igaz az alternatíva másik oldala is: az örömmel végzett szolgálat mint feladat és megvalósítandó cél is előttünk áll. Ha az előzőnél Szentírást idéztünk, álljon itt Pál apostol klasszikus imperatívus-a: örüljete az Úrban mindenkor, ismét mondom: örüljete! Ez pedig felszólítás, ha a szolgálatra értjük, akkor is, mert

— nem állhatunk hozzá valami pejoratív értelemben vett lezserséggel

— teljes csőd, ha fele energiánkkal, amolyan tessék-lássék módon végezzük

— féltő, hogy kudarc az is, ha mindössze egy fogcsikorgató, elszánt, becsületes helytállás irányít.

Örömmel, kiegyensúlyozottan, derűsen, mindent beledobva — a mienk az a fajta szolgálat, amely egyszerűen nem megy másként.

Ami kézzelfogható segítséget jelent az örömmel végzett szolgálatban, az feltétlenül a közösség. Magányos farkasok talán végigharcolják a szolgálatot és hűséggel kitartanak, de nem valószínű, hogy rátalálnak a szolgálat szépségére, örömére. Élvezni a szolgálatot, elviselni a kudarokat — az csak közösségben megy. Szolgálatban csak megosztott, közös öröm létezik. Elképzelhetetlen módon segíti, lendíti és korrigálja a szolgáló embert egy egészséges, munkatársi kollektíva. Mérhetetlen értéket pazarol el az, aki nem tanul meg baráti, gyülekezeti, munkatársi gárdában szolgálni.

Kétségtelen, hogy örömszerző tényező, továbblendítő erő a szolgálatban a közösség. De a szolgálati öröm végső, igazi forrása az a tudat, hogy amit képviselek, az egy nélkülözhetetlen, ragyogó perspektívát nyitó, fölfoghatatlan értékkel bíró ügy. S a környezetemben csak én mondhatom el, mert rám van bízva. És hogy emberek ezt keresik, kutatnak utána,

afelől nem lehet vita, akkor sem, ha nem rágják a szánkba kánaáni dialektusban a vágyaikat. Olyan problémákkal küzdenek, amelyekre csak annál a Jézusnál van megoldás, akinek a szavait mi mondjuk el, az arcát mi hordozzuk.

Fölfogni egy új, sokszor idegen szóhasználattal megfogalmazott igényt, meghallani tán ki sem mondott kérdéseket — és úgy megfogalmazni az egyetlen evangéliumot, hogy azt a kortárs értse, számára vonzó és igaz legyen — nem valószínű, hogy ennél szebb és több örömet tartogató szolgálat létezik.

Mátrai Marianna

Készülünk a Lutheránus Világszövetség VI. Nagygyűlésére

Dar es-Salaam

A Lutheránus Világszövetség ez év június 13—26. között tartja VI. Nagygyűlését a tanzániai Dar-es-Salaamban. A nagygyűlés főtémája *Jézus Krisztusban új közösség*. A Magyarországi Evangélikus Egyház már az előző két nagygyűlésre is (Helsinki 1963., Evian 1970.) elküldötte a maga teológiai hozzájárulását. A most következő nagygyűlés fő- és altémáinak kidolgozására is megalakult egy munkacsoport, amely összesen 25 tagból áll. Ezen belül kisebb munkacsoportok is alakultak (4—5 személy), melyek egy-egy altémával foglalkoztak. Az első altémaként „Kicsoda a Jézus Krisztus” problémakört dolgozták fel. Ennek a csoportnak vezetője D. Káldy Zoltán püspök volt. Mivel ez a téma lényegében D. Káldy Zoltán püspöknek 1975 nyarán Amsterdamban tartott előadását foglalja magába és az a Lelkipásztor 1976. évf. 1. számában megjelent, azt most nem közöljük. A második csoport ezzel a témával foglalkozott: „Mi az új közösség Jézus Krisztusban?” Ennek a csoportnak vezetője Balikó Zoltán pécsi lelkész, tagjai dr. Groó Gyula professzor, Baranyai Tamás domonyi lelkész és Reuss András külügyi titkár voltak. Az alábbiakban Balikó Zoltán összefoglalásában közöljük ennek a témának a kidolgozását. Megjegyezzük, hogy ezeknek a csoportoknak a munkája csak részben került bele abba a teológiai dolgozatba, amelyet angol nyelven jelentetünk meg, és amelyet elküldünk a VI. Nagygyűlés valamennyi résztvevőjének.

Mennyiben új a Jézus Krisztusban való közösség?

A főtéma kidolgozásának első része válaszolt a kérdésre: *Kicsoda az a Jézus Krisztus, akiben Isten új közösségre hív?! Válaszunk egyértelmű: Úr és szolga, kyrios és diakonos*. Így nyilatkoztatta ki magát, így ismerjük meg Őt és ilyenek ismerjük. Ez a mi krisztológiánk. Egyházunkban erre a bázisra épül minden, ebből élünk és ezzel élünk. Hosszú századokon át az egyház önértelmezése szerint „ecclesia militans”-nak tekintette magát az eljövendő „ecclesia triumphans” reménységében. Bennünket a Szentlélek Úristen meggyőzött arról, hogy az egyház karaktere nem az önfenntartásért vívott küzdelem, sem a világ meghódítását célzó harc. A Kyrios-Diakonosban nem ilyen „közösség” születik. Megértettük, hogy az egyház (közösség csak addig Őbenne való egyház) közösség, amíg Vele és Őt követve szolgál. *Az egyház — szolgáló egyház, benne az új közösség diakóniai közösség.*

Az uralkodás mindig elválaszt. A pozícióért vívott harc elszakít egymástól és szembeállít egymással. A hatalomvágy centrifugális erő. Ami-

kor az egyháztörténet során elindult az egymás fölé kerekedés, az első helyért vívott könyörtelen harc, — megtörtött az „új közösség”. Az egyház kettészakadt klerikális és laikus rétegre, a szolgálat elveszítette karizmatikus vonását, betört már az ó-kath. egyházba újra a régi „pogány” koncepció: „ki a nagyobb?!”, a szentségek kegyelmi eszközök helyett fegyelmi eszközökké váltak, az evangélium szava elhalkult, uralomra jutott a törvény, élesedtek a szankciók, kiátkozások stb. A nagy-konstantinusi egyházképlet már nem „új közösség.” S nem volt megállás, a hatalmi harc kilépett az egyházi keretből, világtörténelmi bontó tényező lett császár—pápa vitájában, folytak az autodafék s működött az inkvizíció. Nemzedékről nemzedékre adott Isten visszaférítő impulzusokat, de a jogi-szervezeti egyház ellenállt s ha ezeket a mozgalmakat domesztikálhatta, nőtt a szentek katalógusa, ha nem lehetett kifogni a Szentlélek szelét a vitorlákból egyre inkább szaporodtak a vértanúk.

Nemcsak Róma vétke volt ez. Megrontotta az orthodoxiát is és a reformáció táborát is. Gondoljunk a „szent cári Oroszország” egyházi képletére. Gondoljunk a 200 éves fennállását ünneplő amerikai protestantizmusra. Hogyan tudták „igazolni” a rabszolgaságot „kegyes” és „hívó” körök az USA-ban, hogyan lett nem is egy egyházi közösség a tőkésosztály partnere és vallásos igazolója. A dél-afrikai vagy rhodesiai „keresztyénség” jelentős része mennyire értetlenül áll az afrikai népek szabadságmozgalmával szemben. Az angolszász „kegyesség” úgy kovácsolta a brit világbirodalmat, hogy nem ismert sem állandó barátot, sem állandó ellenséget, csak állandó érdeket. Korunknak is vannak protestáns vértanúi. (M. L. King etc.)

Ebbe az egyháztörténelmi dekadenciába tartozik a „diakónia” meghamisítása is. Az „új közösség” és a „szolgáló egyház” nagyszerű impulzusait hogyan szorította be az uralkodó egyház belmissziói, intézményes diakónia keretébe nem vállalván, hogy mindenestül „új közösség”-gé váljon Urával, a Nagy Szolgálóval való organikus közösségben. Amire Jézus Krisztus a pusztában kereken elutasító választ adott, mindarra beleegyezően reagált a deformált egyház.

Nem hallgathatjuk el saját tapasztalatainkat. Ezekben az években egymás után jelennek meg szocialista írógárdánk tolla alól művek, amelyek pozitív értékelést adnak a magyarországi reformáció koráról kiemelve a lutheri, majd protestáns egyházak nagyszerű szolgálatát, a szenvedő magyar néppel vállalt solidaritását, mint „nemzetmentő” tényezőt. Másfél évszázados török elnyomás idején, az egymást váltó szabadságharcok alatt felelevenedett nálunk az újszövetségi „egyház” valósága határtalan szolgálatban és áldozatos szeretetben. Háromszázötven éves út, amelyet számtalan vértanú és gályarab vére pecsételt meg. Azután jött egy közel százéves hanyatlás. A múlt század záróharmadával átváltottunk a „másik út”-ra, amelyen a rivalizálás, hatalmi érdek, privilégiumok igénylése stb. jelentkezett. El is veszítettük a „negyedik rend”, az ipari munkásság tömegét. A világháborúk közt bukdácsoló egyházunkban — ha nem is szűnt meg! — de egészen hátrébe szorult az ősi örökség ápolása és továbbadása. 1945 után a megérdemelt ítélet romjai között az érdemtelen kegyelem ajándékaként támadt egyházi megújulás hazánkban. Jézus Krisztus evangéliuma meglevenítette a csontokat. De — ez az ébredés megrekedt „vertikális” vonatkozásában. Lényegileg nem vonta le a viszsza kapott élet és szolgálat következményeit társadalmi téren. Elindult korrekciós tényezőként ennek ellensúlyozása teológiai tisztázással és egyházpolitikai felelősséggel. De ez a mozgalom *túlságosan horizontális vetületű* volt s ezért nem tudta egységbe fogni országos egyházunkat. A

Dar-es-Salaami világyűlés főtémájának azután mi lettünk egyik ragyogó illusztrációja. 1958-ban püspöki székfoglaló Budapesten, díszdoktori értekezés Pozsonyban (Bratislava) kiformálta azt a szintézist, amelyet történetileg az újra megtalált fő útvonalnak, teológiailag a diakóniai egyház megvalósulásának minősítünk. S íme, szédületes gyorsan végbevitte az országos egyházi integrációt lelkesí karban, gyülekezetek népében. Egyszerre jelentkezett a „*proprium*”, az evangélium hamisítatlan hirdetése és a szeretetszolgálat társadalmi, politikai, ökumenikus implikációja. A különböző teológiai „fertőzések” között az inkarnáció centrálása, a Diakono—Kyrios megismerése a világkeresztyénség sok egyházát megelőzve, nálunk megoldotta az egyh. történet nagy problémáját az egyház önértelmezését mind diakóniai közösségét, ennek megvalósulását a diakóniailag konstruált gyülekezet s tudományos kifejtését mind diakóniai teológiát.

Meggyőződésünk szerint ez a „*kinyilatkoztatás közepe*”. A főtéma mind az ószövetségben, mind az újszövetségben. Kiemelten gondoljunk a mózesi „*Hallél*” évre, amely korszakalkotóan akarta gátolni a tőke halmozását és célozta a rabszolgaság megszüntetését. Jósias király idején indult próbálkozástól és a nehémiási népgyűléstől eltekintve lényegileg adós maradt ennek realizálásával Izrael népe. Nem volt véletlen, hogy Jézus Krisztus a názáreti zsinagógában induló szolgálatát pontosan az „*ÚR jókedvű esztendeje*” proklamálásával kezdte. Az első gyülekezetek követtek is Urukot ebben, gondoljunk a feltétel nélküli bűnbocsánat hirdetésével együttjáró diszkriminációk megszüntetésére és a vagyoni kiegyenlítésre. De már az apostoli korszakot beárnyékolta később ennek erőtlenedése, gondoljunk csak a korinthusi gyülekezet visszaélésére az „*új közösség*” állandó érvényesülése gátlásában. Elmaradt a jézusi agapé, a „*bűnösök*”-kel való lakoma, asztalközösség, amely után került sor az úrvacsorára. S az így izolált eucharistia már nem jelentette a Krisztuskövetés kontinuitását mind a mai napig. Elmaradt a baráti asztalközösség, az életközösség gyakorlata konkrét testvéri szeretetben, a mindennapi konkrét szolgálatok megbeszélése bűnbánatban és hálaadásban... pontosan az „*emberi*” vonás, a tényleges közösség gyakorlása. Nem felejtve, hogy ez mindig a szolgálattevők közössége volt radikális, társadalmi nyitottságban, hiszen „*a betegeknek van szükségük orvosra, nem azért jöttek, hogy igazakat hívjak, hanem bűnösöket...!*” (Márk. 2,17.)

A „*Diakono—Kyrios*” helye világkorszakunkban az utolsó hely. Ez az Ő dicsősége. Így csúfolja meg hamis koncepcióinkat akár szekuláris, akár vallásos mezben jelentkeznek. A FŐ hordoz mindent szeretetével és átfog mindent szolgálatával. Orgánuma, az Ő TESTE az „*új közösség*”, amelyben használhat, küldhet, kezünkkel, szívünkkel, ajkunkkal, értelmünkkel, egész odaszánt emberségünkkel folytathatja szolgálatát az emberiségért, a világért. Ha valaki megszállottan keresi a „*notae ecclesiae*” katalógusát, ne felejtse el, itt keresse az egyházat, a Jézus Krisztusban új közösséget!

Mi az „*új közösség Jézus Krisztusban*”? — erre a kérdésre hat pontban fogalmazzuk meg válaszunkat:

1. Az újra megtalált „*head-line*”.
2. FŐ és TEST szinkronja.
3. Integráció a világkeresztyénségben.
4. Aktív szolidaritás az emberséggel.
5. Az egyház egyetlen létjoga.
6. A hármass küldetés megvalósítása.

1. Az újra megtalált „head-line”

Mint aranytelér a meddő kőzetben, úgy vonul át az őszövetségben, újszövetségben, egyháztörténelmen Isten válságtérve Jézus Krisztusban. Ő lesz a „rex triumphans”. Mostani világkorszakunkban azonban mint „rex absconditus” él és uralkodik. A szekuláris hatalomkoncepció miatt direkt semmit sem érzékelünk ebből. Hit nélkül — lehetetlen felismerni, hogy Jézus a Krisztus, a Diakonos — a Kyrios! Eltakarja szemünk elől a „szolgai forma”: Szűz méhe, jászolbölcső, názáreti ácsműhely, szegénysége, színes bőre, alacsony származása, jelentéktelen fellépése, védtelensége, üldöztetése, elárulatása, szenvedése, megkínóztatása, kiközösített-sége, töviskoronája, köztörvényes bűnözők közti keresztthalála... A „birodalmi mithosz” bűvöletében élő világ és az ebben megkísértett, gyorsan elbukott Izrael és egyház nem ismerte fel ill. hamar elfeledte, hogy a Nagy Szenvedő a teljhatalmú Úr, a mindenki diakónusa Kyrios a világmindenség fölött. A „hit” sajátos vonatkozása éppen abban van, hogy az „ellenkező látszat”-ban megismerjük Isten dolgait. Ehhez azonban „*diakóniai megtérés*” szükséges, ami a hatalom, első hely, pozíció démoni bűvöletéből való kiszabadulás „Isten dolga” megértésére és elfogadására. (Máté 16,21—23) Annyira betölt, átítatott és markában tart az ősi kívánság (concupiscentia) „olyanok lesztek, mint az Isten” (Gen. 3,5), tehát sóvár vágy *mások elé*, mind feljebb törni, („engem úgy tanították, hogy törjek át azokon, akik utamba állanak!”) s ezzel járóan irtózás a szenvedéstől, szolgálatban elemésztett sorstól stb., hogy „test és vér” útján senki, de senki meg nem értheti, fel nem ismerheti Istennek ezt a szívügyét. A Szentlélek adja szívbe és ajakra az „új közösség” hitvallását: „Te vagy a Krisztus!” a gyermek — király, a szolga — úr, az utolsó — első, a bárány — oroszlán, a kereszt — királyi trónus, a tökéletesen egyedül hagyott. A középkori egyház — nagykonstantinuszi képletben! — triumfáló koncepciójával, bibliátlan krisztológiájával elveszítette a Főútvonalat. Csupa csillogás, pompa, arany, drágakő, márvány és égbetörő gótika „hamis Krisztus” téveszméjében élt. Elfelejtette, hogy az „igazi” Jézus Krisztus hatalmi jelvénye a kötény és a kereszt. Uralkodása pedig határtalan szeretetben mindenki szolgálatá. Márk 10,45: „azért jött, hogy Ő szolgáljon...!” Ebbe a közösségbe, erre az útra hívta tanítványait és hívja ma is: „kövess engem!” Azok tartoznak nemzedékről nemzedékre az Ő közösségébe, akik elfogadják és hordozzák az Ő szeretetét és szolgálatát, miközben átválnak Urukra való hasonlóságra, *kiábrázolódik rajtuk a Diakonos Christos arca*.

Nem a vallásos eksztázisban eltorzult ember, nem az askéta öngyöt-résben kimesterkélt páthosz, nem az ékes ruhába öltözött egyházfejedelem, nem az engesztelhetetlen, márványarcú hős és nem a világot megtagadó mártír hasonlít Őhozzá. Sokkal inkább az övéiért naponta önmagát szeretetben elégető édesanya, a nehéz munkában kimerült munkás, a legalacsonyabb sorban dolgát becsülettel végző szolga villant fel egy-egy vonást az Ő arcából. Aki szeret, aki elfelejtkezik önmagáról, aki a reabizottakért örömmel vállalt odaadottságban találja meg élete értelmét, az Isten és ember előtt kedves főútvonalat... az „új közösség” a megtalált „head-line”.

2. Fő és test szinkronja

Pál apostol használja az egyháznak, mint „új közösség”-nek megértésére a legmegragadóbb képet vö. I. Kor. 12. fejezetét. Szó sincsen valami statikus egyházértélemzésről. A FŐ él, hiszen a Feltámadt Úr. A Test

az *Ő élő teste*. Ezt a dinamikus önértelmezést azaz identitást fejezte ki a reformáció tábora a mai világkeresztyénségben centrálissá vált fogalmazásban: „satis est!”, ahol *hirdetik* az evangéliumot, ahol *kiszolgáltatják* a szentségeket stb. Csupa esemény, történes, tényleges funkció és konkrét szolgálat. Nem lehet egyetlen „tag” sem szolgálati feladat ill. rendeltetés nélkül. Karizmatikus funkciók ezek, a Szentlélek adja, osztogatja. De adja és osztogatja mindenkinek a Testben. Mivel korán jelentkezett az áttételes uralmi motívum a felvetett rangsorolási, értékelési szempontban, hangsúlyozza Pál apostol a „különb út” primatusát, az agapét! (1 Kor 13) Ez az „agapé” a realizált diakónia. Mivel országos egyházunk krisztológája a „Diakonos—Kyrios” megismerésében és követésében formálódik, ezért szinte „slogan” nálunk: „minden — diakónia!” A kérügma, a szentségi élet, az agapé megvalósítása szinkronban — egy ütemben! — a Diakónia Urával, Aki világkorszakunk utolsó pillanatáig mindenkit kereszretetével és szolgálva uralkodik. Nem a világ adja meg tehát az egyház napirendjét, hanem a Szolgáló Úr működteti az Ő testét mindig konkrét és aktuális feladatok végzésében.

Mivel az egyház/új közösség ugyan kegyelembe fogadott, de *bűnös emberekből áll*, a velünk született illetve bennünket szüntelen kísértő uralkodási koncepció elleni harc nem szűnik. Isten segítségünkre jön „oda-áti” impulzusokkal, hogy megmaradjunk az „új közösség”-ben. Ezért alapvető a „személyes kontaktus” a Szolgáló Úr és tanítványa között, hiszen rövidzárlat azonnal visszaesést jelent a régibe. *Három szempont* segít abban, hogy kontaktusban és szinkronban funkcionáljon az „új közösség”. Az első annak tudatosítása, hogy az új közösség funkcióiban *nincsen rangsorolás*. Csak *egyetlen diakónia van* s ez az egyetlen, mint számtalan variációban felcsendülő „cantus firmus” a megvalósított szeretetszolgálat: szószéken, oltár előtt, betegápolásban, keresztlőkútnál, debilis gyermekek gondozásában, elaggottak ápolásában, lelki gondozásban, gyóntatásban, társadalmi akciókban, munkahelyen, misszióban, politikai felelősségvállalásban, tanítószolgálatban, az igazság érvényesítéséért vívott harcban, korunk „kicsinyei”-vel vállalt szolidaritásban... *nincsen rangsor*, mert minden diakónia. A másik szempont, amit az új közösség ne felejtson, hogy a tényleges *diakónia hozza létre a megfelelő struktúrákat*. Évszázados struktúrákat bátran el kell seperni a diakónia újtájból. Mindent, ami útban áll ami gátol vagy nehezít. Bár nem a struktúráváltozás a döntő, hiszen régi struktúra „új közösség”-gel még mindig jobb, mint új struktúra a régi, uralkodó egyházi képlettel. A harmadik pedig az, hogy a világkeresztyénség horizontján van *tempókülönbség*. Afrikai vagy latin-amerikai testvéreink — helyzetükből fakadóan! — már hoztak olyan szolgálati döntéseket vagy olyan problémákkal küzdenek, amelyek még alig-alig ismertek, talán nehezen is érthetőek északi és nyugati keresztyének számára. A konkrét diakónia ezen a ponton abban áll, hogy nem hajtogatja ki-ki a magáét, hanem figyel és tanul egymástól és ezzel a megvalósított közösséggel éli át a világméretű szinkront a FŐ és a TEST között. Dosztojevskij vakmerő megállapítása szerint Rómának le kell vetkőznie a „péteri” motívumot, az első helyre törés indulatát. Genfnek likvidálnia kell a „páli” retorikába fulladó inaktivitását. A „já-nosi” út járható egyedül: a szolgáló szeretet. Persze erre legjobb példa éppen Péter az 1 lev. 3,1—2 szakaszával, ahol „az ige hirdetése nélkül is” (!) elérhető a győzelem a vegyesházasság kritikus szituációjában és Pál a felejthetetlen himnuszával a „különb út”-ről 1 Kor 13. fejezetben. De igazság az, hogy komoly bűnbánat és diakóniai — egyedül jogosult! — megtérés nélkül tönkre teheti szolgálatunkat és egységünket az „aszinkronitas”.

3. Integráció a világkeresztyénységben

A világkeresztyénységben s benne a lutheránus egyházak közt jelentkező feszültségek kivétel nélkül a *hatalmi motívumból fakadnak*. Akár kegyes, akár tudományos mezben a „superbia” mindig desintegrál. Fájó pillanat világyűléseink alkalmával éppen az „eucharistia”, tehát az egység szentsége körüli megdöbbenő testvérielenség. Krisztológiai alapállásunk felől az egyházak széttöredeztségét az „új közösség” azaz a „szentek közössége” nyújtja páratlan módon. Nem véletlenül teszünk vallomást a Credo-ban egy lélegzettel az anyaszentegyházról, benne a „szentek közössége”-ről. Nem lehet vita tárgya, hogy ezek a „szentek” azok a tanítványok, akik Jézus hívó szavát meghallották, hittel párosították és követték az Urat. Tehát teljes egzisztenciájukkal Hozzá tartoznak. Vele élnek, részesülnek az Ő szolgálatából mint „munkatársak”. Magunk üdvösségéért egyedül az Úrra vagyunk utalva. Másokért azonban munkatársává tesz. Ez az egyetlen, bibliailag jogosult „synergizmus”. Ahol ez a — szintén egyedül jogosult „életszentség” — Krisztuskövetés megvalósul, magától aktualizálódik a közösség, a szolgálatban való egység. Teológiai konszenzus előzetes igénye vagy abszolútizált kegyességi forma postulatuma útjába áll az integrációnak. Jézus hívó szava sohasem jelentett „noviciatus” feltételt vagy tanbeli kikötést. A személyes kapcsolat a hívó Úr és a megszólított tanítvány között teremtette meg azonnal a szolgáló közösséget. E nélkül „semmit sem tehetünk” Ján. 15,5. Az „új közösség” tagjai azért tartoznak egymáshoz, mert valamennyien egyenként Jézus Krisztushoz tartoznak teljes valójukkal személyes kontaktusban. Olyan mértékű ez, hogy Pál ki meri mondani: „élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus!” (Gal. 2,20) Mert az „új közösség” ennyire Jézus Krisztushoz kötött, ezért (!) nyitott mindenki számára. Az egyetlen mérték a Testben a Főnek érülete, indulata (Fil. 2.) újjáteremtő szeretete és szolgálata. Minden világyűlésen megfigyelhető az a hihetetlenül gyorsan létrejövő közösségi tudat, ami konkrét szolgálatuk örömeiről vagy problémáiról társalkodó tanítványok között megszületik. Átélik az összetartozást, a barátságot, erőltetés nélkül indul a közös imádság és aggályok nélkül térdelnek az oltár elé. A „közép” *egyest és tart együtt!* Ez a „közép” pedig kizárólag a Christos Diakonos. Apró gyülekezetekben és világfórumokon azok tapasztalják meg ezt a felséges „új közösség”-et, akik ténylegesen és tevélegesen benne élnek a funkcionáló, szolgáló Krisztus-Testben, a gyakorlati diakóniában. Határesetek is bizonyítják ennek igazságát. Gondoljunk tűzvészre, árvízre, járványra, fronthelyzetre. Szóba sem kerültek a „különbségek”, hallatlan egységbe tömörített a sürgető munka életért, gyógyulásért, megmenekülésért, szabadulásért. Lehet, hogy a kivülálló előtt ez „rossz társaság” a tanítványok számára. Dehát mikor nem volt Urunk rossz társaságban? Gondoljunk csak alázatosan önmagunkra. S ha bennünket vállalt és naponta megtűr közösségében, ugyan ki merne másokat kiszorítani diszkriminációs érvekkel? Az „új közösség” *bűnbánatban valósul meg*, hiszen sohasem mondhatjuk, hogy az egyház egyenlő Jézus Krisztusban az új közösséggel, de azt sem állíthatjuk, hogy az „új közösség” maradéktalanul megvalósulnak közöttünk. Mindig küszködünk két kísértő tényezővel: az egymás mellé kerülés korok hatalmi effektusával, illetve a visszavonuló, önmagunkba zárkózó kegyes önösséggel. Ezért van szükségünk állandó reformációra az egyházban és naponta diakóniai megtérésre az új közösségben. Ahol azonban ez a permanens visszatérés a fundamentumhoz jelentkezik, ott — ha töredékesen is! — de felragyog az „új közösség”-ben az egymással való integráció.

4. Aktív szolidaritás az emberiséggel

Jézus Krisztus *mindent a világért* tett és tesz. Szívében az első helyen a „világ” áll. *Különös sorrend:* az utolsó helyen Jézus Krisztus az utolsó-előtti helyen az egyház — s az első helyen a világ. Bizony, ezt naponta tanulnunk kell. Jézus diakóniájának meggyőzően ez a ritmusa: magához hív, közösségbe plántál, majd azonnal elküld, odaad azokért, akik még nem az övéi. Akik már az övéi, azokat odaadja azokért, akik még nem az övéi... ez a diakónia. Mint a szív működése, úgy funkcionál az új közösség: megtalál és elveszít, megragad és kiszolgáltat, szeretetébe ölel s ezért odaszán. **MÁSOKRT!** pontosan a világért. Itt nyílik ki annak az értelme, hogy a szolga nem lehet nagyobb uránál, sem a tanítvány mesterénél. Aki önmagát odaadta érettünk, ugyan miképp hordozhatna szoros közösségben olyanokat, akik erre nem hajlandóak? Viszont csak az válalkozik erre, akiben ugyanaz a szeretet él mint Urában. A világ iránti szeretet legfőbb ismérve a szolidaritás. Hogyan élhetné az egyház, benne az „új közösség” a Kyrios-Diakonos életét, ha nem lenne hajlandó végigküzdeni kora emberiségének célkitűzéseit és reményességét. Az „új közösség” nincsen e világból, de ebben a világban van a küldetés és szolgálat értelmében, amint erről a főpapi ima oly megragadóan tanúskodik olv. János 17. fejezetét. Ennek a szolidaritásnak gyakorlati példáját színesen állítja elénk Act. 27,9 tc. szakaszban a páli magatartás. Bár „fogyoly”, közösségben tudja magát a hajó utasaival, köztük a kíséror katonákkal is. Mivel nem „spiritualista”, hanem „modern” ember, aki tájékozódott az időjárás, hajózás, egészségügy stb. kérdéseiben is, a veszély órájában józan ésszel ad tanácsot — nem „vallásosan”, hanem bonhoefferi módon egészen világiasan! — s miután megmenekültek a halálos veszedelemből, eszéágába sem jut igényelni elismerést vagy további vezetést. Tudja, hogy egy hajóban utaznak valamennyien, hívők és nem hívők, a régi közösségek egyikének tagjai vagy az „új közösség” tagjai és *csak együtt menekülhetnek meg!* Az apostol, mint a szeretetben szolgáló közösség tagja, sorsát és életét Ura kezében tudja s ezért (!) van ideje és szeretete másokkal törődni. Nem kelt pánikot, nem sceníroz „istenítélet”-et, de nem is aknázza ki a szerencsés megmenekülést valamiféle „istenbizonyíték” kreálására. *Egyszerűen szolidáris!* itt hull fény Jézus igéjéből, ami szerint a tanítvány só és égő szövetének... olyan afrikai országban mint a LVSZ világyűlését vendégül látó Tanzánia, az „Ujamaa” hazája, abszurdum lenne másképpen képviselni a Jézus Krisztusban új közösséget. Nem, lehet gátló tényező ennek megvalósításában sem politikai megfontolás, sem gazdasági érdek. Amilyen „természetes” a Nagy Szolga segítségére mindenkinek, ugyanolyan „természetes” ma a szolidaritás az „új közösség” tagjai felől kortársaink iránt. Sem önfeltés, sem szorongás nem állhat ennek útjába. Mélységes meggyőződéssel valljuk, hogy *a realizált diakónia jelenti számunkra a megtalált életet és szabja meg utunkat a jövőben.*

5. Az egyház egyetlen létjoga

Bár a nagykonstantinuszi korszak leáldozóban van világszerte, *az egyházaknak van még tekintélye és súlya* a különböző társadalmi rendszerekben. Tagadhatatlan a széles körben jelentkező érdeklődés vallásos vonatkozásban. Nem a jogi-szervezeti egyházak története, munkája, belső

élete, hanem egyre szorosabban *Jézus Krisztus személye kerül a központba*. Bármily indítékból és bármilyen mértékben közelítenek ezek az érdeklődések, mozgalmak Jézus személyéhez, azonnal közösséget alkotnak és jelentenek. Nem is lehet kontaktusba kerülni Jézus Krisztussal anélkül, hogy ne élénk át a közösséget Vele és Egymással. Bonhoeffer szerint „Jézus Krisztus koinóniaként egzisztál világunkban”. Nincs lehetősége az individuális keresztyénségnek. A keresztyén egyház lényege a közösség. Pontosan „*életközösség*”, hiszen Jézus Krisztus szeretetével és szolgálatával emberségünknek nem egy szektorát érinti, hanem az egész életünket teljes emberségünkkel. (totus homo) Mindezt „szolgai formában”, hogy a legkisebb se vesszen el, az „ötödik veréb” sem. (Luk. 12,6) Akkor kerül valaki bárhol a világban Jézus Krisztussal valóságos közösségbe, ha így éli át. „Paráznák és vámszedők inkább értik, mint a farizeusok és írástudók. Meg is előzik őket az „új közösség”-ben. A tékozló fiú bátyjának gondolkodása és magatartása példázza, hogy még az Atya közelségében is lehetséges ez. Éppen ezért valljuk, hogy az „új közösség” is „mixtum compositum” azaz töredékes, rejtett és csak az utolsó napon lesz nyilvánvaló. Gondoljunk Máté 25. f.-ben a megrendítő jézusi példázatra. A tanítvány Urával való szolgáló szeretetközösségben is — önmaga felől — abban a „félelemben és rettegésben” él, hogy végső percéig possibili hitetlenné válhat, amint alázatosan számol azzal, hogy a hitetlen bármikor possibili hívővé válhat. Ezért (!) — önmaga sorsát újra és újra hittel Urának a Nagy Szolgának szeretetébe ajánlva, „nekifeszülve fut egyenest a cél felé” (Fil 3,24), „még az élete sem drága néki csakhogy elvégezhesse pályafutását és azt a szolgálatot, amit az Úr Jézustól kapott” (Act 20,24) s amint „átadták tagjaikat korábban a tisztátalan szolgálatára” (Róm 6,19) úgy szánják most oda magukat egyre következetesebben és határtalanul Uruk szolgálatára. Pál ezt oly mélyen átélté, hogy tán megrendítőbb sorai szerint (Róm 9,3) népe megmeneküléséért kész lenne még „Krisztustól elszakítva” is lenni! Az „új közösség”-nek ez az atmoszférája adja meg az egyház létének jogát korszakunkban. *Benne Isten országának erőtere valósul meg a bűnbocsánat proklamációjával, a kiengesztelődés munkájával (népek, fajok, nemek, vallások, osztályok, kultúrák között) és a vagyoni kiegyenlítődés készségével.*

Az egyház nem műemlék, a tanítvány nem múzeumőr, hiszen Ura az élő Jézus Krisztus, a ma is fáradhatatlan tevékeny *Christos-Diakonos*. Nem is tekinti magát egyes kiválasztott lelkek üdvintézményének, hiszen tudja, hogy Ura szívében az első helyen az egész világ áll s ugyanakkor tudja, hogy a kiválasztás mindig szolgálatra rendelést jelent. De nem tartja magát sem „az állam lelkiismerete”-nek, sem a világ bírójának. Ezek túl magas pozíciók, az egyház pedig önmagát *nem „fent”, hanem Ura mellett „lent”* tudja. Ideje sincsen mások mulasztása regisztrálására, mert siettetni munkára a rengeteg szolgálati feladat. Ha „dialogizál”, ezt sem meggyőződésért teszi, hanem egymás jobb megismeréséért és a szolgálat érdekéért. Miközben az „új közösség” minden tagja ismeri és naponta átéli az öreg Pál csendes vallomását: „a bűnösöket üdvözíti, akik közül az első én vagyok” (1 Tim 1,15—16) töredelemmel elismerve vétkeiket, annál inkább siet, „mert a Krisztus szeretete szorongatja” (2 Kor 5,14) tovább a szolgálat útján! Egyszerűen nincsen ideje igazságot osztogatni („ki tett engemet bíróvá köztetek?” (Luk 12,13), annyira sodorja magával a Krisztus szeretete. Belemegy a világba és mégsem lesz világgá, nem asszimilálódik, de el sem tűnik nyomtalanul, szolidaritásával járó szoros közösségben egészen belebonyolódik „világi” dolgokba s mégis ragyog rajta, ha elrejtetten is valami „oda-áti”!

Az első küldetés vitathatatlanul a *kérügma*. „A hit hallásból van a hallás pedig Krisztus beszéde által” (Róm 10,17) Hirdettetnie kell az evangéliumnak, ha az egyház nem tenné, ugyan ki végezné el? ez az első adósságunk minden ember iránt. Hiszen minden válaszfal, különbség és ellentét dacára minden ember egyetemes problémája a múlt és a jövő: az elkövetett gonosz és elmulasztott jó mérhetetlen terhe egyfelől, másfelől a szorongás, félelem a haláltól. („megszabadítsa azokat, akik a haláltól való félelem miatt egész életükben rabok voltak” Zsid 2,15.) A *kérügma* — az evangélium. „A mi Urunkat — hirdeti —, aki halálra adott bűneinkért és feltámasztatott megigazulásunkért!” (Róm. 4,25) Még a Lausanne-i 1927. világkonferencián került elő, hogy az egyes keresztyén egyházakat mennyi tanításbeli különbség választja el, mennyi „prorium” s felvetődött a kérdés, vajon mi az evangélium summája, ami minden keresztyén ember számára vitathatatlanul az evangélium? Gogarten idézte a fenti íráshelyet s azóta sem lehet textusként alkalmasabban összegezni az evangélium tartalmát. A bűnbocsánat megszabadít a múlt terhétől és megajándékoz olyan új élettel, amit nem veszélyeztet már a halál. Az új élet ezért mindig örök élet. Senki másként nem épült be a Krisztus-közösségbe csak úgy, hogy meghallotta ezt az evangéliumot és a Szentlélek hitet ébresztett szívében ennek elfogadására. Jézus régi, hívó szava így lesz a Szentlélek munkájában jelenvalóvá, így épülnek a régi tanítványok mellé új tanítványok a Krisztus-Testbe!

Az evangélium hirdetését hittel fogadók számára a második diakónia a *szentségsgolgáltatás*. A gyermekkeresztség és felnőttkeresztség öku-menikus vitájára nézve tanulságos figyelni az etióp férfitra Act. 8,36 szerint, aki mihelyt meghallotta a Nagy Szolga iránta is érvényes szeretetét, felkiáltott: „íme, itt a víz! mi akadály annak, hogy megkeresztelkedjem?” s a „rövid hitvallás” után megkeresztelkedett és „örvendezve haladt tovább az útnán”. Megbotránkoztatóan egyszerű út ez. Hol van a kumrániak stb. előfeltétele, oktatási idő, katekumenátus és novitiátus? hitte önmagára nézve Jézus Krisztus halálát és feltámadását és elindult az új életre. A keresztség részesülés az Úr halálában és feltámadásában s ezzel az új életnek és az új közösségnek alapja. A második szentségünk, az „eucharistia” az ismétlődő közösségelménye a tanítványnak Urával és tanítványtársaival. Erőforrás a küldetés betöltéséhez. Kontaktus-zavarok helyreállítása a Fő és a Test tagjai között. Eredetileg az „agapé” és az „eucharistia” együtt volt a tanítványi gyülekezet mindennapi aktusa. Az „agapé” különválása, ill. elmaradása kiszakította az életközösségből az úrvacsorát. A sok „méltatlan” evés és ivás nem is maradt ítélet nélkül. Közösségrontó és örömrontó tényezővé vált a tömeg egyház kommuniója. A humanizáció ellen nemcsak a tömegtársadalom, hanem a tömeg-egyház is bőven vétett. A szolgálattelvők, az együtt funkcionáló „új közösség” tagjai között azonban ma is ősi erővel tör fel az oltári szentség közösséget helyreállító és szolgálatba lendítő hatalma. A diakónia szentségei a diakóniát végzők számára válnak nélkülözhetetlen erőtényezőkké. Mindkét szentségben a bűnbocsánat és a megújított kegyelem az új, szolgáló életre szól. Megfigyelhető a világkeresztyénység bármely területén, hogy a diakóniai megújulás hogyan hozza magával a szentségi megújulást. Sok pepecselés és tudományos problémázgatás helyett a „Jézus Krisztusban új közösség” az aktív szeretetben és konkrét szolgálatban való részesedés adja vissza a keresztség és úrvacsora jelentőségét és megbecsülését a lutheránus egyházainkban is!

A harmadik kiakónia a mindenki iránti irgalmasság gyakorlása. Nemcsak a közös „túlélésért” való fáradozás, hanem minden ember részére a jobb és boldogabb élet biztosítása. Amikor valami felragyog az elveszített eredeti rendből, amikor minden még igen-igen jó volt. Ennek a diakóniának nem „krisztokratikus uralom” megvalósítása a célja. Egyszerűen formálni akarja mindenki számára a világot Isten egyetemes jósága szerint. Parallel fut az „új közösség” diakóniája a különböző humanizációs mozgalmakkal. Csak azok féltik ettől a néha megejtően hasonló szolidaritás vállalásától az egyházat, akik még nem koplaltak, nem maradtak állástalanul, nem voltak otthontalanok, nem voltak üldözöttek vagy jogfosztottak, nem néztek keserűen beteg gyermekükre, akiken segítene kis tej, cukor, kenyér. Vagy réges-rég elfelejtették már. Az „új közösség” kész szolgálni mindenkinek, — ha igényelnék. Hiszen mindenkivel „egy hajóban” utazunk. De a szolidaritás mélységét a harmadik diakónia mélységében azokkal élük át, akik árnyékban élnek, rettegésben és nélkülözésben, az emberiség „mérhetetlen szenvedése” valamelyik fázisában. Nagyszerű tudat számunkra, hogy a lutheránus egyházaink elsőnek siettek segíteni korunkban a szenvedőknek, akár háború sodorta el otthonukból, akár természeti katasztrófa sújtotta őket, járvány tizedelte vagy élethalálharcot vívtak a puszta életükért. Minden diszkrimináció nélkül és semmiféle elismerésre nem számítva működnek segítségnyújtóink. De valamit nem szabad elfelejtenünk, illetve meg kell tanulnunk. El kell jutni a tüneti kezelés után a bajok gyökereig. Hiszen a segélyakciók még nem érintik a status quo-t. S az embertelen körülmények, az emberellenes struktúrák érintetlenül hagyása visszajára fordítja a diakóniát. Biztató megfigyelésünk évek óta, hogyan erősödik lutheránus egyházainkban a politikai felelősségtudat és a gazdasági összefüggések elemzésének képessége. Nem szabad elfelejtenünk, hogy minden, amit az egyház tesz, pozitíve vagy negatíve, politikai tett! Afrikai testvéreink több tekintetben világosabban látnak és feszélyezettség nélkül döntenek azokban a kérdésekben, amelyeknek megfontolásánál tartanak a többiek még. Az „új közösség” diakóniájának harmadik vetülete elodázhatatlan szolidaritást és sürgős akcióegységet igényel a világ lutheranizmusától. A Nagy Szolgával együtt küzdeni mindazért, amire az embernek szüksége van vö. Luther Kis Kátéjában az úri imádság negyedik kérdés magyarázatát.

Hármas aspektusban funkcionál az új közösség szeretetszolgálata de rangsorolás nélkül. Lehet, hogy valahol a keresztyén egzisztencia önmagában maximális misszió/kérügma. Lehet, hogy hitele veszített az evangéliumhirdetés politikai szolidaritás vállalása nélkül. Lehet, hogy a fel-tétel nélküli irgalmasság cselekvése nyitja meg a szívét Jézus megismerésére. Christos Diakonos nem minden meggyógyítottja csapott fel tanítványának. Tíz megtisztult leprás közül kilenc megelégedett testi gyógyulással. Ez már nem tartozik az „új közösség” tagjaira. Hiszen azok is (!) találkoztak Isten országa erejével... Egy azonban bizonyos: a mérleg-serpenyőbe az irgalmasság cselekedetei hullanak. „Amikor megtették ezeket akárcsak eggyel a legkisebb atyámfiai közül, velem tettétek meg!” (Máté 25,40)

Balikó Zoltán

Természetvédelem, környezetvédelem és a jövő

(Szerkesztői megjegyzés: A cikkíró a Vas megyei Hazafias Népfrent Természetvédelmi Csoportjának, majd a Természet és Környezetvédelmi Munkabizottság tagja és a Magyarországi Méhészszervezet — az Általános Szövetkezetek Országos Tanácsa mellett működő Méhészeti Szakbizottság — elnöke. Előljáróban az 1965. évi Vas megyei Természetvédelmi Napok keretében elhangzott előadásából hozunk részleteket, a Vas Népe 1965. május 23-i száma alapján.)

„Nagy öröm számunkra, hogy a természet barátai, országos hírű szakemberek és lelkes aktivisták mellett ezidén már Csehszlovákia, Ausztria és Románia kutatói is közöttünk voltak. A hagyománnyá nemesedett Vasi Természetvédelmi Napok immár nemzetközi találkozóvá szélesedtek.

Jólesett hallanunk S. Szabó Ferencnek, az Országos Természetvédelmi Hivatal főosztályvezetőjének azon megállapítását, hogy Vas megye a természetvédelemben „a magyar tájak között elsőnek találta meg a helyes utat.” Igaz, a megyei Tanács VB. elsőnek tűzte a kérdést napirendre, mégsem bízhatjuk el magunkat. Szűkebb hazánk, a megye Hermann Ottó, Chernel István, Ambrózy István, Sággy István, Gayer Gyula, Fromm Géza, Pákay Arnold és mások megyéje, kik parciális érdekeken felülemelkedve a közért, a hazáért fáradozva mutattak utat, s tettek tanúságot a természet szeretetéről. Útmutatásuk nyomán megtalálhatjuk a „helyes utat”. De vajon Vas megye egész társadalma tudatosan, felelősen járja-e az utat? Nincsenek-e veszélyben a megyében emberek által nem érintett ősi területek, s azok világa, amelyeknek megmentése „nem csak nemzeti, hanem nemzetközi kötelezettség”. — Dr. Kárpáti Zoltán professzor szavait használva. . . Bizony, értékeink miatt és a megtett út alapján még nagyobb a felelősség rajtunk.

A mezőgazdasági osztály kezében van a hatósági természetvédelem. Jó kézben! De jó munkájához feltétlenül szükség van arra, hogy a termelés és a természetvédelem-környezetvédelem szempontjainak koordinálása érdekében egy biológusokból, zoológusokból, geológusokból és ökológiailag képzett szakemberekből álló társadalmi szervre támaszkodjék. (Szükséges ez a velük való dialógus már azért is, mert a kemizálás a hasznos organizmusokat, a mesterséges gyomirtás a mikroorganizmusok életét s ezzel a termelés jövőjét súlyosan érintheti. Jobb félni, mint megijedni!)

Megtaláltuk a helyes utat! Járnunk kell rajta! Csehszlovák és osztrák barátaink kicsit lehangolva állapították meg, hogy a hivatalos természetvédelem és a szankciók dolgában a magyar természetvédelem mögött kullognak. Viszont mi úgy gondoljuk, hogy nálunk nagyobb a társadalom aktivitása és aktivizálása. Ha irigykedve is beszélnek arról, hogy a természetvédelem nálunk törvényes támogatást kap — amelynek végrehajtásában szerintünk azért még vannak zökkenők — ez a hivatalos meg támogatás nem tette-e inaktívvá a társadalmat?!

A természet védelme nemcsak öntudat kérdése, de saját jól felfogott érdekünk: az *életünk védelme*. Miért? Rousseau francia filozófus világosan látta, mennyire szétszakíthatatlan az ember és a természet. A mont-blanc fenségének, a Genfi tó bájának emlékeit magában hordozva találkozik szembe Párizsban sok mindennel, ami természetellenes. Retour a

la nature, vissza a természethez! — adta ki a jelszót. Nagyon korszerű ez — nem egy romantikus látás miatt. Sok az idegileg fáradt és kimerült ember! Az összezsúfoltság miatt a városlakó kénytelen indulatait elnyomni, s ha ez nem megy, legközelebbi környezetét sújtja — s vele önmagát. Egy nemzedékkel ezelőtt az ideg orvosok csak speciális esetekkel foglalkozott. Ma majdnem minden orvosnak egy kicsit ideg orvosnak kell lenni. Csaknem megzavarodnak a nagy igénybevétel miatt. Érthető: sokat átél a mi nemzedékünk. Mennyi izgalmat! S ez a génekben rakódik. Két világháború van mögöttünk. Igaza van John Steinbecknek: „... sok éven át félelmet, csak félelmet szívtunk magunkba, a félelemnek nincs egészséges gyümölcse”. (Volt egyszer egy háború, 17. lp.) A természettel való kapcsolatnak azonban egészséges gyümölcse van. A sok idegnyugtató, a cigaretta, fekete csak elodáz dolgokat. A kikapcsolódás a természettel való kapcsolat ajándéka lett. Át kell magunkat adni a természetnek, hogy átadhassa nekünk ajándékait, a nyugalom egészséges gyümölcseit. A Berlin-Potsdam Parkot Sans Soucinak mondják. Sans Souci azt jelenti: gond nélkül. Ha nem is vetjük el egészen a gondokat, de kikapcsolódhatunk, s fizikai vagy szellemi munkában megfáradva, a „kötelességek teljesítése után fentmaradó szabad óráidban karold át mindkét kezveddel az anyatermészetet, simulj hozzá a leghűbb baráthoz”, — mondta Chernel István, Kőszeg szülőtte.

Vissza a természethez. S ha csak rövid időre is, ki a szabad természetbe, a napfényre, hisz a nap infravörös sugártartományának hatására fokozottabb a vérellátás. A látható sugarak hatására enyhül az ingerlékenység és depresszió. Vidámbbá válunk és másokat is megvidámítunk. (Helyreáll a neurohormonális egyensúly). Az ultraibolya sugarak nyomán bőrnk a csontrendszer számára nélkülözhetetlen D-vitamint termel. Goethe weimari házában majdnem minden szobának más a színe. Ez tudatosan Goethe színelméleti felismerései alapján történt. Ha koncentrálni, dolgozni akart, a zöld szobába vonult. Ha társaságával kellemesen akarta magát érezni, a sárga színű szobába vitte őket. Ha lehiggadt, nyugalmat keresett, a kék szobába vonult. Nem kell Weimarba utaznunk, csak ki a természetbe! Ha tetszik: majd a szombathelyi parkerdőbe, az ég kéke megnyugtat, az erdő zöldje önmagunkhoz visszahoz, az erdők mellett aranyló kis kalászerdők megvidámítanak. Ha ilyen gavallér a természet, nem hálátlan dolog bántani?!... Kívágot, kicsavart fák, fiatal halálra ítéelve, ... ha megnőttek volna, a levegő oxigénben gazdagabb és párateltebb lenne, ... árnyékot vetnének a vetést kiszárító szélnek, ugyanúgy mint délben az ország kenyeréért eltikkadtan fáradozóknak. Így is vettetik árnyék! A fákat értelmetlenül pusztítók társadalmunkra vetnek árnyékot!

Járjuk-e az országot? Hadd mutassa be Chernel a Bükk-hegységet: „A szabad természet kellős közepén élvezem a tetőkön a hajnalhasadást, az alkonyatnak szóval nem festhető gyönyörű színjátékát és szarvasok orgonáló bögését. Micsoda lázba ejtő, izgató zene ez!” Romantikát kereső ifjúság! Ez az ifjúság terrénuma! Ez izgatottabb minden zenénél! Minél jobban megismerjük szülőföldünket, annál kedvesebb, s annál erősebb a szülőföldhöz való ragaszkodás, a hazaszeretet annál tudatosabb is lehet...

Az egész világon ünnepelt 90 éves Albert Schweitzer egy günsbachi élményéről számol be önéletrajzában. Pajtásaival az erdőt járja, feszítik a csúzlit a gyanútlanul éneklő madarakra. Schweitzer rádöbben arra, hogy kis élőlény életét készült kioltani. Olyan nyugtalan lett, hogy félredobta a csúzlit. *A természettel való egészséges kapcsolatnak ime egészséges gyümölcse a humanizmus.* A tisztelet egy kicsiny szárnyas állatka

élete iránt Schweiternél kitágult az „Ehrfurcht vor dem Leben”-né, az étellel szembeni mélységes, szinte áhítatos tiszteletté. Ezért tudatosan foglalt állást az oslói rádióban az atomveszéllyel kapcsolatban is. (Az atomveszéllyel kapcsolatban itt gondolhatunk Chernel István figyelmeztetésére — amit egyik levelében találtam — „a természetadta adományokat az emberiség javára kell fordítani”). Igaza van, kedves Ifjúság, Chernelnek: „munkánknak abamaradnia nem szabad!”

Most pedig a cikkírónak a Parlamentben. 1966. június 23-án — a „Természetvédelem és Növényvédelem” témakörben elhangzott felszólalásából hozunk néhány részletet. (Megjelent: Földművelésügyi Híradó V. évf. 7. sz., valamint a Magyar Mezőgazdaság 1966. augusztus 3-i sz.)

„A mezőgazdaság termelékenységének fokozása két pilléren nyugszik: a munka gépesítésén és a kemizáláson. Harmadik ötéves tervünkről szóló törvényjavaslat e pilléreket erősíti. A 25. paragrafus 2. pontja a kemizálásról szól. Valljuk, hogy a kemizálás korunk varázslója. Nélkülözhetetlen segítség a termelés fokozásában, a növényi kártevők és gyomok elleni harcban. A FAO, az Egyesült Nemzetek Elelmezési és Mezőgazdasági Szervezete csak a gabonában és rizsben mutatkozó kártevő és betegségek okozta veszélyeket évente 150 millió ember ellátásához szükséges mennyiségnek veszüli fel. Nálunk egyik évben a búza kőuszögje Budapest egész évi gabonaszükségletét vitte el. Íme, egy-két adalék a kemizálás gazdasági jelentőségéhez.

Van azonban a kémiai növényvédelemnek *visszaütője* is. A kemizálás megold problémákat, de fel is veti azokat. Ha dramatizálja is a helyzetet, Rachel Carson amerikai író nő a „Silent Spring” (Néma Tavasz) c. könyvében, tény az, hogy a túlzott vegyszerezés hazájában, az Egyesült Államokban az ember egészségének veszélyeztetettségéről, a biológiai egyensúly felbomlásáról szóló megállapításai mögött realitás van.

A WHO, a Világégeszségügyi Szervezet is nyugtalansággal regisztrálja a DDT és egyéb növényvédő szereknek az emberi szervezetben való akkumulálódását. Teufelsküche, „Ördög konyhája” címmel foglalkozik egy német könyv a kemizálás problémáival. A kemizálással kapcsolatos óda mellé odakívánczik az elégia. Megnyugtató számunkra azonban a növényegészségügy irányítóinak szemlélete. Már az 50-es években, mikor a nagymérvű vegyszeres növényvédelem elindult, világosan látták azt, hogy a vegyszeres gyomirtásnak problémái is vannak. Problémává lett a kemizálás mellékhatásának vizsgálata, kultúrnövény-állományunkban megtalálható életközösségekre (biocönózis) való odafigyelés. Igen! Szükséges a kémiai védekezés, de a természeti tényezőkre figyelemmel kell lenni. Ez jutott kifejezésre a FM 16091—1951. sz. rendeletben, mely megtiltja a virágzásban levő növények permetezését. A természetben levő harmóniát tiszteletben kell tartani. A biológiai egyensúly igen jelentős segítségünk a növényvédelemben! (Hasznos madarak és a levéltetű ui. a vértetű, a pajzstetű és a takácsatka természetes kártevői stb.) A növényvédelemben a biológiai védekezésnek helyet kell kapni. Bizonyos az, hogy az ötéves tervben a rádióaktív izotópok és antibiotikumok alkalmazása mind többsikűvé váló növényvédelmünkben is szerepet kap. Természetvédelmi szempontból csak örülhetünk kutatóink állásfoglalásának. Sajnos az a magyar közmondás, amely a hal és annak teste közti korrelációt juttatja kifejezésre, nem mindenben felel meg a valóságban. A kivitelezésben a szemlélet még nincs egészen a helyén. Itt-ott egy-egy növényvédő állomáson, egy-egy mezőgazdasági üzemben erről tanúskodik a vegyszerek helytelen alkalmazásával kapcsolatos problémáknak és pereknek egész sora. A Legfelsőbb Bíróság polgári jogi kollégiumának 4876. sz. egészen friss állásfoglalása is megnyugtatóan teszi a kérdést helyére. (Az egyik állami

gazdaság ui. nem volt elég körültekintő a növényvédő szerek alkalmazásánál.)

A természetvédelem nem romantikus lelkek ügye, hanem elsőrendű gazdasági kérdés! Növényvédelmünk helyes szemléletének népgazdasági és mezőgazdasági kihatásával szeretnék foglalkozni. Egy kis belső nyugtalanságot leküzdve merészkedem az agronómia területére, hisz e téren csak az ezüstkalászig jutottam el. Az „ezüstkalászos gazdának” tudnia kellene, hogy hallgatni arany. De lehet-e hallgatni akkor, amikor népgazdaságunk, mezőgazdaságunk aranyáról van szó. Ha aranybánya áll rendelkezésünkre, miért mondanánk le annak kiaknázásáról? Mi a mi aranyunk? Világhírű pillangós magvaink is! Ennek bányája pedig a sajátos talaj és klimatikus adottságokkal és a gazdag rovarfaunával megáldott magyar föld. Micsoda exportunk volt ebből!... És most? Vajon szong-e a megporzó rovar a magtáblákon? Ha nem is néma a mi tavaszunk — Carson szavaival élve — de kevesebb a rovar és csendesebb a rovarzsongás. Így van ez világméretekben. Gyérült a rovarvilág a kemizálás nyomán. Van mégis egy rejtett tartaléka a mezőgazdaságnak. Rejtett tartalék ez azért is, mert elrejthető bizonyos mértékben a kemizálás rovarpusztító hatása elől. Mindinkább a méhek megporzó munkájára kell támaszkodni. Csodálatos világ ez. Itt a méhek társadalmában láthatjuk: lehet egy társadalom tervszerű és mégis dinamikus. A tervszerűség nem bénítja a dinamikát, a dinamika nem feszíti szét a tervet.

Gubin szovjet professor látva, hogy a vörösheretátlák rovartelítettségét nehéz elérni, s a beporzásra igen alkalmas poszméhekre csak kis mértékben támaszkodhatott, kidolgozta a méhek irányításának módszerét. A megporzás hatékonyságát 300 százalékkal emelte. Óriási előny az, hogy a méhek bizonyos mértékben a kezünkben vannak. Közismert a virághűségük — nem hiába nők! — És irányíthatók, annak ellenére, hogy nők! — igaz, ez az irányítás nagyon bonyolult technológiát igényel. Manninger G. Adolf professor, vagy tíz évvel ezelőtt megállapította: „azért állunk olyan rosszul a magtermeléssel, mert kevés a beporzó rovar.”

De kezünkben van 600 ezer méhcsalád. Ez évszakoktól függően 3—18 milliárd mézelő méhet jelenthet, mondhatnánk ennyi gyümölcs, aprómag, ill. olajosmag termelő szakmunkást. Ezek bevetetők ott és akkor, ahol és amikor erre szükség van. És beruházás növelése nélkül emelhető a hozam. De szemléletben előbbre kell lépnünk. Az aprómag termelés nagy szaktudást igénylő komplex munka, melynek minden egyes fázisa fontos: a talajerő, a magány, a növényápolás, a növényvédelem, mégpedig — s ezt háromszor is aláhúznám — szakszerű növényvédelem a megporzó rovarállomány, az időben történő betakarítás, a jó cséplőgép és annak szakszerű kiszolgálása. Mindenekelőtt azonban az ember, annak tudatossága, gondossága, lelkiismeretessége és alapossága. Ennek a komplex természetvédelemben szerves része nélkülözhetetlen munkafolyamata a beporzó rovarállomány munkája. Csak összefüggésekben gondolkodhatunk...”

I.

A) Örömmel teszek eleget főszerkesztőnk felkérésének, szívesen írok a megadott kérdésről, szívesen a májusi számba, hisz május a magyar földön 1906 óta a madarak és fák hónapja, mintegy hozzáállás tekintetében felkészítve bennünket a június 5-i Környezetvédelmi Világnapra. Nagy könyvtelmem volt egykor Jócsik Lajosnak, az ismert közgazdásznak és szövetkezet-politikusnak igen színesen megírt könyve: A világ kenyere

ma és 2000-ben (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest. 1964.). Izgalommal is olvastam, márcsak azért is, hisz F. Baade futurologiai jellegetű könyve akkor már sokunk érdeklődését felcsigázta. Meghökentő adatok zuhatagába került az ember. Egy amerikai hús fogyasztása 84 kg, a „biológiai öngyilkosság” országa: India 47 lakója fogyaszt ennyit... Kapunk adatokat Dél-Amerikára vonatkozólag is. 3 mexikói annyi ételmelet fogyaszt, mint 1 amerikai, de pl. a bolíviai étrend kalóriaértéke 1200. (212. lp.) Eléink kerül a táplálkozás minőségi kérdése is: nagyon megdöbbentő mutató! Pl. Pakisztánban 77,5 százalékban szerepelnek a táplálkozásban a ceráliák — tehát a merőben szénhidrátos, keményítőben dús ételek.

Afrikában a létfenntartás szempontjából is tarthatatlan a helyzet. Egy vers — amely vádirat a gyarmati rendszer ellen — a továbbvándorlás szükségességéről szolt a silány létet biztosító helyekről: Tábor vagyunk mi / A tábor tovább vándorol / Fényes napok valahol előttünk, talán / A fény sötétül, / Az éjjel egyre éjjelebb lesz / És holnap itt az éhség, / Hargaszik ránk az Isten!”

Persze hogy van tennivaló így is, hogy a jelenben megszűnjék az éhezés a világon. Pedig Jócsik akkor az 1960-as világgazdasági statisztika alapján még nem egészen 3 milliárd ember élelmezési problémáján töpreng. De gyermekeink kenyerere? És az Baade és az Enciclopedia Britannica alapján 6—6,5 milliárd lesz 2000-ben. Jócsik elutasít minden neomalthusianus koncepciót. Szamba véve azt, hogy a jelenlegi éhínségnek meg kell szűnnie, s a 6—6,5 milliárd ember életét emberhez méltóvá kell tenni, a jelenlegi termelési szintet 3—4-szeresére kell emelni. (Aldous Uuxley polgári gondolkodó vallja, hogy ez mélyreható társadalmi változások nélkül nem oldható meg.)

A tervgazdálkodásban levő nagy lehetőségeket mutatja fel jövőnk tervezése kapcsán is.

Jócsik jelentősége abban van, hogy kimond két tételt: 1. számolni kell a népesedési robbanással, de 2. számolhatunk azzal is, hogy a technikai-tudományos forradalom vívmányai birtokában a jövő biztosítva van. Meggyőzően mutatja be, hogy felbecsülhetetlen az a termésmennyiség, ami megmenhethető — műtrágyával, védő gyomirtószerekkel, az ipar, a tudomány útbaigazításával — az emberiség számára.

B) Akkor még felhőtlen volt az ég. Azóta erről differenciáltabban kell szólnunk, anélkül, hogy neomalthusianus, vagy „nullnövekedési” koncepcióban gondolkodnánk. Derült égből villámcsapásként jött Rachel L. Carson írónő könyve („Silent Spring”, New York. 1962.), amely azután francia fordításban „Le printemps silencieux” (Paris, Plon) került el hozzánk. A „Csendes Tavasz”, a „Néma Tavasz” c. könyv többek között az egyoldalú kemizálás súlyos kérdéseivel foglalkozik. Nagy vihart támasztott, s a kérdéssel a világ legégetőbb problémái jelentkeztek. Hatalmas hullámverések az egész világot, a gazdaságilag fejlett országokat, de a mi közepesen fejlett országunkat is elérték. U Thant, az ENSZ akkori főtitkára így szolt a dologról: „Az emberiség történelme során első ízben tanú vagyunk egy olyan világviszonylatú válság kibontakozásának, amely mind a fejlett, mind a fejlődésben levő országokat érinti: az emberi környezet válságáról van szó.” Sőt, arról, hogy „veszélybe került az élet jövője”. E gondolatokkal indítja Jócsik Lajos az „Öngyilkos civilizáció” c. könyvet, melynek alcíme: a Levegő és Víz szennyeződése a talajerő pusztulása. Bizony 1964-ben nem gondolt volna arra, hogy a fejlődés ennyire bonyolult lesz. U Thant az emberiség robbanásszerű szaporodása mellett szükségesnek látja, hogy az erős és hatékony technológia alkalmazkodjék a környezeti követelményekhez. Ebben Jócsik egyetért vele.

A szennyeződés hosszabb folyamata. Súlyosodott a helyzet az urbanizáció és a tudományos technikai forradalom nyomán. A levegő, a víz szennyeződése a talaj pusztulásának rohamos méretű felgyorsulása mind élénk sorakozik. A vizek öntisztító képessége már nem bírja a terhelést. A DDT a pingvinekig eljutott — a táplálékláncon keresztül —, az autók kipufogó gázából származó ólom a sarki jégsapkákon is megtalálható... Fölveti a kérdést Jócsik Lajos — igen színes, sok bibliai idézetet hozó könyvében —, hogy hol is tartunk ma? Tán ott, ahol Aeneas, aki Trója égetésekor az álmából riadván észrevette Ucalegon szomszédja állapotát. Vergilius szerint így kiáltott: *Iam proximus ardet Ucalegon!* — vagyis már tüzet fogott Ucalegon szomszéd! Tegyük hozzá a legfontosabbat: Aeneas időben vette észre a tűzvészt és még időben kiáltott. Ezért menekülhetett ki Trója pusztulásából.

Jó, hogy időben észrevéteitek velünk és észre vesszük a tüzet. Jó, hogy Jócsik Lajos is az ökonómia és ökológia kategóriájában gondolkodik és az ökológiai gondolkodás tudatosításában úttörő munkát végzett — amivel egyébként nálunk nyitott kapukra talált. Igen! Összefüggésekben kell gondolkodnunk, hisz mi is az ökológia, a környezetten? Az élő szervezetek (ember, állat és növény), valamint környezeti tényezők kölcsönös kapcsolatával foglalkozó tudomány. Jó ezekre a kapcsolatrendszerre figyelni. Igaza van I. Brijér holland agrártudósznak: „Úgy mozognak a természetben, mint az elefánt a porcelánboltban.” Jó, hogy időben figyelhetünk e kérdésre. Nem mondhatjuk, hogy csak az iparilag igen fejlett, profitfetiszizáló társadalmak problémája. (Igaz! A megoldás az, hogy a technológiát az emberi érdekek szerint kell alkalmazni. Ha ez nem következik be, akkor a civilizáció az öngyilkosság felé sodródik.)

Globális probléma ez. Ezt felismerte az 1972. évi stockholmi Környezetvédelmi Kongresszus, ill. annak résztvevői. Kár, hogy e találkozóról — diszkrimináció folytán — több nemzetnek távol kellett maradnia. De egyértelműen felismerte Helsinkiben az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet ezt: „számos környezeti probléma csak szoros nemzetközi együttműködés útján oldható meg hatékonyan”. (Lásd Záróokmány, Kosuth Kiadó 1975, 48. lp.)

C) *Globális kérdés ez, az egész emberiség kérdése, a magyar evangélikusság kérdése is.* Egyházunk teológiája arra sarkall és hív, hogy szolgálatunkat „mélyebb és nagyobb összefüggésben értsük és gyakoroljuk.” S így néztünk Isten csodálatos világára! Konferenciáinkon tudatosodott: vannak helyzetek, ahol az egyház biztonyságtétele elsősorban az életvitelben jut kifejezésre... S a gyülekezet nagy kiváltsága, hogy visszatükrözze Isten szeretetét és gondoskodását nemcsak minden ember felé, hanem az egész teremtett univerzum felé... Íme, az ember *cooperator Dei*, a *creatio continuans*. Az életvitel etikai kérdése is, tehát az ökológiai etika a ma élő keresztyén ember legsajátosabb ügyei közé tartozik. Egy izgalmas teli világ kihívás a keresztyén életvitelre, s ez bizony már nemcsak az egyház izgalmas kérdése, hisz kihat a világra. Örülünk, hogy Lelkipásztor c. lapunk a természetvédelem kérdését, mint szolgálatunk egyik kifejezési formáját fogalmazta meg (1965, 279. lp.). E kérdés még temetési beszédekben is hangot kap, esperesi székfoglalóban és egyéb cikkekben is.

Az Evangélikus Élet már mintegy 12 évvel ezelőtt hozta André Apelnak, a Lutheránus Világszövetség akkori főtitkárának felelős nyilatkozatát a környezetvédelemmel kapcsolatban. Több híryanagy is jött ezzel kapcsolatban. Majd a Nairobiról szóló beszámolóban, az 1976. március 7-i számban az „igen nagy érdeklődést kiváltó” Birch-előadás jött, és a május 30-i számban a VI. szekció részletes anyaga. De nem kis örömet váltott ki bennünk hetilapunk ez évi január 20-i számának azon kis híre: a

Gyakorlati Teológiai Szakcsoport elhatározta, hogy a következő munkaévben kollektív munkával feldolgozza: diakóniai felelősségünk a teremtett világért. Tehát a sajtóban, sőt munkacsoportban — s reméljük: munkacsoportokban — napirenden van a kérdés.

Igen! már tüzet fogott, már ég Ucalegon, bár fognánk tüzet, hogy időben észrevegyük a tüzet, hisz az oltásban nekünk is megvan a tennivalónk!

Ökumenikus szempontból is jó, hogy a Theológiai Szemle 4 év alatt 3 számban figyelt fel a kérdésre, s ezek között világos az ökumenikus Tanács tanulmányi hozzájárulása e témában. (Theol. Szemle 1975, 9—10. számának Mellékletében a 20. lp.). A Vigilia vigilia, hisz 1976. novemberi száma is bekapcsolódik a közös őrtállásba.

II.

Igen nagy feladatra vállalkozunk, ha a környezetvédelem (amelyhez hozzátartozik a természetvédelem, mely most filiává lett, bár korábban fordított volt a helyzet) kérdéseit közelebbről akarjuk megvizsgálni. Félve is nyúltam a tollhoz, hisz hol vagyunk attól — minden agnoszticizmustól elhatárolva magunkat —, hogy ismernénk teljességében a földi életnek összefüggéseit, a pirinyó aprókat, a nagyszerűen nagyokat, a bonyolult folyamatokat, amelyek együttes hatásukban jelentik a környezeti problémákat!

Hol vagyunk a biztos prognózisoktól a népesedés kérdésében, avagy a nyersanyagkészletek megítélésében, a mellékhatások felmérésében! (A stockholmi Környezetvédelmi Konferencia is nyilvánvalóvá tette, hogy az atomkérdés megítélésében két ugyanazon társadalmi rendszerhez tartozó Nobel-díjas atomfizikus egymástól teljesen elütő véleményt képviselt.) A népesedés kérdését sem lehet csak lineárisan nézni. Ez korrelációban van az urbanizációval. A civilizációs ciklusokhoz való tartozandóság meghatározó tényező!

Boldizsár Iván friss, élvezetes írásában az Élet és Irodalom 1977, 6—8. számaiban foglalkozik a futuroológia kérdésével, 3 cikkben: A véges világvége, A jövő jövője és a Megtalált árnyék címmel. E legutóbbiban Wasily Leontieff, amerikai Nobel-díjas közgazdásznak „A világgazdaság jövője” c. könyvére, ill. annak adataira hivatkozva megállapítja, hogy a „népességgrobbanás üteme már csökken.” 1970-ben 69 millióval nőtt a föld lakossága, 1975-ben már csak 64 millióval! S 2075-re 11—13 milliárd körül várható az állandósulása. (Az ENSZ előreszámítása 2125-re: 12 milliárd 277 millió.) Ennyit pedig a föld el tud tartani! Hol vannak ezek az adatok az acceleráció ökoapokaliptikusok csillagászati számaitól! — kérdezhetjük. Az Élet és Irodalom hivatkozott helyén jól jegyzi meg Boldizsár Iván, hogy a világvége lovasai talán nem is olvasták az Újtestamentumot. De majd erre a záró teológiai részben térünk ki. A keresztyén ember nem apokaliptikus, hanem eszkatológikus beállítottságú, s ha ebben van nyugtalanság, akkor ez a felelős aktivitás nyugtalansága!

A kimerülő energiaforrásokkal kapcsolatban is hangzottak el elgondolkoztató adatok. A fossziliás üzemanyagok (szén, olaj, földgáz), melyek geológiai megrázkódtatások nyomán raktározódtak el a föld mélyén nem állanak rendelkezésre az emberiségnek vég nélkül. A kőolajkészlet 2500 milliárd barrel, 4000 milliárd hektoliter, s így a termelés 2000 után csökkenni fog. Szénkészletünk 5 trillió tonna, s 100 évig elég, de ez újabban kérdésessé lett. (Ward Dubos 1972-es adata). A szoláris (nap) energiával

kapcsolatban pedig többen lekicsinylőleg nyilatkoztak. Pedig ebbe az irányba szorítottunk két oldalról is. A kifogyó fentebb jelzett nyersanyagkészletek miatt, és a fossziliás energiák környezetszennyező hatása miatt is! Az utóbbi időben előretört a felismerés, hogy a nappal számolni kell. Egyáltalán nincs kimerülőben. Talán úgy mondhatnám, hogy csak most lépett a kamaszkorba! Energiájának csak egytized része használódott el, s tízszer annyi földre érkezett energiával rendelkezik, mint a föld összes energiája. A racionális felhasználás módja azonban nem a nagyüzemi, s a közvetlen hőhasznosításnál 60 százalékos az eredmény, villamosenergia-nyerés esetén csak 10 százalék. A Harmadik Világ naperóművekkel fog dolgozni majd az ezredfordulótól. Az USA is ekkor már 25 százalékban a szoláris energiára akar átállni. A dolgok tehát mozgásban vannak.

III.

A környezetvédelemmel kapcsolatban már könyvtári irodalomról lehet beszélni. Ezért nagyon nehéz eligazító megállapításokat tenni. Most kis könyvtáramból egypár könyvet emelek ki — az említetteken kívül —, hogy segítsenek ezek az eligazításban. S jó az eligazodás, hisz Dar Es Salam is asztalunkra teszi, ill. máris tette az ökológia kérdését.

„*Ember, vigyázz a környezetedre!*” (HNF kiadás.) 1973. márc. 2—3-án Visegrádon rendezte meg a HNF az első országos Környezetvédelmi Konferenciát, melyen mintegy 100 szakember és közéleti személyiség vett részt. A könyv képet ad a környezetvédelem nemzetközi és hazai helyzetéről, áttekintést nyújt a környezeti ártalmakról, majd a társadalmi és Népfront-feladatokról szól. Hangsúlyozottan kifejezésre juttatja a társadalom felelősségét. A tanácskozás felhívással is fordul az ország nyilvánosságához. (Ennek visszhangja segítette érlelni az 1976. évi környezetvédelmi törvényt!) Dr. Kenéz Ferenc ref. lelkész a konferencián az előkészítő anyag emberközpontúságát emelte ki.

Gus Hall: A környezeti ártalmak és a kapitalizmus (Kossuth). Eredeti cím: *Ecologie*, New York, 1972. Előszót dr. Simai Mihály és Horti József írtak. Hall marxista szerző, az ökológia problémáját valóságos társadalmi, gazdasági összefüggésekben elemzi. Bemutatja az amerikai társadalmi rend környezettel való gazdálkodásában a zabolátlanságot és pazarlást. Az anarchikus termelés képtelen lesz eltüntetni a termelési folyamatok szennyt. Megoldás: a tervszerűen gazdálkodó társadalom. (32. lp.)

Apimondia XV. (Grenoble, 1975). Apimondia a méhészek Világszervezete (15 millió méhészt van a világon, e szervezethez tartozik Magyarország is, ahol mintegy 40 ezer méhészt van). A Világszervezet franciaországi ülésén a környezet kérdése volt a központi téma. P. Leroy, Ch. Bonnet földművelésügyi miniszter kabinetfőnöke megállapította: 1970 óta foglalkoztatja a világ országait a környezet kérdése és az abból adódó problémák. Természetvédelem, szennyeződés elleni küzdelem, ökológia, mind e fogalmak kevéssé ismertek, az eddig elért eredmények ellenére kevéssé tisztáztak. A rovarállomány fontos tényezője a biológiai egyensúlynak (45. lp.) J. Louveaux, a francia szervezet főtájkára: hatalmas az érdeklődés a természet és környezetvédelem iránt. Az ökológia szó, melyet Haeckel 1866-ban vezetett be, s melynek jelentősége a szakemberek körén kívül öt évvel ezelőtt ismeretlen volt, divatos szó lett. A hasznos organizmusok, így a méhek, a természetet maguk befolyásolják a beporzással, e minőségben igen nagy szerepet játszanak a természetben, ami Sprengel és Darwin óta ugyan ismert volt a biológusok előtt, de sajnos gyakran az igazi haszonélvezők a mezőgazdászok előtt ismeretlen (130.

lp.) A pesticidek, a kártevők ellen felhasznált vegyszerek a növényvédelemben nagy utat tettek meg minden országban, de a felhasználásukra vonatkozó előírások nagyon ritkák és sok országban hiányosak. (601. lp.) Csak jóleső érzéssel állapíthatjuk meg, hogy az 1968. évi (!) növényvédelmi kódexünk szerint a hasznos organizmusokat a legmesszebbmenő kíméletben kell részesíteni. Hallottam az Osztrák Rádió méltatását: irigylésre méltónak találta földművelésügyi kormányzatunk ilyen tudatos ökológiai szemléletét.

Jócsik Lajos: Környezetünk védelmében. — Hazai feladatok és nemzetközi együttműködés. (Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1976.) Ez a könyv is sokak érdeklődését fogja kiváltani, akár csak az „Öngyilkos civilizáció”. (Teológiai Akadémiánk könyvtárában is megvan!) Az „öngyilkos civilizáció” több problémája jelentkezik e könyvben mai szinten. Négy fejezetből áll a könyv: I. A tárgyiasított természet, II. A magyar ökológiai vágyon, III. A világ nagytakarítása, IV. Nemzetközi együttműködés. A tárgyiasított természet címnél fel is kaptam a fejemet. Biztos — gondoltam, hogy a Genezist igézi. Valóban! Már a második oldalon (10. lp.) „Íme néktek adok minden maghozó füvet...” Majd szól arról, hogy mindez nem könnyű és olcsó vita miatt érdekes, hanem tömegpedagógia hatása miatt a természet tárgyiasítása kérdésében. S ez eléggé fájdalmas is, nem adekvát magatartás, hogy lehet leegyszerűsíteni azt, ami csodálatos, bonyolult összefüggés, ahol minden mindennel összefügg. Aztán ismét egy megállapítás: a technikus Mózés 1. könyve nevelte természet-szemléletre. Majd: A Genézis a világ ember által való lerombolásának kezdetét írta meg tulajdonképpen. Avagy: a parkokkal kapcsolatban kifejti, hogy az ember gépkocsiját a parkolóhelyen hagyja, de lelkében Mózés 1. könyvének vértetében nekivág a csúcsoknak, tépve-taposva, toronyiránt a környezetet. (19. lp.) Ne lepődjünk meg ezen. Ez általános felfogás. Most csak arra gondolok, amit Lynn Withe amerikai történész az ember különleges státusáról, avagy C. Amery „Ende der Vorsehung” — Die gnadenlosen Folgen des Christentums” (Hamburg, 1972.) c. könyvében bont ki. Ezek a dolgok hullámanak most szerte a világon.

Itt felvetődik egy kérdés, melyet majd a teológiai részben kell megnéznünk közelebbről: az ember és a természet, a dominium terrae paleontológiai és bibliai anthropológiai vonatkozásban felmerülő problematikáját. Nem apológiához folyamodunk, hanem önismeretét keressük, a Logos jobb megértését metanoiában. Úgy érezzük: kétségbeejtő a mi természethez való viszonyunk. Így kell Birch sikoltását is megértenünk, akit nem intézhetünk el azzal, hogy amit mond, az teológia naturalis. Hiszen nekünk komoly közünk van a természethez a teológia naturae vonalán, Lutherrel együtt valljuk azt, hogy Isten teremtett engem minden teremtményével együtt. Jó volna ezeket a dolgokat közelről megnézni. Eddig a keleti világ mitológiátlanságával a szekularizmus úttörőinek vallottuk magunkat. Sőt, vannak teológusok, akik ezért büszkén verik a mellüket. Hogyan állnak ezek a dolgok? Izgalmas adat Jócsiknál a környezetszennyezésre vonatkozólag: Torrey Canyon amerikai hajó Anglia délkeleti partjához közel — szerencsétlenül járva — 118 ezer tonna nyersolajat öntött a tengerbe. Ez a tenger felszínén 360 ezer kh. területen folyt szét, kipisztítva a planktonokat kikapcsolta a tenger felszínét az oxigén produkálásának folyamatából. Évente 16 olajszennyezés, 3,5 millió tonna kerül a tengervizekbe, s a hajók olajmosadéka 10 millió tonna (39. lp.). Cousteau, nagy francia oceanológus szerint a világtengereken 50 év alatt elpusztul az élet. Piccard szerint már 25 év alatt. Megint egy nagy kérdésre bukkanunk: csak együttműködéssel találhat az emberiség megoldást. A IV. fejezetben egy elgondolkoztató adat: az urbanizáció kérdése-

nél hivatkozik az író Philippe Saint Marc „Socialisation de la nature” c. könyvére, melyben Párizsról a francia író úgy beszél, mint egy betonmocsárról. Ugyanis 3 négyzetméter zöldterület jut egy személyre. Köztudomású, hogy a zöldterület, az erdő a város tüdeje. Ez a lezajlott választásoknál komolyan esett latba. Moszkvában a parkosítási program szerint 30 négyzetméter jut egy személyre — az Ökológiai Normatíva 25 négyzetméter. (328. lp.) Végül egy megjegyzés: kár, hogy olyan hosszú volt a könyv átfutási ideje. Az 1975-ben megjelent Bard—Dubos magyar fordításról nem tud, még csak angolból idézi.

Dr. Igali Sándor, vagy véletlen. — Sugárzások és vegyszerek öröklődő hatásai. (Natura, 1976.) Vázolja az ember és környezet közötti ellentétet, amely a technika lehetőségeinek függvénye is. A jólétet növelni akaró ember nagy pusztítást végzett a természetben, nem gondolta arra, hogy tevékenysége az utódokra is kihat. Az utódoknak kell megtisztítani a levegőt, a vizet. Elfelejtkezik az ember arról, hogy a szennyeződések nemcsak közvetlenül, hanem közvetve is hatnak az emberiségre, s ott a nagy kincs: biológiai állományunk, a génállomány a benne keletkező károkat nem tudja úgy reparálni, mint a természetet, s ezek öröklődve az utódainkat komolyan sújthatják. Hasznosítja az emberiség az atomerőművet, a röntgensugarat, az élelmiszeradalékot, a kozmetikumot, a növényvédőszeret, de az általuk kiváltott mutációk következményeiért a borsos számlát az utódok viselik. Fel kell figyelni a genetikai ártalmakra! Csak akkor homo sapiens, bölcs ember, ha a haladás érdekében okozott károkat megakadályozza, vagy legalábbis a minimumra csökkenti. Sajnos, az emberiség a rázúduló problémákból a távolabbi nemzedék problémáival kevésbé foglalkozik. Szól biológiai örökségünkről, a biológiai örökségről a sugárözönben, elindul a vegyszerek nyomában, vizsgálja az atomtechnika és a kemizálás kockázatát, megállapítja azt, hogy sugárzások és vegyszerek nélkül az emberiség életkörülményeit ésszerű korlátok között kell tartani, igen pontosan és lelkiismeretesen kell a szabályokat betartani. Szépen vall a genetikus igen nagy felelősségről. Mi úgy érezzük, hogy minden felelősség, a technikusok és biológusok felelőssége, úgy marad fáradhatatlan, ha erős „Hinterlandból” sugárzik rájuk a társadalom felelőssége és tudatossága.

Jándy Klára: Füstköd a város felett (Gondolat, 1976.) A legfrissebb ezen a területen, úgy látszik gyors átfutással is, mert az 1976. évi VI. sz. Környezetvédelmi Törvényt is tárgyalja. Persze a levegőszennyeződésre vonatkozólag az eddigi könyvekben is találni idevonatkozó adatokat az elsőnek ismertetett HNF kiadványtól kezdve. Egy részterület is annyi kérdést vet fel, ha valaki egy ipari forradalom kezdetétől akarja azt feloldozni. Boultontól és Wattól indul el, végigjárja az utat, hogy érthetővé tegye, hogy mi a levegőszennyezés jelentősége. Milyen kérdésekkel foglalkozik? Birmingham, Chemnitz (az erdők és növények pusztulása), azután a Meuse-völgy (az ipari emisszió). Donora (a levegőszennyezettség vizsgálata), London (nagyvárosi klíma), majd Los Angeles, Moszkva és Budapest. Egy-két figyelemre méltó adat. 1952 decembere ismert a legtöbb újságolvasó ember előtt: a nagy londoni katasztrófa éve, ahol 4 ezer ember halt meg egyik ködös héten. A modern társadalom a tüzelőanyag hatalmas tömegét egyeti el, évente kb. 12 milliárd tonna széndioxid jut a levegőbe. Ha ez a gáz nem is idegen a bioszférában, sőt indirekt növényi táplálék, mégsem kívánatos, mert nagyobb tömegben elnyeli a nap sugárzásának a talajról visszavert hosszuhullámú tartományát. A szennyezett vizet megtisztíthatjuk, de a levegőt személyenként 10—100 köbméterenként — a pihenés, ill. a nehéz munka függvényeként — úgy lélegezzük be, ahogy van. Egyelőre rá vagyunk utalva a tüzelőanyagokra, ennek kö-

vetkeztében nagy gond a levegő szennyezettsége (31. lp). Megjegyzés: gondoljuk el, hogy 2000-ben már 5 milliárd ember lesz városlakó! Budapesttel kapcsolatban egy-két adat, ill. probléma: Az Országház hatalmas épületét légiiesen könnyedé várazsolják a kisebb-nagyobb neogót stílusú tornyok, díszítőelemek, kőcsipkék. A Duna másik partján a régi városfal egyik bástyája helyén emelték a halászbástyát. Gyönyörű látvány, amint nyári estéken a reflektorok fényében felragyog a két épület, a Duna sötét vízében tükröződik a fehér mézskő, amely az épületeket díszíti. Igazán kár, hogy a szépen faragott mészköveket állandóan újakra kell cserélni, mert a város levegőjének kéndioxidja elroncsolja. Melly József professzor korábbi adataiból részleteket hoz az író: Budapest levegőjét a tavaszi és nyári kellemetlen páratartalomtól eltekintve, különösen a téli fűtési időny alatt erős füstképződés, koromhullás, átható szén-, helyesebben kén-szag rontja meg. Ez a szennyeződés nagy tömegben gomolyog Budapest levegőjében, azt a nagy ipari angol városokéhoz hasonlóná teszi. Bár még ma is vannak szép számmal szennyezett levegőjű területek Budapesten, az 1962-ben kiadott levegőtisztasági Szabályrendelet végrehajtása az évek során sok eredményt hozott. Példamutatónak látja az író a Budapesti Vegyiművek környezetvédelmi tevékenységét. Az Országos Levegőtisztaságvédelmi Bizottság anyagi támogatást is nyújt. Százhalombattán pl. 200 méter magas kémény épült, hogy a környék levegőjének szennyeződését elkerüljük. Az eddigiekből láthatjuk, hogy milyen károk keletkeznek, de azt is láthatjuk, hogy a társadalom erőfeszítésével, igaz: nagy erőfeszítésével a dolgokon javítani is lehet. A londoni tragédiát is említettük: ez is figyelmeztetés, komoly figyelmeztetés, de bátorítás is! Azóta, hogy levegőtisztasági törvényük van, a szennyeződés jelentősen csökkent, a decemberben észlelt napfényes órák száma megkétszereződött, sőt már a tavasz sem „néma”, mert a tisztább levegőjű városba visszaköltöztek a madarak! 1973 és 1980 között megkétszereződik a közutakon közlekedő járművek okozta szennyeződés. E területen is már új utakat keresnek. Budapesten már villamos kísérleti gépkocsi is szalad néhány. Budiko, szovjet klimatológus megállapítja, hogy a föld felszínére érkező napsugárzás 2 százalékkal csökkent. Ez a csekélynek látszó változás visszafordíthatatlan módosulást okoz a földi éghajlatban. Van már annyi aerosoltöbblet földünk légkörében, amely elegendő a napsugárzás 2 százalékának visszaveréséhez? Ki merne rá válaszolni! És ki tudnánk számítani azt a kárt, amely ez úton keletkezik? A levegőszennyeződés nem önálló jelenség. Az Észak-Európába sodródott szennyezett felhők csapadéka a svédországi tavak vizét szennyezi (127. l.) (Megjegyzés: a korábbi adatok szerint a svájci sajtó fertőzöttsége 8 mikro-curie (40 fölött kezdődik az élet veszélyeztetése!). Ahogy az egyik kutatótól hallottam: nálunk 3—4 körül lehet. Milyen kár, hogy az atomstop-egyezményt nem írta minden állam alá!) Az író — mint már jeleztem — értékeli a Környezetvédelmi Törvényünket is. Idézzük emlékezetünkbe ezen igen jelentős törvény 1. és 2. paragrafusát: „A törvény célja, hogy az ember egészségének védelme, a jelenlegi és jövő nemzedék életfeltételeinek rendszeres javítása érdekében megállapítja az emberi környezet védelmével, megóvásával és tervszerű alkotásával kapcsolatos alapvető szabályokat. A Magyar Népköztársaságban az emberi környezet védelme az egész társadalom érdeke és feladata.” (Törvényünk a környezetvédelemmel kapcsolatos 500 jogszabályt foglalt egységbe!) A mi feladatunk is. Annyi a feladat, és csak nagy erőfeszítésekkel, az egész társadalom összefogásával tudunk megbirkózni a feladatokkal. De tegyük hozzá ezen túl: világméretű összefogással. Nagyon egyetértünk az író zárszávaival: „A megoldás előfeltétele az, hogy az emberiség életében békés évtizedek következzenek, hogy a rendelkez-

zésre álló szellemi és anyagi erőforrások minél nagyobb hányadát az egészséges emberi környezet kialakítására fordíthassuk." (128.lp.)

Zárszóféle a könyvismertetéshez. Sok ismertetést hoztam. Talán lesznek közöttünk olyanok, akik egyik, vagy másik könyv tanulmányozására kedvet kapnak. Vannak itt divergáló vonalak is. Nem préseltem őket szisztémába.

Szerkesztőnk esetleg csóválja a fejét: Apám! „Én nem ilyen lovat akartam!” De lovon el lehet jutni sokszor kevésbé megközelíthető területre, járatlan területre is. S az ökológiai tudománynak még egészen a kezdetén vagyunk. (Hátha még pónilovat is elővezettem volna! Ott van a „Búvár”, az Országos Természetvédelmi Hivatal természet- és környezetvédelmi biológiai folyóirata. Ott van a „Természet Világa”, a TIT folyóirata. S ott van az „Erdő”. Föl sem tudjuk mérni egészségünk szempontjából az erdő közjóléti szerepét!)

Ismeretlen tájon kérdések zúdulnak ránk. Ne féljünk ettől! Addig nem jutunk el válaszig, amíg a kérdések nem zúdulnak ránk. Kész, magabiztos válaszainkkal kirekesztjük magunkat az életből. A deduktív teológia nem segíthet bennünket abban, hogy a ma gyülekezetének életközeli válaszokat adjunk. Mi a válaszokat csak kérdések és kérdőjelek súlya alatt kapjuk, adatik ez nekünk. Belső harcok közepette. Tentatio fecit theologum! Jó, jó — gondolja valaki — ez csak a dolog egyik része! S ehhez egyéb is szükséges. De nem úgy van, hogy ha egyszer valaki igazán benne van a tentatióban, az úgy sem ússza meg oratio nélkül! És akkor, hic et nunc, ahogy a mindennapi kenyér is, megadatik a válasz és a cselekvés öröme. S holnap ez újra adatik, s nem kell kétségbeesetten a meglevő választ korszerűbben fogalmazni.

Lehel Ferenc

Keresztyén Békekonferencia

Összkep a Keresztyén Békekonferenciáról

Egyházi lapjaink rendszeresen beszámoltak a KBK különféle rendezvényeiről, sok szemelvényt és értékelést hoztak azokról. Az egyházi sajtón kívül a Lelkeszi Munkaközösségek is fel szokták dolgozni a KBK nagygyűléseinek anyagát. Állandó figyelemmel kísérték az aktuális békeeseményeket és békebeszámolókat is szoktak rendszeresen tartani. A részletek között azonban nehéz észrevenni az összkepet, éppen az átfogó látás hiányzik a KBK-ról. Pontosan ezt nyújtja a nyugatnémet *Ingo Roer* „A Keresztyén Békekonferencia” című könyve, amely eredetileg doktori disszertáció volt Prágában. A szerző éveken át dolgozott a KBK központjában. Könyve már 1974-ben megjelent német nyelven. A Lelkipásztor már akkor közölt belőle részleteket. Azóta több más nyelvre is lefordították művét. 1976 végén a református sajtóosztály kiadásában magyarul is megjelent ifjú Görög Tibor evangélikus, és Hézsér Gábor református lelkész fordításában. A könyv fontosságát az is aláhúzza, hogy egy év múlva, 1978 júniusában újabb nagygyűlést tart a KBK Prágában, s az egyházi közvélemény figyelme ismét oda fog irányulni. Akkor ismét az aktuális részletekkel leszünk lekötve. Most érdemes lelkészi karunknak összkepet szereznie a KBK kialakulásáról, működéséről, alapvető célkitűzéséről, és a béke ügyében tett konkrét lépéseiről. Ebben az összegezésben jó segítséget nyújt Ingo Roer könyvének áttekintése.

A mozgalom kialakulása (1957—1960)

A KBK-t történelmi szükségszerűség hozta létre. A második világháború befejezése utáni évtizedben a hidegháború uralkodott Európában. Kielezett probléma volt a német kérdés, maga Nyugat-Berlin, az NSZK a hidegháború szításának egyik gócpontja volt, a NATO-val pedig az Egyesült Államok manipulált az antikommunizmus ígézetében. Az Egyházak Világtanácsa I. nagygyűlésekor, 1948-ban Amsterdamban Dulles képviselte az antikommunista hangot. Az EVT II. evanstoni nagygyűlése (1954) az ökumenikus mozgalom mélypontját jelentette a maga egyoldalúan nyugat-európai—amerikai beállítottságával. 1956-ban a magyarországi ellenforradalom nyugati támogatása és a vele csaknem egyidejű szuezi kaland kirobbantása jelezték, hogy a világ mennyire közel járt a szakadékhöz.

A Béke Világtanáccsal az élen a békemozgalom nagy erőfeszítéseket tett a világ közvéleményének mozgósítására a béke érdekében. Ezt a békeharcot a szocialista országok folytatták, élükön a Szovjetunióval. Ebben a világtörténelmi és egyháztörténelmi helyzetben döntő lépés volt az, hogy elindult a keresztyén felelősség ébresztése a béke érdekében. *Bohus-*

lav Pospisil a csehszlovákiai ökumenikus tanács titkára 1957 októberében a prágai Comenius fakultás és a szlovákiai evangélikus teológia professzorait a Bratislava melletti Modrába hívta össze a béke kérdésében való tanácskozássra. Ennek alapján a csehszlovák egyházak ökumenikus tanácsa 1957 decemberére egy egész Csehszlovákiát átfogó ökumenikus konferenciát hívott össze Prágába. Ezen a csehszlovák egyházak több, mint 200 vezető személyisége és munkatársa gyűlt össze. Elhatározták, hogy a következő évben megrendezik a világkeresztyénség néhány kiemelkedő képviselőjének összejövetelét. Ezzel lefektették a Keresztyén Békekonzferencia alapjait.

Az első Keresztyén Békekonzferencia 1958 júniusában gyűlt össze Prágában. Ezen több, mint 40 személy vett részt Bulgáriából, Romániából, a Szovjetunióból, Csehszlovákiából, Magyarországról, és mindkét Németországból. A konferencia középpontjában az atomfegyverkezés elleni tiltakozás szerepelt. Hromádka, a prágai teológiai professzor, a konferencia feladatát abban körvonalazta, hogy amit Amsterdamban és Evanstonban nem mondtak el, a béke ügyében való keresztyén megnyilatkozásra van a jelennek szüksége. Ennek érdekében nem szervezetre, hanem mozgalomra kell gondolni. Nyugatnémet részről Iwand, bonni teológiai professzor tartott nagyhatású előadást a keresztyének feladatáról az akkori nemzetközi helyzetben. Eseményszámba ment Vogel, berlini teológiai professzornak a tömegpusztító eszközök ellen készített 60 tételének előterjesztése. Ebben kimondta, hogy egyrészt a tömegpusztító eszközök gyallázzák Istennek a jóságát, másrészt nincs semmilyen elképzelhető cél, amely a tömegpusztító eszközök előállítását és felhasználását igazolná. A KBK „Üzenet”-e követelte az összes tömegpusztító eszköz megsemmisítését, atomfegyvermentes övezet létrehozását, és a vezető államférfiak legmagasabb szinten való találkozását. A hidegháború korában ez az állásfoglalás jelentette a békéért való keresztyén felelősség leghatározottabb hangját. Szervezetileg is megerősödött a mozgalom, Hájek, prágai esperest választották elnökké, Pospisilt főtitkárrá, és létrehozták a mozgalom Folytatólagos Bizottságát.

A második Keresztyény Békekonzferenciát 1959 áprilisában tartották. Magyar részről Bartha és Káldy püspökök, Pálfy és Pákozdy professzorok vettek részt. Összesen 90 személy jelent meg 16 országból. A konferencia középpontjában a hidegháború jelenségének elítélése szerepelt. Megállapították, hogy a hidegháború esetében lényegében magával a háborúval van dolguk. Gazdasági lépések, propaganda jelenségek a feszültséget addig fokozzák, hogy az egészen közel visz a valóságos háborúhoz. A konferencia maradandó lépése volt, hogy az első hirosimai atombomba ledobásának évfordulójára (aug. 6.) imanapot szervezett, amelyet azóta is megtartanak a békéért felelősséget érző keresztyének. Másik fontos eredmény az volt, hogy elhatározták az első keresztyén béke-világgyűlés összehívását. Ennek jelentőségét az adta, hogy 1959 elején III. János pápa kihirdette a II. Vatikáni Zsinat összehívását, az Egyházak Világtanácsa pedig elhatározta, hogy III. nagygyűlését 1961 őszén Új-Delhiben tartja. E nagy ökumenikus összejövetelek között a KBK is erősítette pozícióját, hogy a maga sajátos feladatát elvégezze.

A harmadik Keresztyén Békekonzferencia 1960 szeptemberében ülésezett Prágában, az „egyedüli jövendő” téma jegyében. A tárgyalási anyag középpontjában az az alapvető probléma állt, hogy a keresztyén hit és magatartás mennyire köteles a békemunka végzésére összpontosítani erőit. A konferencia az első keresztyén békevilággyűlés előkészítésére fordította ereje java részét. Azok a keresztyének, akik a KBK-ba tömörül-

tek, meg voltak győződve arról, hogy éppen az atomveszély elleni tiltakozással lehet tanúbizonyosságot tenni az evangéliumról, hogy a béke nemcsak a belső emberre vonatkozik, nemcsak a túlvilágra, hanem a keresztyén szeretetnek itt, ebben a szituációban, a konkrét társadalmi viszonyok között kell megmutatkoznia. Ezekkel a gondolatokkal kívánták bizonyítani, hogy amikor működésbe lendült az EVT Nemzetközi Ügyekkel Foglalkozó Bizottsága (CCIA) és megalakult az Európai Egyházak Konferenciája, a KBK békemunkája nemcsak fölösleges, hanem nagyjelentőségű.

A mozgalom megszilárdulása (1961—1964)

Az első Keresztyén Békevilággyűlésre 1961-ben került sor Prágában. Több, mint 600 képviselő gyűlt össze 42 országból „... és a földön békeség” című téma alatt. A konferencia eredménye volt, hogy ilyen nagy számban lehettek együtt a különböző felekezetű protestánsok, és ami kiemelkedő eredmény volt, igen sokan jelentek meg az ortodoxia egyházai-ból is, sőt katolikusok is képviseltették magukat. A megfigyelők között minden fontosabb ökumenikus szervezet reprezentánsa jelen volt, ami a KBK munkája iránti elismerésről tanúskodott. Jelentős teológiai eredmény volt Nyikodim érsek előadásában a béke bibliai fogalmainak (sálóm és eiréné) kifejtése. A politikai eredmények sorába pedig az tartozott, hogy nagyobb számban jelentek meg a „harmadik világ” képviselői, akiknek államuk az ötvenes évek végén és a hatvanas évek elején nyerte el függetlenségét. Felszólalásaikban kifejtették, hogy hivatalos függetlenségük ellenére gazdaságukat továbbra is a korábbi gyarmatosítók tartják hatalmukban. A szervezeti megerősödést jelentette, hogy a KBK működését kiszélesítette, a munka folytatására 110 tagú Folytatólagos Tanácsadó Bizottságot választottak, amely hasonló az EVT Központi Bizottságához, a mozgalom szűkebb körű vezetése a 16 tagú Munkabizottságra hárult, amelynek segítője volt a Nemzetközi Titkárság. A KBK elnökévé Hromádka, prágai teológiai professzort, főtitkárává az elhunyt Pospisil helyébe Ondra, prágai lelkészt választották meg. Állandó bizottságként tíz munkacsoportot hoztak létre, amelyek a béke különböző szakterületén dolgoztak.

A KBK munkájának fellendülését jelentette, hogy regionális bizottságok alakultak, az NSZK-ban, NDK-ban, Nyugat-Berlinben, Nagy-Britanniában, Franciaországban, Hollandiában, Olaszországban, Svájcban, az Amerikai Egyesült Államokban, Indiában és Japánban. A szocialista országokban az egyes egyházak egész szervezetükkel álltak a KBK mellé. 1962 novembere óta negyedévi folyóiratot ad ki a KBK német és angol nyelven, 1963 decembere óta pedig információs bulletin jelenik meg, angol és német nyelven. Így a tájékoztatás folyamatossá vált a KBK akcióiról.

Jelentős volt a Folytatólagos Tanácsadó Bizottság 1962-ben Karlovy Varyban tartott első ülése, amely különösen is a német kérdés megoldásának problémájával foglalkozott. E bizottság második ülése 1964-ben Prágában, a második Keresztyén Békevilággyűlés előkészítésével foglalkozott.

Mindezek a lépések a KBK szolgálatának kiszélesülését és megerősödését jelentették.

A második Keresztyén Békevilággyűlés 1964 júniusában Prágában „Szövetségem élet és béke” cím alatt gyűlt össze. A konferencia két főelőadója Hromádka, prágai professzor és Borovoj, leningrádi professzor, előadásának középpontjában a koegzisztencia témájának kifejtése állt. Eszerint a békés koegzisztencia a különböző társadalmi rendszerű államok között dinamikus állapot, amelybe a gazdasági verseny, a tudományos együttműködés, az emberi találkozások, valamint a kulturális és információcsere a haladást szolgálják. Így a koegzisztencia a nemzetközi kapcsolatok egyetlen értelmes formája. A harmadik világ küldöttei közül Andriamanjato (Madagaszkár) és Castro (Uruguay), az afrikai, illetve latin-amerikai kontinens békeproblémáira koncentráltak. Szervezeti téren jelentős lépés volt, hogy az elnök és a főtitkár mellé vezető szervként héttagú alelnöki testület lépett, amelyben magyar részről dr. Bartha Tibor református püspök kapott helyet. Felállították a Tanulmányi Osztályt, majd öt munkacsoportot szerveztek az aktuális béketémák feldolgoására.

A KBK-ban egyre inkább tudatosult, hogy a béke a társadalmi háttértől és a történelmi helyzettől függ. Ezért koncentráltak a Folytatólagos Tanácsadó Bizottság 1965-ös budapesti, és az 1966-os szófiai ülésén az imperializmus problémájára, valamint a vele szemben fellépő forradalom témájára. Kifejtették, hogy a béke elérése megkövetelheti a fennálló politikai, gazdasági és szociális viszonyok megváltoztatását, ultima ratióként még erőszakosan is. A KBK-ban kerülték a forradalom elteologizálásának kísérletét. Ezek a munkálatok azért voltak fontosak, mert az EVT 1966-os „Egyház és társadalom” konferenciáján — amelyen a KBK 70 munkatársa vett részt — szintén felvetették a forradalmi változások kérdését. A KBK bátran képviselte azt az álláspontot, hogy a szenvedőkkel való keresztyén szolidaritás miatt teljes határozottsággal kell elhárólnia magát a keresztyén embernek az imperializmustól. Ez alatt azt a törekvést értették, amely más népeket saját önző érdekből gazdasági, politikai, vagy katonai eszközzel nyom el. Ennek konkrét jelensége volt az USA agressziós háborúja Vietnam ellen, valamint Izrael hatnapos háborúja 1967-ben. A nyugatiak teológiailag akarták igazolni Izraelt és magatartását. Izrael agressziójának elítélésénél a KBK elvetette e szekuláris állam magatartásának vallási dicsőítését és követelte, a békés rendezés előfeltételeként, a megszállt területek kiürítését.

Ekkor már egyre több jele volt annak, hogy a KBK maga is vitafórum és hogy a békeharc magán a KBK-n belül is folyt. A munkatársi kör pluralisztikussá vált, és rétegekként mást értettek a békemunka perspektíváján és irányvonalán.

A harmadik Keresztyén Békevilággyűlés 1968 áprilisában gyűlt össze Prágában „A béke lehetséges” főtéma jegyében. Hromádka professzor és Michael érsek (Szovjetunió) előadásaikban a főtéma jelentését fejtegették. Ondra főtitkár a békestratégia kialakításában nagy jelentőséget tulajdonított az antropológia kérdésének. Bartha püspök és Vogel professzor (Nyugat-Berlin) óvtak attól, hogy a keresztyén hitet leszűkítsék szociális humanizmusra. Az antropológia hangsúlyozása a főkérdésekről terelte volna el a figyelmet, mint ami a leszerelés, az imperializmus, az európai biztonság kérdése volt. Az indiai Thomas, aki az 1966-os genfi „Egyház és társadalom” konferencia elnöke volt, más harmadik világból származó képviselőkkel együtt hangsúlyozta az egyház prófétai szolgálá-

tát a forradalommal kapcsolatban, azzal, hogy csak az abban résztvevők lehetnek próféták. A KBK-ban működő haladó erők kiemelték, hogy a békés fejlődésnek egy közös ellensége van: az imperializmus, amelyet csak az összes antiimperialista erő nemzetközi együttműködésével lehet legyőzni. Az ezzel ellentétes tábor polarizációja egyre jobban jelentkezett. A továbbiakban éppen itt mutatkoztak a nehézségek.

A mozgalom igazolódott (1968—1971)

A harmadik világgyűlés után rendkívül lassan folytatódott a KBK munkája. 1968 augusztus 21-én a Varsói Szerződés csapatai bevonultak Csehszlovákiába, mivel az alkotmányban leszögezett szocialista államrend veszélyben forgott. Ezek az országok egyetértettek abban, hogy a szocialista vívmányok erősítése és megvédése valamennyi szocialista állam közös internacionalista kötelessége. Prága, a mozgalom középpontja, nem volt többé híd Kelet és Nyugat között. Ilyen helyzetben került sor a munkabizottsági ülésre 1968 októberében Párizsban. Akik a KBK-ban már korábban is különböző véleményen voltak, a vitát krízissé fokozták. A munkabizottság párizsi ülésén a KBK történetében először rögzítettek a kommunikében két eltérő álláspontot. 1969 novemberében két részre vált az NSZK-beli regionális bizottság, amelynek haladó vonalát Mochalski lelkész, és Riemeck professzornő képviselték. 1969 október végén a Nemzetközi Titkárság többsége megvonta bizalmát Ondra főtítkártól, hivatalvezetése miatt, aki november elején lemondott hivataláról. Hromádka professzor, a KBK elnöke, szolidaritást vállalt a főtítkárral, ő is lemondott tisztéről, majd decemberben váratlanul elhunyt. Így a KBK vezetése nélkül maradt. Az alelnökök megegyeztek abban, hogy a Folytatólagos Bizottság elnökének Nyikodim, leningrádi metropolitának kell el látnia az elnöki feladatot. 1970 elején a katolikus Makowskit, a lengyel „Keresztyén Szociális Társaság” vezetőjét bízták meg az ügyvezető főtítkári tisztség ellátásával. Egyesek kiváltak a Munkabizottságból és a Nemzetközi Titkárságból. 1970 júniusában a disszidensek csoportja az angol regionális bizottságon keresztül külön találkozót hívott össze. Mivel ezt nem az illetékes szervek hívták össze, a KBK vezetése illegálisnak nevezte ezt a találkozót. A Munkabizottság 1970 szeptemberében Budapesten tartott ülésén elhatározták, hogy új tagokat választanak azok helyett, akik kiváltak, és 1971-re összehívják a negyedik Keresztyén Békevilággyűlést. A tanulmányi bizottságok ismét nekiláttak a munkának, a mozgalom kezdett újra megszilárdulni. Közben kiderült, mennyire tévedtek azok, akik a KBK-t pluralista vitaklubnak képzelték a keresztyének békéért való céltudatos akciőközössége helyett. A fejlődés azokat igazolta, akik a békéért való harcot az imperializmus elleni harcként fogták fel, s a világméretű osztályharcból indultak ki. Ezek képviselték a különböző társadalmi rendszerű államok közötti koegzisztencia koncepcióját.

A negyedik Keresztyén Békevilággyűlés 1971 szeptemberében ülésezett Prágában „Közös felelősségünk a jobb viláért” főtémával. Nyikodim metropolita főelőadása mutatott utat a KBK álláspontjához. Kifejtette, hogy a megbékélés ígéje, a bizonyágtétel a szeretetről és igazságról, az igazság ellenségeinek és a világ pusztítóinak leleplezése, az elnyomottak és a nyomorultak védelmezése, az emberi méltóság megvédése, a népek közti testvériség hirdetése — ez azoknak az egyes keresztyének és keresztyén egyházaknak a fegyvertára, akik Krisztus szeretetének nevében az

emberiség szolgálatában, legsürgetőbb bajaikban, a békéért, az igazságért és az igaz emberiességért küzdenek. Mochalski (NSZK) előadásában kifejtette az imperializmusról alkotott KBK álláspontot, annak hangsúlyozásával, hogy az imperializmuson a nemzetközileg összefonódott tőkés társaságok és politikai exponenseik ama kísérletét értjük, amellyel gazdasági, politikai és katonai hatalom segítségével és módszerével akarnak saját uralmuk alá hajtani egy másik népet, s annak államát, vagy egy egész sor népet és államot — azok érdekei ellenére — abból a célból, hogy kizsákmányolják, függővé és engedelmessé tegyék őket. Az imperializmus eme gyökerének elágazódásai a kolonializmus és a neokolonializmus.

Abernaty, aki Martin Luther King után az amerikai néger mozgalom vezetője, a faji diszkrimináció elleni állásfoglalás koncepcióját fejtette ki. Hangsúlyozva, hogy az apartheid és az elkülönítés nem más, mint az imperializmus, illetve a neokolonializmus hatalmi eszköze. A nagygyűlés üzenete határozott hangon foglalkozott az USA vietnami agressziójának elítélésével, a dél-afrikai faji megkülönböztetéssel szemben és az európai biztonság kialakításának érdekében nyilatkozott.

Mindebben tükröződött a KBK állásfoglalásának határozottsága: a békemunka fő feladataiban, az antiimperialista harc, a leszerelés, az európai biztonság és a harmadik világ aktuális problémáinak tekintetében.

A világyűlés a mozgalom új elnökévé megválasztotta a Folytatólagos Bizottság addigi elnökét, Nyikodim, leningrádi metropolitát, új munkabizottságot és Folytatólagos Bizottságot választottak. A KBK új főtítkárává dr. Tóth Károlyt választották meg, aki korábban éveken keresztül volt a Nemzetközi Titkárság tagja.

A KBK-nak az a törekvése, hogy a keresztyének és az egyházak ökumenikus békemunkájának mozgató és megújító csapata legyen, a megváltozott politikai helyzetben igazolást nyert.

A mozgalom és az ökumené

A mozgalom tervszerűen kíván rugalmas maradni. Dr. Tóth Károly „Kritikus egyháziasságnak” nevezte azt a magatartást, amellyel a KBK megújító csoportnak tartja magát az ökumenikus mozgalomban. A KBK tagjai sorában egyesíti a szocialista országok valamennyi nagy protestáns és ortodox egyházát, ennyiben a KBK slypontja ezen a területen van, de mégsem „keleti szervezet”, mert a hozzá csatlakozók sorában nagy számban vannak a nyugati és a harmadik világból megjelenő képviselők. A KBK különleges ökumenikus szolgálat elvégzésére vállalkozott: megkísérelte a keresztyéneket és egyházakat nemzeti és felekezeti határok, sőt a politikai tömbök határai fölött is, a békemunkára mozgósítani. A békemunka nem keresztyén monopólium, a keresztyének ehhez hozzájárulhatnak, viszont hitük által kötelezve vannak erre a munkára. A KBK kiemelten képviseli azt az álláspontot, hogy a békéért való fáradozás valamennyi keresztyén számára közös, annak ellenére, hogy különböző történelmi perspektívából tekintenek a béke aktuális problémáira.

A KBK együttműködik az Egyházak Világtanácsával. A két szervezet képviselőinek újabb tanácskozására és megfigyelő-cseréjére került sor. Az EVT-hez hasonlóan alakult a KBK viszonya a felekezeti világ-

szövetségekhez, a regionális keresztyén szervezetekhez — pl. az Európai Egyházak Konferenciájához, az Összafrikai Egyházi Konferenciához, az Ázsiai Keresztyén Konferenciához (korábban: Kelet-Ázsiai Keresztyén Konferencia) is. A KBK szoros együttműködésben áll az európai biztonság kérdésében az Európai Egyházak Konferenciájával; az Összafrikai Egyházi Konferenciával pedig a dekolonializáció problémájának vizsgálata és a felszabadítási mozgalmak támogatása köti össze.

Dr. Bartha Tibor püspök a katolikusokkal tartott KBK tanácskozáson kiemelte, hogy a dogmatikai és gyakorlati különbségek nem tagadhatók le, ezért azok a kísérletek, amelyek a dogmatikai ellentétek kiegyenlítésére töreksenek, öncélúak és sikertelenek. Ugyanakkor az etikai és főleg a szociális célok elkerülhetlenné teszik a dialógust és az együttműködést. Bebizonyosodott, hogy az egyházak a béke ügyében létrehozandó akcióegységéhez nem szükséges a felekezeti különbségek áthidalása vagy kiiktatása. Általános és mélyreható tendenciaként értékelhető az, hogy a keresztyénség mind nagyobb figyelemmel fordul az ember felé. Ez egyaránt áll a római katolikus teológiára és az ortodox vagy protestáns teológiai törekvésekre.

Annak ellenére, hogy nemcsak lengyel, hanem latin-amerikai, belga, holland és francia katolikusok is együttműködtek a KBK-val, a katolikus egyház az ökumenikus békemunkával szemben tartózkodó maradt. Inkább saját Pax Christi mozgalmában fejtett ki ilyen tevékenységet, mely által esetenként kapcsolatba került a KBK-val, míg a SODEPAX által az Egyházak Világtanácsával. A Keresztyén Békekonferencia együttműködik az „Európai Országok Katolikusainak Berlini Konferenciájával” is.

A KBK együttműködik nemcsak más vallásokkal, hanem szekuláris békeerőkkel is. Ez az együttműködés az ökumenikus mozgalomban egyedül a KBK-t jellemzi. A Keresztyén Békekonferencia kezdettől fogva együtt dolgozott a Béke-Világtanáccsal. A Keresztyén Békekonferencia tagjai az UNESCO-nak, és akárcsak az Egyházak Világtanácsa, konzultatív státusszal rendelkezik az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsában (ECOSOC). Ezen kívül részt vesz a nem-kormány szintű szervezetek több bizottságának munkájában (NGO).

Kritikai megjegyzések a könyvhöz

Ingo Roer könyvének minden értéke mellett is bírálattal kell javítani azokat a hibákat, amelyek művében előfordulnak. Három ilyen kritikai megjegyzésem van.

Könyvének mind a német eredetijében, mind magyar fordításában a 7. oldalon az a tévedés szerepel, hogy Németországban a nemzeti szocializmus 1934-ben vette át a hatalmat. Attól, aki maga is német, természetesen lehet elvárni népe történelme szomorú időpontjának ismeretét. Köztudomású, hogy 1933. január 30-án ragadta magához Hitler és fasiszta pártja a hatalmat. Kár, hogy az 1974-ben megjelent könyv hibáját az 1976-ban megjelent magyar fordításban is benne hagyták.

A másik tévedés az, hogy a KBK megalakulásakor az alapítók közt szereplő Michalko akkor nem volt püspök, hanem teológiai professzor és a pozsonyi fakultás dékánja. 1970. novembere óta lett püspök, elődjének, Chabadának a halála után (8. oldal).

Téves Pospisil halálának dátuma a 90. oldalon, ahol arról van szó, hogy 1953-ban hunyt el. A két évvel korábban megjelent német kiadás is ugyanezt a hibát tartalmazza. Ugyanakkor a 24. oldalon helyesen közli Pospisil elhunytának adatát, 1959-ben.

Ezek a kisebb tárgyi tévedések azonban nem csökkentik Ingo Roer könyvének nagy értékét, aki először foglalta össze a Keresztyén Békekonferencia mozgalmának történetét, küzdelmét és célkitűzéseit.

D. Dr. Ottlyk Ernő

szanyúlik a reformáció koráig és a magyar protestáns egyháztörténet gondolkodást, szemléletet és társadalmi felelősséget ébresztő forrásáig. Ez a sajátos lelkeség átöröklődött papi nemzedékek és apák hazafias gondolkodású láncolatán a jelenbe. Az atyák elmondták fiaiknak és azok az ő fiaiknak, hogy a protestáns ember nem passzív és csigaház lakója, mikor a tét népe és nemzete szebb holnapja. Ma már a legkisebb faluban is — mondta egyik egyház kongresszusi delegátusa — együttműködnek az egyházi vezetők azokkal, akik az élet jobbá tételén fáradoznak, akik hazájuk felvirágoztatásán dolgoznak. Ma már e körül nincs nehézség, hiszen minden józan ember tudja, hogy a magyar nép felemelkedéséről van szó, s ebből az egyháziak is kivesszük részüket és hazafiként, vallási közösségük nevében támogatják a Népfront célkitűzéseit. Hogy ez a támogatás a jövőben még hathatósabb legyen, ahhoz nagyban hozzájárult a VI. kongresszus nyílt és őszinte vitája és állásfoglalása.

A helyi szervezeten belül igen széles a mozgási, érdeklődési és együttműködési lehetőség. Annyi a tennivaló, hogy mindenkinek, a helyi lelkészeknek is jut mindenütt szép feladat. Országos viszonylatban nincs pontos és megbízható áttekintésem, de megyénkben pl. Beled, Hegyeshalom, Nemeskér, Sopron és Vadosfa lelkésze végzett a helytörténeti kutatás területén igen alapos, a helyi lakosság és a Tanács által is komolyan értékelt, felhasznált és megbecsült munkát. Mivel falu és gyülekezet, város és az itt működött és működő egyházak története szinte 1000 szállal egybeszővődött és ennek következtében egyik története a másik nélkül meg nem írható és meg sem érthető, a társadalmi munkabizottságokba, melyek kutatják a múltat és tervezgetik a jövőt, a bizottság mérnök, muzeológus és néprajzos tagja mellé szívesen befogadják a lelkészt is, aki a gyülekezeti krónika és egy életen át összegyűjtött más ismeretei alapján elősegítheti és gazdagíthatja egy-egy ilyen bizottság munkáját. Ez igen jelentős vonala és lehetősége a Népfronton belüli együttműködésünknek.

Egyik idej LMK-témánk a munka becsületéről szól. Nos, aki e témát vállalta és ráncos homlokkal ül íróasztalánál, nyugodtan átveheti a Népfront Főtitkárának zárszavából a következőket: „A szocializmus országa és hazája a munka hazája, az alkotó emberé, ahol minden embernek van lehetősége arra, hogy tehetségét kibontakoztassa, és minden emberben van valamire tehetség! A tehetség nem a diploma megszerzésével kezdődik. A tehetség ott kezdődik, amikor szívvel csinál valaki valamit, szert, amit tennie kell, és érzi, akármilyen primitívnek tűnő munkakört is tölt be, hogy azzal másokat szolgál, más javának szolgálatában áll, és másnak szüksége van rá.” Később pedig szólt az ismeretlen dolgozóktól helytállásáról és ezek a gondolatai eszembe juttatták a nemrég elment dr. Lilje püspök egyik püspöki jelentésének azt a szakaszát, melyben örök emléket állított a „közkatonaság” sorában szolgáló lelkészeinek, kikből nem lett ig. lelkész, esperes, kerületi vagy országos presbiter, nem írtak nagy cikkeket és nagy prédikációkat, csak hűséggel szolgáltak névtelenül egy életen át. Luther szavai szerint: a maguk dolgát jól tanulták és jól végezték. A szóban levő idézet így hangzik: „El kell jönnie annak is, hogy emlékművei legyenek azoknak az ismeretlen dolgozóknak, akik elvitték az áramot a falura, akik vizet kutatnak a Góbi-sivatagban, akik éjszaka fagyban és hóban elmennek, hogy egy szülést levezessenek és akik kilométereket gyalogolnak azért (szórványpapok!), hogy a gyerekekhez a tudást elvigyék! Azokat kell megbecsülni, akik a mi átlagunk szerint szocialista emberként gondolkodnak és dolgoznak, és a Hazafias Népfront egyik fő feladatának tekintjük ezt a jövőben, az itt elhangzott hozzászólások szellemének megfelelően is!” Ebben a gondolkodásban, élet-

és munkaszemléletben, az emberi élet illetén értékelésében is készek vagyunk együtt munkálkodni a Hazafias Népfronttal. Egy másik kézenfekvő megállapítás pedig talán ez lehetne: Egy egészen egyszerű behelyettesítési művelettel e gondolatok egyből áttehető gyülekezeti, egyházi és teológiai síkra.

Egyáltalán nem titok, hogy a Népfront csak összetételében más, mint az országos politikát irányító Párt, de egyáltalán nem más végső célkitűzéseiben. És mégis van lehetőség az együttműködésre, jöllehet nem tagadjuk meg Krisztushitünket és nem rejtjük véka alá keresztény alapállásunkat. Mikor arról van szó, hogy tegyük együtt mindazt népünk javára, ami szép, ami jó és nemes, amit érdemes — nem firtatom a másik keresztlevelét. Mert az, hogy egészséges ivóvíz és villanyfény, műveltség és kultúra, megfelelő lakás és orvosi ellátás a legkisebb falunak is biztosítassék; hogy az emberi élet lelegelemből szociális és kulturális feltételeit lehetőleg mindenkinek megteremtjük, ez nem világnézeti kérdés, hanem elsősorban emberség, szociális gondolkodás és társadalmi felelősség kérdése. Ezek nem könnyű és máról holnapra megoldható feladatok, de az azokban való együttműködés valóban szép, jó és nemes, az egyházhoz is illő vállalkozás. Ilyen szociális és társadalmi feladatok és célkitűzések mielőbbi jó megoldásában érdemes együttműködni lelkészi karunknak a helyi Népfront keretében. Ha ezeket kifejejtjük a felebaráti szeretet királyi parancsolatából, talán egy életen át tanítottuk és prédikáltuk, de végső gyökerében és evilági elágazásaiban soha meg nem értettük azt. Talán gondoltam a magam jövőjére és kis pecsenyémre, de népem jövőjére komolyan soha sem gondoltam. Erre a tágult gondolkodásra és célkitűzésre ösztökélnek a Népfront keretében élénk kerülő újabb és újabb helyi, népi és nemzeti feladatok. Nem véletlenül idéztgették a Népfront VI. kongresszusán Kölcseyt: „Hass, alkoss, gyarapíts, s a haza fényre derül.”

Általában a békemunkát és békeszolgálatot tartják a mi asztalunknál, a mi sajátos profilunknak. Hozzátehetjük, hogy okkal és joggal. Itt első sorban nem a Szentírásból kiragadott és vagy az egyház, vagy a világ tetszésére kifésült egyes bibliai versekre, hanem általában arra gondolok, amit az Írás az emberi élet védelmében oly sokirányú megfogalmazásban mond. Egyszerűen a küldetésünkől és papi szolgálatunkból eredő alapállás, hogy „békepapok” vagyunk. Nem lennének papok, ha nem azok vagyunk, hanem ilyen vagy olyan megfontolásból háborúra spekulálók. A templomaink oldalfalán elhelyezett „hősök emléktáblája” és azok olykor erősen megkérdőjelezhető szövege, az első és második világháború szörnyű eseményei és veszteségei, amiket ezek az emléktáblák soha el nem takarhatnak, és nem utolsósorban a ma is meglevő háborús feszültségek nagyon is arra biztatnak, hogy békeszolgálatunkat itthon is, külföldön is fáradhatatlanul végezzük. Az idők jelei is ezt sürgetik!

Ilyen jelek ma vészjóslóan fel-felvillannak a földkerekség számos pontján. Többek között Dél-Afrikában is, ahol az egyre brutálisabb faji elnyomás kapcsán 1976 végén az ottani kormány kegyetlenül beleösvetett ismételtlen is a tüntető fekete tömegbe, úgyhogy az LVSZ hivatalos tájékoztatása szerint az oda rendszeresen küldött pénzbeli támogatás az év utolsó hónapjaiban egyre feltűnőbb módon temetkezési segély címen nyert elszámolást. Így érthető, hogy Dél-Afrika Egyházi Tanácsa 1976 karácsonyán plakátot nyomtatott, mely egy néger anyát ábrázol agyonlőtt fiával, ezzel a felirattal: „Található itt még hely Krisztus számára karácsony ünnepén?” Ezt a plakátot hivatalos szervek azonnal betiltották. Bizony, sok döbbenetes és elintézetlen ügy hever ezen a mi asztalunkon!

Az Országos Presbitérium 1976. december 21-én tartott ülésén dr. Káldy Zoltán püspök-elnökünk jelentésében jelentős helyet és hang-

súlyt kapott mindaz, ami témánkban kapcsolatban elmondandó és iránymutató. Nem árt, ha ebben a dolgozatban is megismételjük főbb gondolatait és szempontjait. „A Hazafias Népfronton belül válik konkrétan lehetséggé egyházunk lelkészeinek, gyülekezeti tagjainak gyakorlati együttműködése más világnézeti honfitársainkkal népünk előrehaladása, fejlődése érdekében, a fejlett szocialista társadalom építésében. Ebben a munkában, a tettekben a hétköznapi cselekedetekben egyeseknek tudniuk kell a nagy építómunkában. Arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy városokban és községekben, tehát a helyi szinten gyakorolják lelkészeink és gyülekezeteink ezt a közös cselekvést közösségükért és városukért. Ezt elsősorban azzal tehetik, ha egyházunk tagjai a termelőszövetkezetekben, üzemekben, gyárakban, műhelyekben és hivatalokban még az eddiginél is nagyobb felelősséggel, a nép vagyonával és az idővel való még hűségesebb gazdálkodással, minden területen szem előtt tartva a minőséget, végzik szolgálatukat, de azzal is, hogy szívesen vesznek részt olyan társadalmi munkákban, amelyek községük, vagy városuk fejlődését, szépítését, a körülmények javítását mozdítják elő.”

Összegezve a dolgokat talán az kívánkozik a legelső helyre, hogy ez az együttműködés nem most indul, hanem immár évtizedek óta valóság. Ennek az összefogásnak és együttműködésnek ma már igen szép múltja van.

Örvendek, hogy a ma szolgáló magyar evangélikus lelkészek csaknem egynegyede a község és város társadalma által megválasztott, azaz megbecsült emberként szolgál a népfrontmozgalomban. De a dolgozat elején említett 80-as létszám kiegészítendő. Egyrészt azért, mivel szép számmal akad közkatona is, kinek még nem tűztek kitüntető jelvényt gomblyukába, mégis ott állt az élvonalban, mikor járdát építettek, bölcsődét és óvodát létesítettek, vagy a falu öregjeinek teremtetek otthont, ahol komoly anyagi ráfordítással meghitt közösségben együtt lakozhatnak az atyafiak. Van, aki beválasztás, tisztség és jelvény nélkül is becsületesen dolgozott és dolgozik népe javára. Másrészt ott van a többi felekezet egy-egy társadalmi felelősséget érző és nemes célokért dolgozni akaró lelkésze is. Igen tanulságos és figyelemre méltó, hogy miközben annak előtte évtizedeken át hirdettük, hogy egy az Úr, egy a hit és a keresztség, a papság saját megyéjén belül képtelen volt kiépitni és megteremteni olyan meghitt emberi és baráti kapcsolatokat, melyek a Népfront rendezésében folyó közös papi békegyűléseken létrejöttek és elmélyültek. Annak idején sokan csak saját templomtornyuk táján tipegettek, terveztek, forgolódtak, esetleg féltékenykedtek, ma már egyre több lelkész nézőpontja és távlata a nép, sőt az egész ma élő emberiség.

Örvendek ez az együttműködés népünk egésze szempontjából is. Kállai Gyula, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának elnöke ez év március 15-én Debrecenben többek között szintén azt hangsúlyozta, hogy a népfrontmozgalom annak a nemzeti egységnek a megtestesítője, amely a szocializmus építésére, a béke védelmére tömöríti országunk állampolgárait, népünk fiait. Híveinkkel együtt a nemzeti egységen belül vagyunk és hitünk alapján, meg történelmi hagyományainkhoz híven is azon belül kívánunk maradni. De ez elsősorban nem szép szavak, inkább együttműködési készség kérdése.

Weltler Rezső

Új könyvek a Teológiai Akadémia könyvtárában

Rendszeres teológia

Folyóiratunk hasábjain szeretnénk folyamatosan tájékoztatni olvasóinkat Teológiai Akadémiánk könyvtárának új könyveiről. Az egyes művek részletes ismertetése itt nem lehetséges, inkább bő tartalomjegyzéket kívánunk adni, hogy kedvet keltsünk a művek olvasásához. A mostani felsorolás olyan műveket közöl, amelyek a Lutheránus Világszövetség júniusban Dar-es-Salaamban tartandó világggyűlésével kapcsolatos kérdéseket tartalmaznak és így jól felhasználhatók a Lelkészi Munkaközösségek ezévi kiadott témáinak feldolgozásakor.

1. *Dar-es-Salaam, világggyűlés, 1977. június.*

In Christus — eine neue Gemeinschaft. Ein Studienbuch zur Vorbereitung auf die VI. Vollversammlung des Lutherischen Weltbundes vom 13. bis 25. Juni 1977 in Daressalam/Tansania. Hrsg. v. Generalsekretariat des LWBs. Bearbeitet von Risto Lehtonen und Gerhard Thomas, Genf. 118 lap.

In Christ — a New Community. Az előző angol megfelelője.

A világggyűlés témájának és megállapított altémáinak sorrendjében a könyv végigveszi a tagegyházak és az LVSz bizottságainak előzetes munkája során adódó kérdéseket. Az LVSz munkájára és felépítésére vonatkozó rövid bevezetés után leírja az afrikai evangélikus keresztyéniség sajátos vonásait. A Római levél alapján tartandó világggyűlési bibliai tanulmányi anyagot ismertetve a három nagy tanulmányi egység (szeminárium) anyagát közli, a „Krisztusban — új közösség” — főtéma összefüggéseiben.

2. *Gassmann, G.—Lienhard, M.—Meyer, H.—Hertrich, H-V. (Hrsg.): Um Amt und Herrenmahl. Dokumente zum evangelisch-römisch-katholischen Gespräch. Ökumenische Dokumentation, Band I. Verlag Otto Lembeck) Verlag, Joseph Knecht, Frankfurt am Main, 1974.² 174 lap.*

A legutóbbi évek ökumenikus dialógusainak fontos alapszövegei kaptak helyet a könyvben, így az ún. Máltai Riport (LVSz-Vatikáni Egység-titkárság), az Egyesült Államokban folytatott dialógus az úrvacsora és az egyházi hivatal kérdéséről, a franciaországi ún. Dombes-i párbeszéd anyaga és a strasbourgi LVSz kutatóintézet úrvacsorai kérdésekben kiadott állásfoglalása.

3. *Gassmann, G.—Meyer, H.—Ansons, G. J. (Hrsg.) Neue transkonfessionelle Bewegungen. Dokumente aus der evangelikalen, der aktionszentrierten und der charismatischen Bewegung. Ökumenische Dokumentation, Band III. Verlag Otto Lembeck/Verlag Joseph Knecht, Frankfurt am Main, 1976. 208 lap.*

A strasbourgi LVSz Intézet munkatársainak bevezetője és értékelése után a következő dokumentumokat találhatjuk a kötetben: Az ún. evangélikális csoport, az ún. „akcióközpontú” mozgalom és végül a karizmatikus mozgalmak nyilatkozatait, illetve az ezekről szólóakat. Külön is szeretnénk kiemelni a második csoportból a latinamerikai ún. „Lelkészek a harmadik viláért” mozgalom és a „Keresztyének a szocializmusért”

mozgalom dokumentumait. Hasznos a kötet végén közölt válogatott irodalmi útmutató is, ahol további művekre találunk utalást.

4. *Lindquist, Martti*: Economic Growth and the Quality of Life. An Analysis of the Debate within the World Council of Churches 1966—1974. The Finnish Society for Missiology and Ecumenics, Helsinki, 1975. 227. lap.

Az Egyházak Világtanácsa Egyház és Társadalom tanulmányi fősztálya munkáját vizsgálta végig a szerző az 1966—74. közötti években. Alapvető szociáletikai kérdések, a gazdasági növekedés és az anyagi javak igazságos elosztása, a környezetvédelem és az élet minősége (quality of life), az ipari társadalmak problémái szerepeltek az 1966-ban Genfben tartott Egyház és Társadalom világkonferencia által javasolt programban. Nemcsak a világgazdasági, politikai és társadalmi, hanem a kulturális és szorosabb egyházi-teológiai kérdéscsoportokról is jól rendszerezett, alapos áttekintést kapunk. Nem a szerző hibája, hogy a megoldásokkal adós maradt, az idézett konferenciák és állásfoglalások inkább a világhelyzet katasztrófális voltát igyekeztek megértetni és magyarázni, mint megoldásokat adni. Feltűnő a szocialista országok egyházainak és teológusainak az EVT tanulmányi munkájától az említett szakaszban való távolmaradása.

5. *Lohse, B.—Maurer, W.—Müller, G.* (Hrsg.): Die Lutherische Kirche, Geschichte und Gestalten. Band I—II. Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, 1976. 342 és 271 lap.

A világyűlésre kiadott nagy gyűjteményes munka első kötetét Wilhelm Kahle, Gottfried Klapper, Wilhelm Maurer és Martin Schmidt írták, „Wege zur Einheit der Kirche im Luthertum” címen. (Az egyház egységhez vezető útjai a lutheránusságban.) Ebben először az evangélikus egyházakban jelentkező egységstörésvérek történeti és teológiai leírását, majd a világ jelenlegi evangélikus egyházainak rövid leírását, történetét és legfontosabb mai adatait találjuk meg. A második kötet az LVSz volt főtítkára, Kurt Schmidt-Clausen tollából a Lutheránus Világkonvent története 1923—1947. között.

6. *Nyerere, Julius K.*: Freiheit und Entwicklung. Aus neuen Reden und Schriften von Julius K. Nyerere. Mit einer Einleitung von Gerhard Grohs und Volkhard Hundsdörfer. Texte zur Arbeit von „Dienste in Übersee” Nr. 10. Suttgart, 1975. 115 lap.

A tanzániai világyűlés előtt nagy figyelemre tarthat számot a fiatal és a szocializmus útját választó afrikai állam elnökének véleménye. A válogatott szemelvények közel hozzák számunkra a világ egyik legszegényebb országának küzdelmét a függetlenség megtartása mellett a gazdasági föllendülésért.

7. *Pöhlmann, Horst Georg*: Abriss der Dogmatik. Ein Repetitorium. Gütersloher Verlagshaus, Gerd Mohn, 1973. 295. lap.

A szerző a heidelbergi teológiai hallgatók számára írta meg művét, amelyik a hagyományos dogmatikai fejezeteken keresztül hármas felosztásban foglalkozik az evangélikus tanítással. Először a hagyományos egyházi tanítást foglalja össze történeti-dogmatörténeti sorrendben. Azután részletesen kitér a jelenlegi teológiai véleményekre. Itt találjuk a könyv leghasználhatóbb fejezeteit. Példás rövidegességgel, de érthetően csoportosítja a teológiai főirányokat és kitér római katolikus vagy irodalmi-filozófiai vonatkozásokra is. Végül tétélelt rövid összefoglalásban summázza. Jó használható név és szakregiszter egészíti ki a legutóbbi évek gyakorló lelkészek számára leghasznosabb dogmatikai kézikönyvét.

8. *Sundermeier, Theo* (Hrsg.): Christus der schwarze Befreier. Aufsätze zum Schwarzen Bewusstsein und zur Schwarzen Theologie in Südafrika. Verlag der Ev.-luth. Mission, Erlangen, 1975.²

A szerkesztő hosszú évekig élt teológiai tanárként Dél-Afrikában és könyvében felvonultatja a legjelentősebb afrikai teológusokat. A sokat emlegetett „fekete teológia”, az afrikai ifjú egyházak önállóságra való törekvése kerül itt német fordításban elénk. Az eredeti szövegek jól mutatják „Afrika szívdobbanásait”, amelyek sok ponton jól egybeillenek egyházunk diakóniai teológiájának kérdésfeltevéseivel és válaszaival.

9. *Vaughan, B. N. Y.*: The Expectation of the Poor. What Can the Church Do in the Third World? Judson Press, Valley Forge, 1972. 182 lap.

Brit Honduras anglikán püspöke Közép-Afrika földjéről közelíti meg az ún. harmadik világ nyomorát, az újragyarmatosítás és mai kizsákmányolás kérdéseit. A keresztyén szociáletika minden emberre érvényesen kimondott alapelvei, az emberi méltóság és igazság oldaláról próbálja az egyházak lehetőségeit megkeresni, mit segíthetnek a jelenlegi helyzetben.

10. *Wolf, Ernst*: Sozialethik. Theologische Grundfragen. Vandenhoeck und Ruprecht, Göttingen, 1975. 356 lap.

Az egykori göttingeni professzor posthumus műve a megszokott szociáletikai fejezeteken, antropológiai alapvetés majd az „intézmények (házasság, munka, állam, egyház stb.) és a hitbeli engedelmesség véghezvitele kérdésein keresztül alapos összefoglalását adja az evangélikus tanításnak. Hibája, hogy túlságosan a német teológiai véleményekre támaszkodik és figyelmen kívül hagyja az ökumenikus konferenciák anyagát is.

Harmati Béla

„Menj el büntetlenül, és hordozzad életed!”

„— Vallhatja-e istene előtt — kérdezte Henrici —, hogy a tettesnek nem adott parancsot, utasítást a gyilkosságra?

— Egyetlen szóval sem — mondta Viola —, egyetlen hanggal sem. De... gondoltam.

„Gondolta — futott át Henrici agyán, mialatt megkísérelte, hogy hite szavaival biztatást és vigaszt nyújtson. — Gondolta — a gondolat — minden bűn gyökere...”

Van-e olyan ember, aki még soha nem kívánta volna ellenségének, vagy ellene vétőjének büntetését? Erős felindultságában annak halálát? Nincs. Gyilkosok vagyunk valamennyien. Jézus ítéletének — az utolsóinak — szempontjából lényegtelen, hogy tényleges vagy csupán potenciális gyilkosságok feketítik élettörténetünket.

Ebben a gondolatban lehet összefoglalni Carl Zuckmayer nemrégén megjelent művének (*Farsangéji gyónás*, Albatrosz könyvek Bp. 1976.) mondanivalóját.

A kerettörténet: egy gyilkosság és annak földerítése. Egy „krimi”? Formailag igen. Tartalmában és stílusában azonban messze túlmutat ezen: a bűn, a bűnhődés és a büntől való szabadulás gondolatköre az, amely igazában izgatta az író, a nagy orosz klasszikushoz, Dosztojevszkijhez (Bűn és bűnhődés) hasonlóan.

Az elbeszélés végén kiderül, hogy valamiképpen mindenki bűnös. A gyilkosságok katartikus valósága kihozza a szereplők igazi lényét: a bűnös, az ettől szenvedő és szabadulni akaró embert. A történet háttérben mozgó, de mégis az egyik központi figura egy katolikus pap. Az író vele mondatja ki az igazságot, amely nem a szereplők emberi, szubjektív és nem a nyomozók és bírák törvényben adott objektív igazsága, hanem az Istené, a vigasztaló Istené.

„— Hitünk parancsaihoz és törvényeihez kell tartanunk magunkat — mondta a lánynak, aki most mozdulatlanul, lélegzetét visszafojtva figyelt — de senki sem ismeri az irgalom határait.

Minden halál, a meg nem váltotté is az áldozati halál bélyegét viseli magán. Ők ketten, akikért most szenvedsz, talán érted haltak meg, a te lelkedért és a gyerekek lelkéért.

Menj el büntetlenül, és hordozzad életedet.

Föllebbentette a függönyt, amikor a lány elhagyta a gyóntató széket. Látta, amint lehajtott fővel, de könnyedebb léptekkel elindul, és kilép a templomból.”

Jézus egyházának a legnagyobbat a kulcsok hatalmában adta. Az egyházi hivatalnak mindenek előtt lehetősége és kötelezése: az oldás és a kötés. (Neked adom a mennyek országának kulcsait és amit megkötös a földön, kötve lesz az a mennyben is, és amit feloldasz a földön, oldva lesz az a mennyekben is M; 16,19.) Az egyház 2000 év alatt számtalanszor és súlyosan vétkezett és ugyanakkor közvetíti az egyetlen igazi és

teljes bűnbocsánat evangéliumának erejét és hatalmát. Ez a dialektikus egység emberi ésszel föloldhatatlan ellentmondás, de az a mi bizonyosságunk is, hogy „könnyedebb léptekkel” indulunk tovább életünk útján, ha részesülünk Isten bűnbocsátó, irgalmas szeretetéből.

Még valami nagyon lényegesre hívja föl Zuckmayer a figyelmet, melyről ha megfeledekzünk szomorúság, s csalódás lesz úrrá rajtunk. Mindannyian vétkezünk, ki így, ki úgy. Tudjuk és hisszük, hogy Isten Jézus Krisztus érdeméért megbocsátja bűneinket. (Ment el büntelenül, ...). De nem ad felmentést a bűnük következménye alól (... és hordozzad életed.). Tovább kell élnünk, tovább kell lépnünk, vállalva tetteink következményeit, jobban mélyebben odafigyelve Isten szavára. (Raszkolnyikov is vállalta tette következményeit, de Istenben megnyugodott lélekkel!)

De nemcsak tartalmában igazi mestermű ez az elbeszélés. Mindamellett, hogy súlyos gondolatokat kérdéseket vet fel, érdekfeszítő, izgalmas és szép alkotás is. A bűnügyi történetek elengedhetetlen izgalmi effektusát nem szadista borzalmak halmozásával, hanem az emberi lélek mélységeiben levő érzelmek és gondolatok — melyek nem kevésbé borzalmasak, mint objektíválódott következményeik — megvilágításával éri el. (Ebben is tanítványa és nem epigonja Dosztojevszkijnek.) De tudja, hogy az ember lelkét nemcsak bűnös és gonosz gondolatok és érzések határozzák meg. Így nem kevésbé szépen és igazán ábrázolja a tiszta szeretet és szerelem hatását is némely szereplő életében.

Ragyogó leírásával megeleveníti egy századeleji farsang minden színet, figuráját, minden ízét. Leíró és lélekábrázoló művészetének érdeme az is, hogy bárkiről ír, legyen az katonatiszt, pap, földbirtokos, városi polgár, prostituált vagy vizsgáló bíró, él az.

A kiváló XX. sz.-i német írónak, aki számos nagyszerű elbeszélésnek, regénynek és drámának szerzője, ez az első magyar nyelven megjelent műve. Öröm számunkra, hogy kézbe vehetjük, vegyük komolyan azt, amit az elbeszélésben szereplő áldozat utóljára mondott, mielőtt gyönni készült, hiszen ez nekünk is legvégső és legtitkosabb gondolatunk és bízunk magunkat Istenre: „— Bűnös vagyok, atyám”.

Donáth László

Halottunk

Kincses Lajos
1915–1977

Január 7-én nagy gyülekezet, két országból való ismerősök, sok szolgatárs kísérete el utolsó útján Kincses (Kirner) Lajos nyugalmazott lelkész. Koporsója felett a balassagyarmati temetőben Garamy Lajos esperes hirdette az élő Jézus Krisztus örök evangéliumát.

Élete, szolgálata szinte kizárólagosan Nógrádhoz fűzte. Itt szolgálta Urát csendes és alázatos szívvel, az Ipoly két oldalán, Nógrád északi és déli részén, Csehszlovákiában és Magyarországon, magyarok és szlovákok között. Nemcsak ezen a két nyelven prédikált, de mint a régi papi generációk a Felvidéken — németül is.

Budapesten született. Losoncon nevelte özvegy édesanyja gondok és szűkös anyagi körülmények között. Ott végezte el középiskolai tanulmányait, a Teológiát pedig Pozsonyban. 1937-ben avatták lelkésszé. Ez a két város volt első lelkészi szolgálati helye.

Végigharcolta a legfáradságosabb lelkészi szolgálat útját mint szóránylelkész a Balassagyarmathoz tartozó Ipolyon túli misszióban 1939–1945 között. Ha valaki megrajzolni akarná ezt a nehéz pályát, a valóság-hű ábrázoláshoz megtalálhatná Kincses Lajosban a modellt. Óriási területen, minden nap, gyalog, kerékpáron, szekéren, olykor autóbusszon faluról falura járva vitte Isten igéjét. Teplomokban, egyszerű házakban, konyhákban jött össze a gyülekezet. Hóban, fagyban, zuhogó esőben, marasztaló nógrádi sárban, hőségben ment, hogy istentiszteleteket tartson, szentségeket szolgáltasson ki, eskessen, temessen, konfirmándusokat készítsen elő, hittanórákat végezhesen.

A nehéz szolgálat terhe egy gyöngye organizmusra nehezedett. Törékeny cserépedény volt élete, sok tövis gyötörte testét. Ennek erőtlenségeivel is meg kellett küzdenie, de a szolgálat szeretete győzött mindig, a belső a külsőn.

Nem volt olyan lelkészi, gyülekezeti munkakör, melyben — ha hívták — jó szívvel ne segített volna. Dolgozott püspöki hivatalban, volt gyülekezeti jegyző, pénztáros és helyettes lelkész Nógrádban. Csak a gyülekezeti lelkészi hivatal nem adatott meg neki. Pedig nagyon megállt vele kapcsolatban az igazság: „A szív teljességéből szól a száj.” Kedves igéje ez volt: „Hittem, azért szóltam.” Ha gyülekezete úgy kívánta, odaült az orgonához, volt kántor, jó zenei adottságokkal rendelkezett.

Élete 61 évéből 37-et Balassagyarmaton töltött el. Itt kötött házasságot 1953-ban Palkovics Júliával. Majd súlyos baleset érte, egészsége fokozatosan romlott egészen a magatehetetlenségig. Betegségében, melyet türelemmel viselt el, nyolc éven át, hitvese ápolta szeretettel, áldozatokkal.

Azzal a reménységgel búcsúztunk el tőle, hogy élete, szolgálata kedves volt Ura előtt.

Révész László

Az igehirdető műhelye

SZENTHÁROMSÁG UTÁN 2. VASÁRNAP

Ézs 5,20—24

(A perikopa első feldolgozását megtaláljuk a Lelkipásztor 1955—5. számának 316—320. lapján).

Textusunk Ézsaiás működésének elejéről való próféciák gyűjteményének néhány mondata. Érdemes figyelni a hat „jaj”-jal kezdődő prófécia (5,8—25) gyűjteménybeli szerkezetére: Két szakaszra oszlik, 8—17. és 18—25. v. Az elsőben két „jaj”-szó van, a másodikban négy, mindkét esetben kétszeres „ezért”-tel kezdődő folytatással, amely a megnevezett bűnök következményét, az ÚR ítéletét adja tudtul. A perikopa a második szakaszból elhagyja az első „jaj”-t és a második „ezért”-et. A világos szerkezet azért megmarad, de a levágással a hangsúly félreérthetetlenül a 24. versre kerül.

Az első, egyben itt a leghosszabb jaj-szó azokról szól, akik maguk akarják saját erkölcsi mértéküket meghatározni. Az egész vers (20.) arra mutat, hogy Ézsaiás szerint van valami, egy „erkölcsi norma”, amelynek alapján meg lehet állapítani, mi a jó és mi a rossz. Azokat támadja, akik ezzel a normával ellentétben állnak, akik nem vetik alá magukat. Nem véletlen az a két hasonlat se, amellyel ezeknek az embereknek alapvető magatartására mutat: más tartanak világosságnak és sötétségnek, édesnek és keserűnek, mint amit Judában, Isten népében annak kell tartani. A hasonlat valószínűleg a régi bölcsességből és tóra-prédikáció gyakorlatból származik, amely a Tórát, az ÚR igéjét mondta világosságnak (Zsolt 19,9; 119,5) és édesnek (Zsolt 19,11 Ez 3,3). Ezzel a verssel kapcsolatban több kommentár utal a bűnesetről szóló elbeszélésre (vö. 1 Móz 2,9.17; 3,3—5. 22). Eszerint itt „többről van szó, mint erkölcsi fonákságról” (ATD). Bizonyosan van ilyen összecsengés, de az a kétségtelen, hogy ez a prófétai prédikáció egy bizonyos erkölcsi „fonákságot”, magatartást, és konkrét bűnököt vesz célba.

A második jaj azoknak szól, akik magukat tartják bölcseknek és okosoknak. Ennek is megvan a régi „izraeli” összefüggése. A „bölcesség”, amely gyakorlati életbölcesség volt, az ÚR adománya volt, és így a kegyes, hívő, istenfélő emberek életgyakorlata (vö. 1 Kir 3,12; 2Krn 1,10—1; Péld. 9,10; Zsolt 111,10 stb.). Igaznak kell elfogadnunk azt az értelmezést is, amely szerint itt Ézsaiás olyanok ellen szól, akiknek nem volt elég a prófétai prédikációja, hanem annál bölcsebbeknek képelték magukat (Ézs 28,9—13 vö. LP 1955—5. 317. lp).

A 22—23. v. két jaj-szava valószínűleg szorosan összefügg, mivel megelőzőleg a 11—12.v. már szólt a részegeskedőkről. A többszöri említés (vö. még 28,7—8, valamint a kortárs Mikeásnál 2,11) mindenesetre azt mutatja, hogy ez a, sajnos, „örök” emberi és társadalmi probléma abban az időben is sok gondot okozott. Ézsaiás itt konkrétan arra utal, hogy összefüggés van a törvénytelen, vagy inkább törvénytípró joggyakorlat és a bírók iszákossága között. Ugyanakkor összefüggést kell látnunk a megelőző, 21 vers és a 22 vers. maró gúnnyal írt kifejezésére: bölcsek,

okosak, értik az életet, ügyesek és nagy hősök a borivásban, meg az italok keverésében. A 23. verset pedig a 20. verssel kapcsolhatjuk: itt lesz konkrétummá, mit jelent rossznak mondani a jót és jónak a rosszat: a bűnöst mundják igaznak, és akit igaznak kellene kihirdetni az ítéletben, azt megfosztják igazságától.

A 24. vers az ÚR ítéletének hirdetése után mutat rá arra, hogy hol van mindennek a gyökere: az ÚR tanításának, igéjének megvetésében. A prófétákra, Ézsaiásra, különösen is jellemző, hogy az erkölcsiséget mindig Istenhez, Isten igéjéhez való viszonyában nézik. Nagyon fontos az, hogy ezt hangsúlyozza: az ember életének, a „közélet”-nek is, kapcsolata van Isten igéjével. Amit Isten parancsolt, elrendelt, annak kihatása van a mindennapi életre.

*

Nem egészen világos, hogy kiknek, milyen társadalmi rétegnek szólt eredetileg Ézsaiás prédikációja. A bíraskodásra utalás azt sejteti, hogy elsősorban azoknak, akik Jeruzsálemben a nép életének vezetői voltak, akik valami hatalom birtokosai voltak. Egy azonban világos: olyanoknak szól, akik ismerik, mért már sokat hallották Isten igéjét. Azt gondolom, ez döntően meghatározza prédikációnk irányát. Azt, hogy nem „kifelé” prédikálunk, azoknak, akik nem tartoznak a gyülekezethez. Azokhoz kell szólnunk, akiknek éve, talán évtizedek óta prédikáljuk Isten igéjét, és most is ott lesznek a templomban. Ez a prófétai ige tükröt állít a gyülekezet elé. De olyan tükröt, amelyben magát kell látnia, nem olyant, mint a visszanéző tükör, amelyben a kocsni vezetője az út forgalmát, vagy a kocsiban levő utasokat látja. Eltévesztette az irányát a prédikációnk, ha a gyülekezet helyeslően bólogat és azt gondolja: most jól megkapták azok, akik nincsenek itt.

A Szentháromság utáni első vasárnapok összefoglaló témaköre: Isten hív minket. A 2. vasárnap témáját az ógyházi evangélium határozta meg, a nagy vacsoráról szóló példázat. (Lk 14,16—24). Ehhez kapcsolódik Agendánk címe: Meg ne vessétek azt, aki szól! Ez meghatározza prédikációnk célját: nem „ledorongolni” akarunk, hanem megszólaltatni Isten hívó szavát és nagyon komolyan figyelmeztetni arra, hogy Isten hívó szavának megvetése, elutasítása súlyos következményekkel jár. Annál is inkább így van ez, mert most már nem sokszor, és sokféleképpen, hanem az evangélium világos szavával (Zsid 1,1,—2) szól hozzánk Isten, és ennek a szónak a megvetése súlyosabb ítéletet von maga után (Zsid 10,28 kk; 12,25 kk). Ha ezt magunk is komolyan vesszük, akkor a gyülekezetünk iránti aggódo szeretet hangja szólal meg az igehirdetésben.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a jó és rossz alapvető megkülönböztetése döntő fontosságú keresztyén hívő életünk, a mindennapi életünk számára. A sokat hallott evangélium mutatja meg, hogy mi a jó: Isten maga (Mt 19,17!), az a szeretet, amelyet Jézusban nekünk adott. Nem arról van szó, hogy lózungszerűen kiolvassuk „az igéből” ezt a jót, hanem arról, hogy életünket döntően meghatározza Isten bűnbocsátó szeretete, az, hogy Jézus életének értünk áldozásával „szolgált” nekünk, és egyben azt is megmutatta, hogy ez a „gyakorló” szeretet, Isten szeretetének továbbadása „a jó”.

Isten igéje tanít az „értelmes” keresztyén életre. Annak a hangsúlyozása mellett, hogy ez a bölcsesség és értelmesség az istenfélő, hívő, az Istennel „jó viszonyban” élő ember bölcsessége, nem szabad elfelejtelnünk, hogy ez értelmesség, bölcsesség, az emberi értelem és tapasztalat komolyan vétele is. Az egyetemes bűn ellenére mégis van valami ősi meg-

tapasztalása annak, hogy mi a jó és helyes, mi az, ami az emberi életet szebbé, elviselhetőbbé teszi. Nem szabad eleve mindent rossznak és ember-ellenesnek tartanunk azért, mert tudunk az eredendő bűnről. Éppen azt kell felfedeznünk, hogy a mi világunkban együtt van a jó és a rossz. És ha mi most azt látjuk, hogy a két nagy világrendszer közül a szocializmus vezet a jó felé, akkor bátran kell ezen az úton járnunk. Az értelmes keresztyén élet azt jelenti, hogy minden tényezőt számításba vesszünk. Természetesen azt is, hogy ezek között a tényezők között ott van Isten ígéje, és hogy Isten számonkéri tőlünk, hogyan fogadtuk ezt az ígét.

Figyelnünk kell arra, hogy Ézsaiás rámutat korának konkrét bűnére is, és ebben követnünk kell őt. Sajnos, nem hirdtjük elég világosan pl., hogy a részegeskedés olyan bűn, amely kizár Isten országából (1Tessz 5,7; Ef 5,18; Lk 21,34; Róm 13,13; 1Kor 5,11; 6,10 vö. LP 1955—5. 319. lp). És abban össze kell fognunk minden becsületes emberrel, a nem hívőkkel is, hogy teljes erőnkkel küzdjünk az alkoholizmus ellen, mert az a család és a társadalom életét is tönkreteszi. Azok, akiknek csak egy kis „hatalmuk” is van, apák, munkavezetők, hivatali főnökök stb. mind gonoszul visszaélnek, hatalmaskodókká és igazságtalanokká válnak, ha az alkohol rábjaivá lesznek. Minden lelkész maga tudja, hogy az ő gyülekezetében hol, és milyen mértékben kell ezt a küzdelmet folytatni, de az biztos, hogy itt nagyon világosan és határozottan kell szólni.

Homiletikai kiindulópontunk lehet a 24. v. utolsó, „mert”-tel kezdődő mondata. Így elkezdhetjük akár azzal is, hogy aki ezt a nagyon komoly szót mondja, a „Seregek URa”, „Izráel Szentje” az az Isten, aki emberré lett, hogy szeretetével szolgáljon nekünk. Ezért még inkább komolyan kell vennünk szavát.

Dr. Muntag Andor

SZENTHÁROMSÁG UTÁN 3. VASÁRNAP

1 Máj 32, 21—30

Alapigénk feldolgozásához lásd a Lelkipásztor 1953. februári (85—86 lap), májusi (224—225 lap), 1955. júniusi (376—377 lap) és az 1963. májusi (213—214 lap) számát.

Rövid egzegézis

Alapigénk megértését taxtusunknál egy kicsit messzebb kell kezdenünk. Isten kiválaszt magának egy embert, Ábrahámot és megígéri neki, hogy nagy családdá, sőt nagy néppé teszi, hogy rajta keresztül áldhassa meg a föld népeit. A második nemzedéknél azonban — éppúgy, mint a kiválasztásnál is — Isten eltér a megszokástól, sőt a szokásjogtól is. Nem az előszülött Ézsauanak, hanem Jákóbnak adja tovább az ígéretet. Jákób ezt tudja, mégis csalással veszi el bátyjától az elsőszülöttségi jogot, s ezzel rengeteg bonyodalmat okoz magának. Isten azonban segíteni akar Jákóbnak: haza rendeli őt (31,3). Jákób érzi, hogy ez a hazatérés azzal jár együtt, hogy rendeznie kell az ügyet Ézsauval. Emberi módon, ajándékokkal akarja megcsalt bátyját kiengesztelni, hogy haragja elől megszabaduljon. Isten azonban most már nem engedi Jákóbot, hogy a maga útját járja. Harcba száll vele, hogy rádőbentse őt: mindenek előtt Istennel kell rendeznie dolgait. Jákób a küzdelemben harcképtelenné vá-

lik — a csipőcsont kifícamodása ezt jelenti — s ekkor jön rá, hogy nincs más megoldás, minthogy Isten kegyelmére bízta magát. Ezért könyörög Isten áldásáért, azaz a bűnbocsánatért. Jákób életre-halálra menő tusakodással „kiharcolja” a bűnbocsánatot. Győz, mert hisz a hit harcának győzelmében. Ez a győzelem azonban teljes kiszolgáltatottság Istennek kegyelemre, vagy ítéletre. De Isten nem akarja a bűnös halálát, hanem hogy megtérjen és éljen. Ezért teremti újjá kegyelmével a csaló Jákóbot. Jákób új neve (úgy lehetne lefordítani, hogy „az Istennel győzelmesen tusakodó”) azt jelenti, hogy most már bátran indulhat a jövő felé. Nemcsak Ézsauval rendeződnek a dolgok — hogyné rendeződnek, amikor Isten már előre elrendezte! — hanem Isten ígéretének beteljesülése elől is elhárult a legfőbb akadály: Jákób önző akaratoskodása.

A textus belső iránya

Akaratoskodó, önző magatartásunkkal, olykor még jóindulatú „ügyeskedésünkkel” is sokszor válunk akadályaivá annak, hogy Isten üdvösséget munkáló terve rajtunk és közöttünk megvalósuljon. Isten azonban mindig úgy rendezi az eseményeket, hogy előbb, vagy utóbb szemtől szembe kerülünk vele, s a vele való tusakodásban rádöbbenünk, hogy Isten üdvösséget munkáló terve csak úgy valósulhat meg, ha alázatosan engedjük bűnbocsátó, kegyelmes és szolgáló szeretetét a magunk és mások életében érvényesülni.

Gondolatok az igehirdetéshez

1. Önmagunk, családunk, népünk és az egész emberiség boldogulásáért folytatott erőfeszítéseinkben sokszor hagyjuk figyelmen kívül Isten tervét és ígéretét. Úgy tervezünk, teszünk, ügyködünk, mintha minden rajtunk múlna, mintha a mi ügyeskedésünktől függne nemcsak a magunk, hanem a körülöttünk élőknek a boldogsága is. Nagyon jól ismerjük és alkalmazzuk azt a közmondást, hogy „mindenki a maga szerencséjének kovácsa.” Nagyon is megtanultuk a Jákób stílusú ügyeskedőket nemcsak csodálni, hanem becsülni is. Magunk is arra törekszünk, hogy ilyenek legyünk. Ennek az a következménye, hogyha valami nem sikerül, kétségbe esünk, vagy másokat hibáztatunk. Pedig talán éppen a mi ügyeskedésünk, szorgoskodásunk, vagy önző magatartásunk az oka annak, hogy rosszul mennek körülöttünk a dolgok. Mennyivel más lenne a helyzet, ha jobban figyelnénk arra, hogy Istennek terve van velünk és a világgal. Mégpedig nem is akármilyen terve! Olyan terv ez, amelynek végső célja a tökéletes harmonia, Isten békés, boldog országa, ahol minden ember megtalálja örömét, békességét és boldogságát. E tervben nem szerepelnek éhezők, kismizmizettek, megaláztatottak és szenvedők, hanem csak teljes értékű, boldog, megelégedett emberek. Isten ezt a tervét végre is hajtja. Figyeljünk csak egy kicsit a történelemre és a magunk életére és meglátjuk, milyen következetesen valósul Isten terve. Ezt a tervet nem lehet megakadályozni, persze sietetni sem. A hívő embernek éppen az a tudat adja a kiegyensúlyozott látást, hogy saját sorsát és az emberiség jövőjét is annak az Istennek a kezében tudja, aki minden jónak és szépségnek a forrása.

2. Az ügyeskedő, önző magatartás mindig szembe állít bennünket az emberekkel. Ennek a következménye az a feszültség, amely az egyik embert a másiktól, az egyik közösséget a másiktól elválasztja. Nemcsak Jákób idejében voltak menekültek és hontalanok, hanem éppen azon a tájon ma is sok a hazátlan, hontalan menekült. S mindez ma is az em-

berek önző magatartása miatt. Sokszor magunk is ilyen „hontalan menekültek”, magányos, a közössegtől távol élő emberek vagyunk vagy a saját hibánk, vagy mások önző magatartása miatt. Az önző életmódot, a mások rovására történő ügyeskedést egy darabig lehet folytatni, de az élet törvénye szerint előbb, vagy utóbb mindenkinek szembe kell néznie a következményekkel. Nincsen olyan bűn, gonosz tett — legyen az nagy, vagy kicsi — amit el tudna felejtetni az idő múlása, nemcsak azok lelkében, akik ellen elkövették, hanem azokéban sem, akik végrehajtották a jogtalanságot. Ez nemcsak a háborús bűnökre vonatkozik, hanem sokkal kisebb jelentőségű, de az emberi lelkekben mégis maradandó nyomot hagyó bűnökre és hibákra is. Az egyes emberek és népek közötti feszültség mindaddig megmarad, amíg a leszámolás órája el nem érkezik.

3. A leszámolást mégsem egymással kell kezdeni az embereknek. Persze ennek is meg kell történnie. De az emberek közötti leszámolásokból mindig borzalmas dolgok születnek, ha mindezt nem előzi meg egy másfajta leszámolás, az élő Istennel való megbékélés. Mert alapjában véve minden bűn és gonoszság arra vezethető vissza, hogy az ember engedetlen Istennel szemben és nem veszi figyelembe az ő akaratát. Jákób példája arról beszél, hogy Isten mindig úgy rendezi életünk folyását, úgy irányítja az eseményeket, hogy előbb, vagy utóbb szemtől-szembe kerülünk vele. S ha ez megtörténik, akkor nincs menekvés, mert ez a „szembesítés” csak azzal végződhet, hogy csúful vereséget szenvedünk, mint Jákób, teljesen harcképtelenné leszünk. De éppen ez a vereségünk vezethet el az egyetlen kivezető út megtalálásához, hogy bízva Isten kegyelmes szeretetében megadjuk magunkat neki. Kiszolgáltatjuk magunkat neki kegyelemre, vagy ítéletre. S hogy ítélet helyett kegyelmet gyakorol velünk szemben, azt nekünk Jákóbnál sokkal jobban kell tudnunk. Hiszen Jákób még nem tudhatott Jézus Krisztusról, a golgotai keresztről, ahol Isten kegyelmes szeretete napnál világosabban ragyogott fel a világra, s a magukat Isten kegyelmére megadó bűnösökre. Aki ezt a kegyelmet elfogadja, annak életében elmúlik a régi és teljesen új lappal, új erővel, új reménységgel indulhat tovább az élet útján, mert Istentől nemcsak új nevet, hanem új életet is kap.

4. Ennek az új életnek az első jele az, hogy rendeződnek a feszültségek, amelyek kőfalként választották el egymástól az embereket. Bár mai textusunkon kívül esik, de a történet folytatásából jól tudjuk, milyen simán ment végbe Ézsau és Jákób találkozása, amelytől Jákób annyira rettegett. Nem volt szükség az engesztelő ajándékokra, mert Isten Ézsau szívében is elrendezte a dolgokat. Csodálatos az emberi lélek természete. Ha bűnbánattal, töredelemmel és alázattal közelednek felé, akkor erre mindig a bűnbocsánat szava és érzése a válasz. Isten felől nézve a dolgokat pedig azt mondhatjuk, hogy ha akaratoskodó, önző magatartásunk helyébe a töredelmes alázat lép, akkor máris alkalmasak vagyunk arra, hogy Isten rajtunk keresztül végezze békéltető, igazi testvéri közösséget teremtő, s ezáltal örömet, boldogságot és békességet ajándékozó szolgálatát. Mindez nemcsak egyes emberek, hanem közösségek és népek viszonylatára is érvényes. A keresztyének, akik napról napra átéli Jákób Jabbók révi tusakodását, éppen azáltal végzik a legnagyobb szolgálatot ebben az ellentétektől feszülő világunkban, hogy magatartásukkal árasztják e világba a megbékélés és a kiengesztelődés szellemét. Mert ezzel elősegítik nemcsak a családok boldog, békés életét, a munkahelyek kiegyensúlyozott légkörét, hanem a népek közötti feszültség enyhülését, más szóval az emberiség békéjét.

SZENTHÁROMSÁG UTÁN 4. VASÁRNAP

Ézs 48, 12—17

Prófétai szolgálat és földi hivatás

Mivel a megelőző vasárnapokon már több alkalommal volt textusunk Deutero-Ézsaiás könyvéből, a szerző személyéről, szolgálatának történelmi-idői helyéről már valószínűleg beszéltünk. Textusunk jó megértéséhez mégis igen hasznos lehet a Lelkipásztor 1963/5. számából a 315—kk. lapok alapvetését (Pröhle K.) elolvasni.

Textusunknak és a vasárnap témájának („Isten hívása — és földi hivatásunk”) *belső iránya*, amely felé a gyülekezetet vezetni akarjuk, ez lehet: érkezzék meg hozzánk Istennek az az akarata és útbaigazítása, amely egész életünket, és hivatásunkat áthatja és javunkra válik.

Különös és ellentmondásos az emberi természet! A fogság nehéz időszakában egy igaz szavú próféta vigasztalni és biztatni akarja népét. Jó hírt hirdet, Isten kívéli cselekvésének, szabadításának reménységét. Azt hihetnénk, hogy fogékonyak erre a jó hírre és örvendő bizakodással veszik körül a prófétát. De nem ez történik! Amit hallanak, az nem illik bele elképzeléseikbe, semmiképpen nem tudják elfogadni, hogy történelmük korábbi hősi fejezeteihez hasonlóan ne közülük támadjon a Szabadító, aki hazavezeti őket. Az idegen, Isten nem ismerő uralkodót, Cirust nem tartják erre alkalmas személynek és kemény vitába szállnak e miatt a prófétával. Ennek a szenvedélyes vitának egy sokrétű, Isten Lelkével átítatott részletét olvastuk kijelölt igénkben. Az világosan kitűnik belőle, hogy Isten még türelmes, azt akarja, hogy népe értsen a szóból és majd a tettekből. A próféta sem „sértődhet meg”, hanem mindent meg kell tennie azért, hogy a nép a szabadulás pillanatában képes legyen hivatásának betöltésére, hazatérésre, építésre, hitbeli megújulásra.

1. *A profétai szolgálat küzdelme, felelőssége, szépsége.* Azok, akik az egyház története során, akár a mi magyarországi evangélikus egyházunk történelmének legutóbbi évtizedeiben megpróbáltak a „nem”-ek közepette az „igen”-ek útjára térni, öncélú és gyakran mesterségesen szított viták ellenében egyetértésre és Krisztusi szón alapuló teológiára jutni — tudják, hogy a profétai szolgálatban az említett jellemzők közül néha csak egyikre vagy másokra esett a hangsúly. Nem ritkán csak a *küzdelem* szóra, amely sebekkel is járhat, amely kevés dicsérő, annál több bántó szót és indulatot eredményezhet és mégis bírni kell türelemmel, állhatatossággal és erővel. Máskor talán a *felelőség* szóra került a hangsúly, hiszen a profétai szolgálat döntő szerepe, hogy ne álljanak le, akiknek haladniuk kell, ne szűküljön be a látásuk azoknak, akiknek messzire kell látniuk és még másoknak is arra mutatniuk. Ismét más alkalmakkor talán a *szépség* szó is igazzá lett a szolgálat során. „A világ Isten-szötte szönyeg” Mi csak a visszáját látjuk itt (és néha — legszebb perceinkben — / A színéből is — valamit” — írja szépen Reményik Sándor. Mindez természetesen nemcsak egyházi emberekre vonatkozik, hanem gyülekezeti tagokra, családtagokra, munkatársakra, hazafiakra is. A hamis próféták, akikkel Deutero-Ézsaiásnak is fel kellett vennie a versenyt, a kiutalanságot és hangzatos bizonytalanságot hirdetik, bálványokat állítanak (mint például a kötelező érvényű tradíciók, formák, tételek!) — az igazi profétai szó mindig jövő felé mutat, biztat, még nehézségek között is eligazít. Például úgy is, amint igénk prófétája teszi, hogy világhosszá teszi a kor eseményeit, Istennek azokat a jó eszközeit,

amelyekkel az Ő általa teremtett világban a hívők megkérdése nélkül is hatalmasan munkálkodik!

Minden gyülekezet, amely hisz az Isten által készített jövőben, a járható utakban, a nem hiábavaló szolgálatban, átélheti a próféta szavait: „az én Uram, az ŪR elküldött engem és lelkét adta nekem.” (16. v.) Lelkészi szolgálatom talán legélményszerűbb istentiszteleteit akkor életem át, amikor a templomrenoválási munkák közepette, állványerdőben, egymást a gyülekezet tagjaival alig látva énekeltünk dicséretet Annak, aki a templomban táplálékot és eligazító szót akar adni, méltó körülmények között.

A próféta vitázni kényszerül, de már régen elfelejtette az őt ért támadásokat és már csak az öröm érződik szavain, hogy mondhatja, kiálthatja Isten biztató üzenetét. Ez az öröm jut osztályrészül minden neves vagy névtelen „prófétának”, aki szolgálni akar ott és úgy, ahol és ahogyan Isten szolgálatra küldi.

2. *Akiről a próféta beszélhet: a teremtő Isten.* Ahhoz, hogy a szabadulás előtt álló nép elfogadja Isten választott eszközét, a perzsa uralkodót, egészen az alapokig kell visszamennie gondolatban. Isten az első és utolsó, tehát ami a kettő között van, az az Ő cselekvésének tere. „Isten az eseményeknek nem pusztá szemléelője, hanem cselekvő alanya” (Pröhle K.) Hatalma van arra is, hogy szeresse, vezesse, felövezze és sikerre vigye azt az „idegen” uralkodót, aki őt nem is ismeri. — De sokat kellene tanulnia a ma keresztyénységének is és egyes keresztyéneinek is, hogy panaszkodás és kritizálás helyett becsülni tudjuk mindazt, amit Isten cselekszik az emberért, a szebb, emberibb életért —, gyakran nem az őbenne hívők gyenge erőfeszítésein, hanem olyanokon keresztül, akik „nem ismerik Őt”.

Hogy felszabadulna sok keresztyén ember és egyház, ha így nézne körül ebben a világban és ha nem a saját elképzeléseiben és felméréseiben, hanem a teremtő Isten hatalmában és szeretetében hinne! Az anyagi világot kutató tudósok is meg-megállnak olyan pontokon, amelyeken talán még észlelik az eredményt, de már nem tudnak felelni azok miértjeire. A lélek dolgaival foglalkozók is fel tudják mérni az emberi lélek sajátosságait, viselkedését, érzelmi, akarati, alkotásbeli töltését, de egyegy ponton ők is megállni kényszerülnek, mert az indítékokat, magyarázatokat már nem találják. Ady Endre így próbálta ezt kifejezni: „Az Isten van valamiként: (Minden Gondolatnak alján.” — Mi így mondjuk: Ő van ott, ahol megállni kényszerülünk és Ő visz, segít minket át a holtponatokon, mert Ő nemcsak Ūrnak mondja magát, hanem valóságos, járható és javunkat szolgáló utakat is ad élénk (17. v.). Nyilvánvalóan mások ezek az utak a mi korunkban és helyzetünkben, mint volt igénk idején. Csak az a közös, hogy Isten készíti, változatos és sokszor meglepő eszközökkel és mindig javunkat munkálja általuk. Az egyik legsokegyetemes felelet konfirmációi kátékban ez: „Azért cselekszem Isten akaratát, mert parancsával kötelez rá, de azért is, mert hálás vagyok bűnbocsátó kegyelméért és magam is felismertem, hogy akarata jó.” Olykor a felnőtt gyülekezeti tagoknak sem árt megtanítani ilyen mondatokat.

Ūjszövetségi szemlélettel és az abból táplálkozó diakóniai teológia nézőpontjából sok kézzelfogható tanácsot adhatnak a gyülekezetnek Isten ma is érvényes jó akaratáról és a járandó utakról.

3. *A próféta célja: felrázni népét földi hivatásának betöltésére.* Ezen a ponton lehet egészen gyakorlativá és maivá tenni mondanivalónkat. Az az egyház, amely ismeri az őt körülvevő világot, áldásaival és gondjaival, lehetőségeivel és szükségleteivel együtt és amely egyház otthon érzi magát

ebben a „világban”, hiszen az az Istené, meg kell, hogy találja naponta helyét és cselekvésének helyes módját. Akár a templomban vagyunk, akár munkahelyen, akár teológiai válaszokat fogalmazunk, akár társadalmi, politikai, világméretű kérdésekben keressük Isten jó akaratát, amely mindig az ember életét, igazságát, békéjét szolgálja. Földi hivatásunk — ez a kifejezés nem csupán foglalkozást, munkakört jelent, hanem benne van családi életünk, emberi kapcsolataink, helyünk az egyházban és gyülekezetben, helyünk népünk, társadalmunk nagyobb családjában. Sok a dolgunk! Amint sok és összetett feladat várt a fogságból hazatérő, otthonait, templomát, szabad életét építő népre is!

Fölösleges vitáknak, akadémikuskodó okoskodásnak tehát akkor sem volt, ma sincs helyük. Jó példákat nyújt ehhez a mai vasárnap oltári igéje is (Lk 6,36—42). Nem szabad ráérnünk a képmutató ítélkezésre, öncélú teológiai eszmefuttatásokra. „Legyetek irgalmasok, amint Atyátok is irgalmas.” (36. v.) Más szóval: élj a szolgálat Istentől készített alkalmával, így töltheted be hűségesen földi hivatásodat.

Legyen példa előttünk a próféta hittel és felelősséggel átítatott beszéde. Nekünk, igehirdetőknek hivatásunk betöltésében ez az első próbakő: tudjuk-e mi is így tolmácsolni az Isten által teremtett és ma is nagyon szeretett világban az Ő üzenetét? Elérkezhet-e szolgálatunk által hallgatóinkhoz és általuk sokakhoz az, amiről ezt olvastuk: „arra tanítalak, ami javadra válik, azon az úton vezetlek, melyen járnod kell”?!

Szirmai Zoltán

Egyháztörténeti évfordulók

J. L. Runeberg, az első magyarra fordított finn költő

Száz éve, 1877-ben halt meg a finn nemzeti romantika kiemelkedő költőegyénisége Johan Ludvig Runeberg. Svéd nyelvű vidékről és családból származott. Költői alkotásait is svéd nyelven írta, de azokban a finn nemzeti érzés, a haza és a szülőföld szeretetének tüze izzott.

A nemzeti romantika egész Európán végigvonuló hulláma az 1810-es években érte el Finnországot. Az ország szellemi életének központjában, a turkui egyetemen, fiatal egyetemi oktatók és diákok között kezdte bontogatni szárnyait a finn nemzeti mozgalom. Ezt a mozgalmat ma „Turkui romantika” néven ismeri a finn történetírás. Ennek a mozgalomnak azonban hamar vége szakadt, mert a kormányzat a vezetőket megfosztotta hivataluktól, majd az egyetemet is az újonnan alapított fővárosba, Helsinkibe költöztette át.

Helsinkiben a turkui hagyományokra építve új, elmélyültebb, gyakorlati feladatok felé forduló nemzeti ébredés bontakozott ki. Ennek a szellemnek az ápolásában jelentős szerepet játszott az egyetem tanárainból és diákjaiból alakult Vasárnapi Társaság, melynek tagjai 1831-ben létrehozták a Finn Irodalom Társaságát is. Ennek célkitűzése a népköltészet gyűjtésének segítése, megjelentetése, a finn nyelv kutatása és művelése volt. Ez a mozgalom a „Helsinki romantika” nevet viseli.

J. L. Runeberg gondolkodására és költővé fejlődésére döntő befolyást gyakorolt mind a turkui romantikusok körében eltöltött tanulmányi ideje, hol öntudatos, hazafias eszmélődése elindult, mind a Helsinki romantikával való szoros kapcsolata, hol ez az öntudat megerősödött. Elias Lönnrot közvetítésével megismerkedett a népköltészettel, s ez költészetére erős hatással volt. Elbeszélő és lírai költeményeivel ő maga is a nemzeti érzés ébresztőjévé vált. Egyik költeményének kezdő verszakából született meg az 1840-es években a finn nemzeti himnusz. Megzenésítését Fredrik Pacius végezte, ki a nemzeti ébredés évtizedeiben Finnország zenei életében töltött be eszméltető, öntudatébresztő szerepet.

A Runeberg által is képviselt nemzeti romantikának a finn közgondolkodásra gyakorolt hatását mutatja, hogy az egészen az 1870-es évekig a finn irodalom fő iránya maradt. Runeberg hatásának elismerését, és az iránta megnyilvánuló tisztelet jelét kell látnunk abban is, hogy a nemzeti érzést ápoló családi otthonokban képét gyakran őrizték megbecsült helyen. Kifejezve ezzel, hogy Runeberget a finn nemzet kiemelkedő nagyjai közt tartják számon. Szobrát fia, Walter Runeberg, a finn szobrászművészet egyik legelső európai képzettségű képviselője készítette el.

Népköltészeti fordítások mellett J. L. Runeberg volt az első finn költő, akinek művét magyarra fordították. Egyházunk múltjának kulturális értékei közé tartozik, hogy evangélikus lelkész, Győri Vilmos volt Runeberg néhány versének első műfordítója. Szinyei József „Az ezer tó országa, Finnország”. c. 1882-es gyűjteményes kiadásában Runeberg négy versének fordítását közli. Ez volt népünk első ismerkedése a korabeli finn irodalommal.

Felvétel a Teológiai Akadémiára

Egyházunk lelkészképzése a budapesti Evangélikus Teológiai Akadémián történik. Az 1974-ben felavatott épület nyugodt tanulási lehetőséget biztosító falai között az egyház Urában való bizakodás és az egyház jövője iránti felelősség jegyében készítjük fel a hallgatókat a népünk közötti szent szolgálatra.

Hitet és tudást, egyház- és hazaszeretetet szeretnénk plántálni az erre a szolgálatra önként jelentkező fiatalok lelkébe. Arra törekszünk, hogy a jövő magyar evangélikus lelképásztoraí egyszerűen tudjanak hűségesekek lenni Istenhez és egyszerűen tudják felelősséggel hordozni az egész emberiség ügyét.

Akik a Teológiai Akadémiára felvételüket óhajtják, felvételi kérvényüket — az Akadémia Felvételi Bizottságához címezve — az Akadémia Dékáni Hivatalának (1147 Budapest XIV., Lőcsei út 32.) küldjék meg. A felvételi kérvény beadásának határideje 1977. augusztus 15. A katonaköteleseknek azonban 1977. július 15-ig kell benyújtani kérvényüket.

Az akadémiai felvételi kérvényhez a következő okmányokat kell mellékelni: 1. születési bizonyítvány, 2. érettségi bizonyítvány, 3. középiskolai bizonyítvány, 4. helyhatósági vagy más bizonyítvány, amely a kérelmező lakását, szociális helyzetét, szülei foglalkozását és keresetét, illetve szociális viszonyait feltünteti, 5. orvosi bizonyítvány, amely igazolja, hogy a jelentkező főiskolai tanulmányokra és lelkészi pályára alkalmas, 6. keresetelési bizonyítvány, 7. konfirmációi bizonyítvány, 8. részletes önéletrajz, mely feltárja a kérvényező családi és társadalmi körülményeit, valamint a lelkészi szolgálatra jelentkezés okait, 9. esetleges egyházi működésről szóló bizonyítvány.

A felvételhez szükséges továbbá az illetékes lelkésznek és esetleg még a vallástanító lelkésznek részletes bizonyítványa, mindenesetre annak a lelkésznek a jelentkezőt részletesen jellemző bizonyítványa a lelkészi pályára való alkalmasságáról, aki a folyamodónak a legutóbbi években lelképásztora volt. Ezt a bizonyítványt a lelkészi hivatal a kérvényre egyidejűleg küldje meg külön levélben, közvetlenül az Akadémia dékánjának címezve. Az okmányokat eredetiben kell beküldeni, de indokolt esetben hiteles másolatban is lehet mellékelni. A másolatot „egyházi használatra” megjelöléssel egyházközi lelkész is hitelesítheti.

Az akadémiai tanulmányi idő öt esztendő.

A Felvételi Bizottság döntését felvételi vizsga előzi meg, amelyen többek között a német vagy angol nyelv ismeretéről is számot kell adnia a jelentkezőnek. A felvételi vizsga időpontjáról és anyagáról a Dékáni Hivatal kellő időben értesíti a jelentkezőket.

Az Akadémia hallgatói teljes ellátást kapnak. A férfi hallgatók a Teológus Otthonban, a női hallgatók pedig a VIII. kerületi egyházi épületeinkben kapnak elhelyezést. A jó tanulmányi eredményt elért és rászoruló hallgatók a II. évfolyamtól kezdve ösztöndíjban részesülnek.

A lelkészi szolgálatra jelentkezőket szeretettel hívják és várják a

**Teológiai Akadémia tanárai
és hallgatói**